

Univerzita Pardubice

Fakulta restaurování

**Komplexní restaurování konvolutu starých tisků:
Historia Cýrkewnj Eusebia a Historia Cýrkewnj Kassiodora z roku
1594**

Bakalářská práce

Autor práce: Kristína Šimunová
Vedoucí práce: MgA. Ivan Kopáček, Dis.

2023

Univerzita Pardubice
Fakulta restaurování
Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Kristína Šimunová**
Osobní číslo: **R19018**
Studijní program: **B0222A310001 Restaurování a konzervace děl hmotného kulturního dědictví**
Specializace: **Papír, knižní vazba a dokumenty**
Téma práce: **Komplexní restaurování starého tisku Historia Cýrkewnv z roku 1594**
Zadávací katedra: **Ateliér restaurování papíru, knižní vazby a dokumentů**

Zásady pro vypracování

Bakalářská práce bude spočívat v provedení komplexního restaurátorského zásahu na starém tisku Historia Cýrkewnv z roku 1594 ze sbírek knihovny Regionálního muzea v Chrudimi. Kniha je v alarmujícím stavu. Vlivem špatného uložení a manipulace došlo k řadě mechanických poškození. Jak v případě knižní vazby, tak samotného knižního bloku došlo k rozsáhlému mechanickému poškození a rozsáhlým ztrátám materiálů. Studentka provede průzkum tisku (neinvazivní, invazivní) a zdokumentuje stav díla před restaurováním. Na základě výsledků průzkumu stanoví koncept zásahu a navrhne jednotlivé restaurátorské kroky, které bude prezentovat v rámci kolokviální rozpravy v ateliéru. V průběhu samotného restaurování bude svoje kroky konzultovat s vedoucím práce. Celý proces samotného restaurátorského zákroku podrobně písemně a fotograficky zdokumentuje dle platných organizačních pokynů pro psaní bakalářských prací na FR UPCE. Fotografická dokumentace bude obsahovat celkové pohledy a detaily díla před a po jeho zrestaurování, spolu s dokumentací jednotlivých zásahů z průběhu samotného restaurování. Zrestaurovaný objekt bude vložen v na míru vyhotovené ochranné krabici s přiloženými fragmenty a odevzdaný nejpozději do 28. 11. 2023 vedoucímu práce. Nedílnou součástí předání díla bude vypracovaná restaurátorská dokumentace.

Rozsah pracovní zprávy:

Rozsah grafických prací:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

ŽUROVIČ, Michal a kol. *Restaurování a konzervování archiválií a knih*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2002. 517 s. ISBN 80-7185-383-6.

BOHATCOVÁ, Mirjam a kol. *Česká kniha v proměnách staletí*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1990. 622 s. ISBN 80-7038-131-0.

HORÁK, František. *Pět století českého knihtisku*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1968. 250, [2] s.

HAMANOVÁ, Pavlína. *Z dějin knižní vazby: od nejstarších dob do konce XIX. stol.* I. vydání. Praha: Orbis, 1959. 275 stran, 155 nečíslovaných stran obrazových příloh. Lidová umělecká výroba a řemeslo.

ZELINGER, Jiří et al. *Chemie v práci konzervátora a restaurátora*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Academia, 1987. 253 s.

VOIT, P. *Encyklopedie knihy*. Praha 2006.

Kol.: Sborníky ze Seminářů restaurátorů a historiků

SLOVIK, R. *Didaktické návody*. FR UPa, 2015.

NUSKA, Bohumil. *K morfologii historického knižního korpusu kodexového typu*. In: Sborník Severočeského muzea, Historia 8. Liberec 1986, s. 105-122.

Vedoucí bakalářské práce:

MgA. Ivan Kopáček

Ateliér restaurování papíru, knižní vazby a dokumentů

Datum zadání bakalářské práce:

21. prosince 2022

Termín odevzdání bakalářské práce:

8. srpna 2023

L.S.

Mgr. BcA. Radomír Slovík
děkan

MgA. Ivan Kopáček
vedoucí ateliéru

V Litomyšli dne 25. července 2023

Prohlašuji:

Práci s názvem *Komplexní restaurování konvolutu starých tisků: Historia Cýrkewnj Eusebia a Historia Cýrkewnj Kassiodora z roku 1594* jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Litomyšli dne 30.7.2023

.....
Kristína Šimunová

Poděkování

Velká vděka patří především vedúcemu nie len tejto práce, ale aj ateliéru MgA. Ivanovi Kopáčikovi, Dis. a jeho asistentke MgA. Lucii Havranovej. Práve vděka ich trpezlivosti a ochote konzultovať a zdieľať skúsenosti môžem písať tieto riadky. Ďalej by som sa chcela poďakovať za všetky odborné konzultácie Mgr. Zdenke Míchalovej, Ph.D., Mgr. Vladislave Říhovej a PhDr. Jane Průšovej. Potom za prevedenie analýz doc. Ing. Marcele Pejchalovej, Ph.D., Ing. Alene Hurtovej a Ing. Magde Součkovéj.

Velké poďakovanie náleží aj spolužiakom za spríjemňovanie chvíľ v ateliéry aj mimo neho a špeciálne ďakujem patří Dii, Meggie a Jendovi. Najväčšia vděka však prináleží mojej rodine, ktorá ma podporovala a stále podporuje vo všetkých ohľadoch. Ďakujem.

Anotace

Cílem bakalářské práce bylo zrestaurovat konvolut tisků *Historia Cýrkewnj Eusebia* a *Historia Cýrkewnj Kassiodora* z roku 1594, jež byly tištěny v Starém Městě Pražském v dílně Daniela Adama z Veleslavína.

Začátek této práce se ve stručnosti věnuje osobě a tiskárně Daniela Adama z Veleslavína. Dále je objekt podrobně zdokumentovaný po typologické a typografické stránce. Zdokumentovaný je i popis poškození, jež poukazuje na havarijný stav konvolutu. Postup restaurování kromě standartních kroků popisuje i ty méně standartní nebo doposud pro restaurování knih nepoužité. Jedná se např. o techniku tzv. „thread by thread“ („nit na nit“) pro vyspravování textilních mezivazných přelepů nebo šití na původní vazy. Cílem samotného restaurování bylo zachovat co nejvíce původního, a to bylo i splněno.

Klíčová slova

převazba, barokní vazba, konvolut, Daniel Adam z Veleslavína, technika „nit na nit“, šití na původní vazy, Klucel G

Title

The Complex Restoration of a Convolute of Old Prints: *Historia Cýrkewnĵ Eusebius* and *Historia Cýrkewnĵ Kassiodorus* from the year 1594

Annotation

The aim of the bachelor's thesis was to restore a convolute of prints of *Historia Cýrkewnĵ Eusebius* and *Historia Cýrkewnĵ Kassiodorus* from the year 1594, which were printed in the Old Town of Prague by Daniel Adam Veleslavín.

The beginning of this work briefly describes the person and the printing house of Daniel Adam Veleslavín. Furthermore, the object is documented in detail in terms of typology and typography. A description of the damage is also documented, which points to the poor condition of the bookbinding. In addition to the standard steps, the description of the restoration treatment also describes the less standard or hitherto unused steps for book restoration. This is, for example, a so-called "thread by thread" technique used for textile restoration or sewing on the original double. The goal of the restoration itself was to preserve as much of the original parts as possible and that was achieved.

Key words

book rebinding, baroque bookbinding, convolute, Daniel Adam Veleslavín,, "thread by thread" technique, sewing on original cords, Klucel G

Obsah

1	Úvod.....	10
2	Identifikace	11
3	Tiskárna Daniela Adama z Veleslavína	13
4	Typologický popis.....	16
	4.1 Knižní vazba	16
	4.2 Knižní blok	17
	4.3 Barokní převazba a starší opravy	18
5	Typografický popis.....	21
	5.1 Titulní listy.....	21
	5.2 Textová část konvolutu	22
	5.3 Výzdoba	22
	5.4 Rukopisné poznámky a jiné záznamy.....	24
6	Popis poškození.....	26
	6.1 Knižní vazba	26
	6.2 Knižní blok	26
	6.3 Záznamové prostředky	27
7	Restaurátorský záměr	28
8	Postup restaurování	29
	8.1 Odběr vzorků pro mikrobiologickou analýzu a fotodokumentace	29
	8.2 Průzkum fyzického stavu objektu a odběr vzorků pro odborné analýzy ...	29
	8.3 Demontáž knižního bloku, oddělení předsádek a přelepů z přídeští	30
	8.4 Čištění papírové podložky	30
	8.5 Doplnování ztrát papírové podložky.....	31
	8.6 Vyrovnávání, vyspravování papírové podložky a navrácení vysprávek ...	31
	8.7 Čištění a tmelení dřevěných desek a trvalá fixace barevné vrstvy	32
	8.8 Čištění a lepení pokryvu	33
	8.9 Kompletace složek, šití, klížení a zaoblení knižního bloku.....	33
	8.10 Restaurování mezivazných přelepů	34
	8.11 Lepení mezivazných přelepů, předsádek a pokryvu.....	35
	8.12 Měření pH a batofenantrolinový test po zásahu, adjustace fragmentů a výroba ochranných obalů	36
9	Seznam použitých materiálů a pomůcek.....	37
	9.1 Použité materiály	37

9.2	Použité pomocné materiály	37
9.3	Použité látky a chemikálie	37
9.4	Materiály použité na výrobu ochranného obalu	38
10	Podmínky uložení a vystavování objektu	39
11	Závěr	40
12	Seznam použité literatury, zdrojů a reprodukcí	42
12.1	Seznam použité literatury	42
12.2	Seznam použitých zdrojů	42
12.3	Seznam použitých reprodukcí	43
13	Seznam použitých symbolů a zkratk	44
14	Textová příloha	45
14.1	Seznam textové přílohy	45
14.2	Textová příloha	46
15	Tabulková příloha	61
15.1	Seznam tabulkové přílohy	61
15.2	Tabulková příloha	62
16	Grafická a obrazová příloha	70
16.1	Seznam grafické a obrazové přílohy	70
16.2	Grafická a obrazová příloha	72
16.2.1	Skladba složek a vysprávky	76
16.2.2	Filigrány	87
16.2.3	Typografický popis	91
17	Fotodokumentace	103
17.1	Seznam fotodokumentace objektu před a po restaurování	103
17.2	Fotodokumentace objektu před a po restaurování	104
17.3	Seznam fotodokumentace postupu restaurování	119
17.4	Fotodokumentace postupu restaurování	120

1 Úvod

Tématem této bakalářské práce je restaurování konvolutu tisků *Historia Cýrkewnj*. I když oba tisky, jež konvolut obsahuje, nesou stejný název, nejedná se o stejné dílo, jelikož mají rozdílného autora. Oba byly i přes to tištěné v stejném roce 1594 v tiskárně na Starém Městě Pražském. Majitelem tiskárny byl slavný Daniel Adam z Veleslavína, jemuž se věnuje i jedna kapitola této práce. Majitelem a místem uložení objektu je Regionální muzeum v Chrudimi. Kniha se po obdržení nacházela v havarijním stavu, který si vyžadoval komplexní restaurátorský zásah. Hlavním cílem restaurování bylo konvolutu navrátit funkčnost s ohledem na jeho historickou hodnotu. Snahou proto bylo navrátit co nejvíce původních prvků, které se na knize dochovaly.

Jádrem bakalářské práce je restaurátorská dokumentace skládající se z několika kapitol. Úvodní část popisuje stručnou identifikaci objektu, dále knihu z typologického i typografického hlediska. Věnuji se zde samostatně i barokní převazbě, která přinesla knize množství vysprávek či výzdobě a rukopisným záznamům. Následuje popis, jenž vysvětluje charakteristiku a kvantum poškození, ale také poukazuje na části knihy, které se dochovaly ve velmi dobrém stavu. Toto všechno dalo podobu restaurátorskému záměru, za kterým následuje postup restaurování. Ten zaznamenává standartní i méně standartní kroky, jež vedly k záchraně objektu. Popsané je zde například šití na původní vazy, na něž jsou nasazené desky, nebo způsob adjustace původních nití. Podkapitola o mezivazných přelepech se věnuje také technice „thread by thread“, jež je využívána například v oboru restaurování obrazů. Vše je samozřejmě doplněno o použité materiály či chemikálie, výsledky analýz a nechybí bohatý obrazový doprovod ve formě grafické i fotografické.

Autorem veškeré grafické i fotografické přílohy je autor bakalářské práce. Tato práce také počítá se základní znalostí knihařské terminologie čtenáře.

2 Identifikace

Předmět restaurování: celousňová knižní vazba s dřevěnými deskami

Název díla: *Historia Cýrkewnj Eusebia přigmjm Pamffila Biskupa Cesarienského w Palestýně, na Knihy Desatery rozdělená. Téhož Eusebia Pamffila, o žiwotu Neyswětégssjho Cýsaře Konstantýna Welikého, Knihy čtwery. Nynj w nowě z řeči Latinské w Českau s pilnostj přeložená od Jana Kocýna z Kocynétu, Přednjho Pjsaře Radnjho w Menssjm Městě Pražském. A wytisstěná pracý a nákladem M. Danyeje Adama z Weleslawjna, w Starém Městě Pražském. (A dokonáno Měsýce Vnora) Léta poslednjho wěku M.D.XCIII.*

Historia Cýrkewnj Kassiodora Ržjmského Senátora, nazwaná TRIPARTITA: Zetřj Historykũw Ržeckých, Sozomena, Sokratesa a Theodoryka sebraná / a na Dwanáctery Knihy rozdělená. Nazad přidáni dwá Traktátkowé: Geden o Sněmu Effezském proti Kacýřstwj Nestorya Biskupa Konstantynopolitského: Druhý o Sněmu Chalcedonském proti Kacýři Eutychesowi a. následownjkũw geho / obsahujcý w sobě krátkau Historij od začátku té Sekty, až do Cýsaře Justynyána Welikého. Z Latinské řeči w Českau wsse s pilnostj přeloženo Od Jana Kocýna z Kocynétu, Přednjho Pjsaře Radnjho w Menssjm Městě Pražském. A wytlačeno pracý a nákladem M. Danyeje Adama z Weleslawjna, w Starém Městě Pražském. Léta Páně: M.D.XCIII.

Autor: Eusebios z Caesareje a Flavius Magnus Aurelius Cassiodorus

Překladatel: Jan Kocín z Kocinétu (oba tisky)

Tiskař: Daniel Adam z Veleslavína (oba tisky)

Datace: 1594 (oba tisky)

Místo tisku: Staré Město Pražské (oba tisky)

Signatura: 87 MK

Rozměry: 320 × 220 × 100 mm (v × š × s)

Rozsah: [XII], 1024, [XX] pp. (celý konvolut)

[XII], 394, [XIV] pp. (HCE)¹

¹ HCE – viz Seznam použitých zkratk

[VIII], 624, [XX] pp. (HCK)²

Jazyk: čeština, latina

Materiály: ruční papír, dřevěné bukové knižní desky, jirchový pokryv, motouzové vazy, textilní mezivazné přelepy

Techniky: černý tisk, nasazovaná celousňová knižní vazba, negativní slepotisk do jirchy

Místo uložení: Regionální muzeum v Chrudimi, K Ploché dráze 688, 537 01 Chrudim

Zadavatel: Regionální muzeum v Chrudimi, K Ploché dráze 688, 537 01 Chrudim

Zásah provedla: Kristína Šimunová, studentka 4. ročníku Ateliéru restaurování papíru, knižní vazby a dokumentů; Fakulta restaurování, Univerzita Pardubice

Pedagogický dohled: MgA. Ivan Kopáček, Dis., vedoucí Ateliéru restaurování papíru, knižní vazby a dokumentů, Fakulta restaurování, Univerzita Pardubice

Konzultace: MgA. Lucia Havranová, asistentka Ateliéru restaurování papíru, knižní vazby a dokumentů, Fakulta restaurování, Univerzita Pardubice

Analýzy: doc. Ing. Marcela Pejchalová, Ph.D., Katedra biologických a biochemických věd, Fakulta chemicko-technologická, Univerzita Pardubice

Ing. Alena Hurtová, Katedra chemické technologie, Fakulta restaurování, Univerzita Pardubice

Ing. Nikola Šipošová, Oddělení vývoje a výzkumných laboratoří, Národní knihovna

Termín započetí restaurování: listopad 2022

Termín konce restaurování: červenec 2023

² HCK – viz Seznam použitých zkratk

3 Tiskárna Daniela Adama z Veleslavína

Základ tiskárny Daniela Adama z Veleslavína byl položen již v roce 1530 v Menším Městě pražském. Zřídil si ji tiskař Bartoloměj Netolický, který zde díky cenzuře mohl jako jediný volně tisknout. I přes to se mu nedařilo, a tak si do dílny pozval jako společníka Jiříka Černého Rožďalovského, zvaného Melantricha. Melantrich zvýšil úroveň tiskárny, roku 1553 ji od Netolického odkoupil a později i přestěhoval (dům U dvou velbloudů na dnešní Melantrichově ulici).³ Roku 1576 Melantrich provdal svou nejstarší dceru Annu za profesora historie na pražské univerzitě, Daniela Adama z Veleslavína.⁴

Daniel Adam se narodil v Praze, proto se zprvu podpisoval jako Pražský. Teprve později si začal připisovat přídomek z Veleslavína dle místa, odkud pocházel jeho rod.⁵ Studoval na univerzitě v Praze, kde pak později zůstal po dobu sedmi let učit.⁶ Bylo zvykem, aby se profesori neženili, i proto se po svatbě vzdal tohoto postu a byl plně k dispozici tiskárně.⁷ Veleslavínovi chyběly tiskařské zručnosti, avšak uměl tiskárnu dobře organizovat a obklopovat se správnými lidmi.⁸ I přesto zdědil po Melantrichově smrti (1580) tiskárnu jeho syn Jiří Melantrich ml. Po dosažení dospělosti (1584) ji i začal vést, avšak neúspěšně, neboť tiskárnu velmi zadlužil. Práce však pokračovala, snad zásluhou Veleslavína, kdy vycházely tisky pod melantrišským i jeho impressem.⁹ Jiří Melantrich ml. předčasně zemřel roku 1586, a tak se tiskárny mohl plně ujmout Veleslavín.¹⁰

Tiskárna byla dobře vybavena, disponovala 47 písmovými řezy a stupni, které byly zděděné po Melantrichovi nebo nově zakoupené (např. antikva, fraktura, švabach, řecké nebo hebrejské písmo). Na rozdíl od děl Melantricha však byla Veleslavínova díla o grafickou výzdobu skromnější. Snad je to proto, že podobně jako Jednota bratrská přikládal větší význam textu než jeho výzdobě, která od textu odváděla pozornost.¹¹

³ MÜLLER, Otto. *Česká kniha v XV. a XVI. století: černé umění v letech 1468 až 1600*. Praha: Grafia, 1946. s. 8 a 9

⁴ BOHATCOVÁ, Mirjam. *Česká kniha v proměnách staletí*. Praha: Panorama, 1990. s. 221

⁵ MÜLLER, Otto. *Česká kniha v XV. a XVI. století: černé umění v letech 1468 až 1600*. Praha: Grafia, 1946. s. 11

⁶ HORÁK, František. *Pět století českého knihtisku*. Praha: Státní tiskárna, 1968. s. 22

⁷ MÜLLER, Otto. *Česká kniha v XV. a XVI. století: černé umění v letech 1468 až 1600*. Praha: Grafia, 1946. s. 8

⁸ HORÁK, František. *Pět století českého knihtisku*. Praha: Státní tiskárna, 1968. s. 22

⁹ BOHATCOVÁ, Mirjam. *Česká kniha v proměnách staletí*. Praha: Panorama, 1990. s. 222

¹⁰ HORÁK, František. *Pět století českého knihtisku*. Praha: Státní tiskárna, 1968. s. 22

¹¹ VOIT, Petr. *Encyklopedie knihy: starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století*. Praha: Libri – Královská kanonie premonstrátů na Strahově, 2006. s. 38

V *České knize v proměnách staletí* se uvádí: „...*Veleslavín tiskl samostatně pouze 18 let (1582–1599) a za ten čas vyšlo z jeho tiskárny nejméně 134 tisků, z toho 63 latinských (zejména humanistických příležitostných básnických skladeb, na nichž se redakčně nepodílel), 14 vícejazyčných tisků učebnicového a slovníkového typu, pouze 1 německý tisk ostatní jeho tisky byly programově české.*...“¹² Vydané knihy zasahovaly do několika tematických okruhů a pojímaly tisky menších spisů i rozsáhlých děl:

1. **Historie:** 9 tisků mezi lety 1578–1594, Veleslavínovi, jakožto historikovi velmi blízké, patří sem i jeho vlastní dílo *Kalendář historický*, jehož myšlenku převzal z Německa, mimo jiné sem patří také restaurované tisky *Historie církevní*¹³
2. **Astronomie a astrologie:** dva tisky mezi lety 1578–1582
3. **Politika:** 14 tisků mezi lety 1584–1599
4. **Slovníky:** 6 tisků mezi lety 1579–1599, na tvorbě těchto vícejazyčných děl se podílel i sám Veleslavín
5. **Medicína a lékařství:** 8 tisků, z nichž je nejzajímavější nová edice Mattioliho *Herbáře*, jež vznikla na základě německého textu Koachima Camerária a ilustrace byly částečně převzaty od Konrada Gesnera
6. **Náboženství:** modlitby, pastorece, andělé, Ježíš Kristus, Bible a biblické knihy, postilly (více než 18 tisků mezi lety 1582–1598)
7. **Artikulové:** pětkrát získal výhradu tyto úřední zprávy tisknout, a to mezi lety 1583–1595
8. **Společnost:** oznámení sňatků (často latinské, 14 tisků mezi lety 1585–1596), oznámení úmrtí a pohřbů (většinou latinské, 16 tisků mezi lety), morálka (8 tisků mezi lety 1583–1597), další příležitostná díla (9 tisků mezi lety 1583–1599)
9. **Univerzita a školy:** 8 tisků mezi lety 1585–1599
10. **Učebnice:** 10 tisků mezi lety 1586–1597 (?)
11. **Hospodářství:** jeden tisk z roku 1587¹⁴

Daniel Adam z Veleslavína předčasně umřel za neznámých okolností roku 1599 a tiskárnu, jelikož jeho syn Samuel byl ještě dítě, vedla jeho žena Anna. Ta se roku 1605 provdala za tiskaře Jonatu Bohutského z Hranic¹⁵, po roku sňatku i ona zemřela. Tiskárnu vedl pak Jonat, po němž ji roku 1613 převzal dospělý Samuel Adam z Veleslavína.

¹² BOHATCOVÁ, Mirjam. *Česká kniha v proměnách staletí*. Praha: Panorama, 1990. s. 224 a 225

¹³ HCE a HCK

¹⁴ BOHATCOVÁ, Mirjam. *Obecné dobré podle Melantricha a Veleslavínů: studie k završení knižní tvorby Mistra Daniela Adama z Veleslavína [zemřelého] 18.10.1599*. Praha: Karolinum, 2005. s.453–456

¹⁵ Jonat Bohutský z Hranic působil ve Veleslavínské tiskárně již za Danielova života

On však jako nekatolík a účastník na českém povstání po bitvě na Bílé hoře (1620) utekl do zahraničí. Jelikož se odmítl na výzvu vrátit, byly jeho majetek i tiskárna zabaveny. Do Čech se pak vrátil až kolem roku 1628, požádal o milost a přidal se ke katolíkům.¹⁶ Tiskárna však přepadla jezuitům, kteří ji dál prodali Juditě Bylinové. Ta vydávala hlavně tisky na oslavu císaře nebo jezuitů a kvalita tisků upadla. Roku 1644 bylo tiskárně vzato právo dvorní tiskárny, to byl úplný konec slavné Melantrichovi, později Veleslavínovi tiskárny. Veškeré zařízení pravděpodobně pokračovalo ve své pouti a skončilo v tiskárně Jiřího Šípaře.¹⁷

¹⁶ HORÁK, František. *Pět století českého knihtisku*. Praha: Státní tiskárna, 1968. s. 223

¹⁷ MÜLLER, Otto. *Česká kniha v XV. a XVI. století: černé umění v letech 1468 až 1600*. Praha: Grafia, 1946. s. 19

4 Typologický popis

Objektem restaurování je konvolut starých tisků o rozměrech 320 × 220 × 100 mm (v × š × s). Konvolut obsahuje dva tisky *Historie církevní*, přičemž autorem první je Eusebios z Caesareje (HCE) a druhé Flavius Magnus Aurelius Cassiodorus (HCK). Obě byly přeloženy do češtiny Janem Kocínem z Kocinétu a tištěny v roce 1594 v tiskárně Daniela Adama z Veleslavína v Starém Městě Pražském. Knižní vazba však není původní, jedná se o převazbu, pravděpodobně barokní.

4.1 Knižní vazba

I přesto, že se jedná o knihu s dřevěnými deskami a poměrně velikých rozměrů, knižní vazba nenese žádné stopy po kování. Z dochovaných fragmentů usně a dle typu vazby lze určit, že se jedná o celousňovou knižní vazbu (graf. 3). Pokryvovým materiálem je pravděpodobně jircha, analýza tento typ činění ale nepotvrdila. Vzhledem k tomu, že kniha vznikla v období baroka je velmi nepravděpodobné užití jinak činěné bílé usně.¹⁸ Druh zvířete se nadá s jistotou určit, pravděpodobně se jedná o kozinu nebo skopovici. Jircha byla lepena jak na desky, tak i na hřbet. Pokryv pak přechází na příděští, kde jsou založeny záložky, které byly v místě drážky nastříženy. Přesné zpracování hlavic ani založení pokryvu na rozích desek však není možné kvůli poškození určit.

Dochovaný fragment pokryvu je zdobený negativním slepotiskem, který je velmi špatně čitelný (graf. 1). S největší pravděpodobností je kompozice kombinací dominantové a rámové. Dominanta je tvořena čtyřmi stejnými tlačítky vegetabilního motivu pravidelně uspořádanými do kruhu. Toto tlačítko bylo použité i v dalších částech kompozice (graf. 2). Samotná rámová část kompozice se skládá z několika ráků (přesný počet nelze určit), jež jsou tvořeny dvěma a víc linkami pokládány vedle sebe a pásem vyhotoveným snad rolnou vegetabilního motivu.

Kniha je opatřena bukovými deskami (graf. 2 A a 4), jejichž vlákna směřují na výšku knihy. Síla desek je 7–7,5 mm a rozměry zadní desky jsou 310 × 202–204 (v × š). Přední deska má výšku u hřbetu 314 mm a u přední ořízky 318 mm, šířku má 202 mm u hlavy a 195 mm u paty. U hřbetu jsou desky z vnější strany zaobleny a z vnitřní zhraněny

¹⁸ BÁRTOVÁ, Pavla. *Knižní vazba na českých tiscích ze 17. a 18. století*. Litomyšl, 2014. Diplomová práce. UPCE: Fakulta restaurování. Vedoucí práce Mgr. Radomír Slovík. s. 65

stejně u všech třech ořízek. Hloubka zhranění je 3–10 mm a jsou na něm viditelné stopy po nátěru červenorůžové barvy ořízky.

Nasazení desek spočívalo v provlečení vazů skrz otvory a zakolíčkování dřevěným količkem (graf. 4). Pro všechny čtyři vazy jsou proto v deskách vyhloubené dva otvory, první od hrany desky (drážky) je šikmý, druhý je kolmý. Šikmé otvory jsou od hrany desky u hřbetu vzdáleny 7 až 12 mm, kolmé jsou od nich vzdálené cca 20 mm. Na příděšti jsou tyto otvory propojeny žlábkem, do kterého se schoval vaz. Na obou deskách jsou otvory rozmístěny od sebe (od horní hrany k dolní hraně) přibližně 73 mm, 73–75 mm a 70 mm. Horní vaz je od horní hrany desky vzdálený cca 50–55 mm a dolní vaz od dolní cca 45 mm (graf. 2).

4.2 Knižní blok

Kniha nenesie žádné stopy po kapitálcích, nachází se na ní jen mezivazné přelepy (obr. 9). Ty jsou z lněné textilie, které je tkaná plátovou vazbou. Nitě použité při tkaní byly různě silné a směr osnovy a útku nelze určit kvůli vypnutí plátna. Počet nití na 1 cm² je přibližně 14 × 11. Přelepů je celkem pět, všechny přesahují sílu knižního bloku a jejich přesahy jsou přilepeny snad klijem na příděšti. Tři přelepy vyplňují téměř celý prostor mezi vazy a další dva vyplňují prostor od vazů až téměř k ořízce. Na druhém přelepu počítáno od hlavy, se nachází dva přes sebe nalepené papírové štítky (obr. 27).

Hřbet knihy byl původně zakulacený a zaklížený. Jsou na něm viditelné šikmé zářezy, které byly zřejmě záměrné, jak to bylo u některých barokních vazeb zvykem (obr. 27).¹⁹ Všechny ořízky byly oříznuty hoblíkem, přední byla oříznuta ještě před zakulacením hřbetu bloku. Dále byly zušlechtěné červenorůžovým nátěrem, který je možné pozorovat zejména na knižních deskách. Pak na vybraných listech a vysprávkách v tenké vrstvě na okrajích (graf. 9).

Blok je šitý na čtyři pravé dvojité motouzové vazy a dva zapošivací stehy (graf. 5). Mezera mezi vazy je vždy přibližně 70–75 mm. Umístění dolního vazů od dolního zapošivacího stehu je 23–30 mm a vzdálenost dolního zapošivacího stehu od dolní ořízky je 7–10 mm. Horní zapošivací steh je vzdálený od horní ořízky cca 23–30 mm a vzdálenost horního vazů od zapošivacího stehu je přibližně 20–25 mm. Šilo se lněnou nití přímým

¹⁹ BÁRTOVÁ, Pavla. *Knižní vazba na českých tiscích ze 17. a 18. století*. Litomyšl, 2014. Diplomová práce. UPCE: Fakulta restaurování. Vedoucí práce Mgr. Radomír Slovík. s.

způsobem od poslední složky k první. Nit byla napojována ve středu složek v blízkosti vazů. Poslední dva vazy (od hlavy) jsou u zadní desky omotané nití (graf. 5 C).

V složkách byla nalezena nit, která je odlišná od nitě použité při šití. Jedná se pravděpodobně o nit starší vazby. Tato nit byla vedena například v místě horního stehu stejným otvorem jako nit z převazby. Dále však pokračovala pravděpodobně přes současnou výšku bloku do místa původního zapošivacího stehu (graf. 5 C). Lze tedy usoudit, že převazba využívá původní otvory šití pro obtáčení vazů.

Předsádky jsou z ručního papíru, jejich přesná podoba však není známá. Dochovaly se jenom zkrácené listy s křídélky (viz 16.2.1 Skladba složek a vysprávky). Zkrácené listy byly lepeny na přideštit ještě před pokrýváním, neboť se nachází pod záložkami pokryvu. Dle nalezených nití je zřejmé, že byly šity zároveň s knižním blokem. V ploše přideštit se nachází zbytky nalepeného papíru, z čehož lze soudit, že chybí minimálně jeden dvoulist. Na přideštit přední desky se také nachází nalepené dva papírové štítky, popsané v kapitole 5.4 Rukopisné poznámky a jiné záznamy.

Knižní blok se skládá z 94 složek, přičemž ve většině bloku jsou složky tvořeny třemi dvoulisty. Na konci bloku se nachází složky o dvou dvoulistech a na začátku HCK by měla být jedna složka o pěti dvoulistech. Převazba však původní skladbu nerespektuje a sestavuje složky jiným způsobem. Skladba je doplněna o chybějící části stran či celé listy a v průběhu bloku se nachází i množství vysprávek (viz 4.3 Barokní převazba a starší opravy, 16.2.1 Skladba složek a vysprávky).

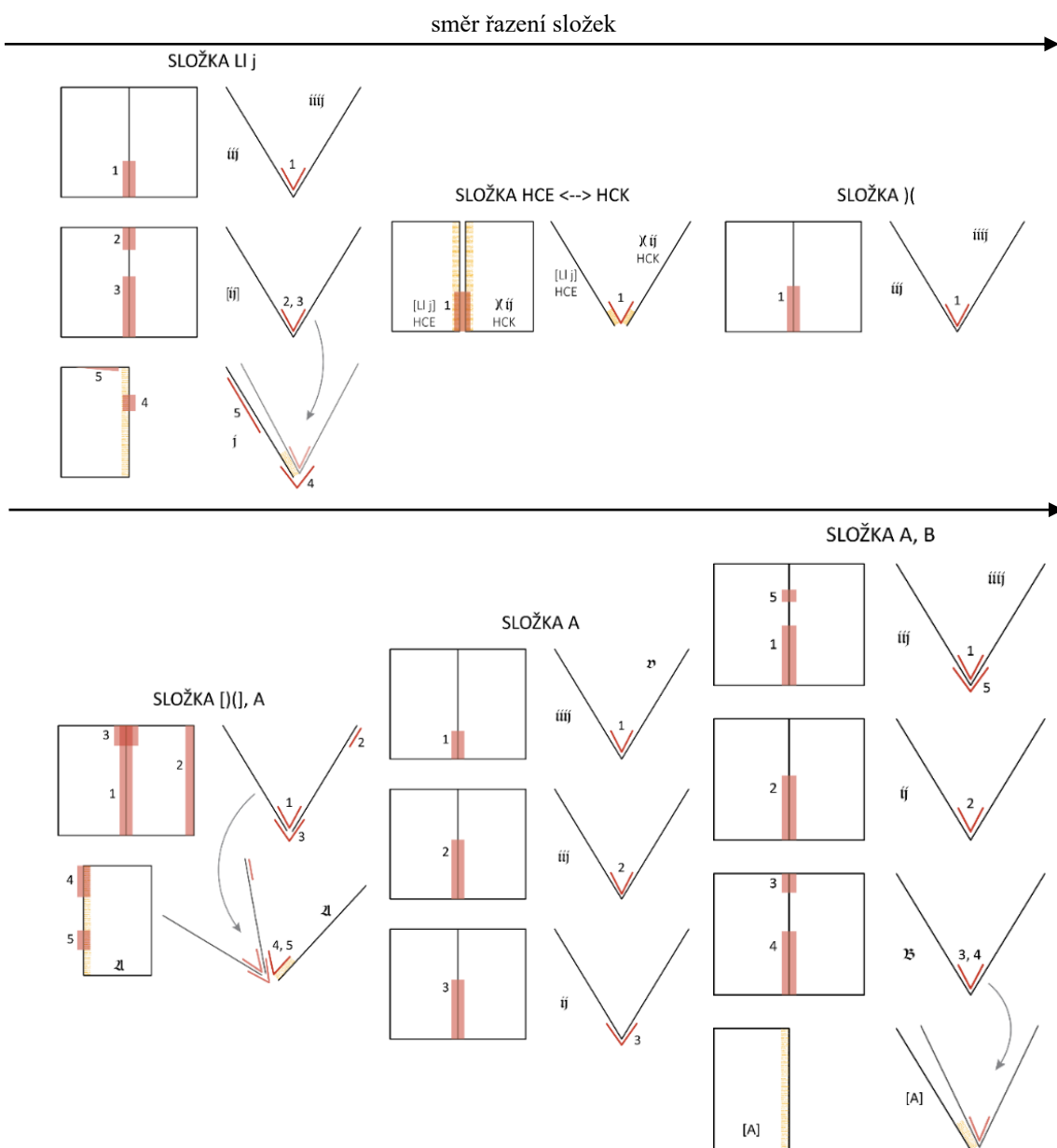
Papír použitý pro tisk je ruční s viditelným vergé, jehož osnova směřuje podél hřbetu. Vzdálenost mezi osnovami je 30 mm a na některých listech se nachází také filigrán. Veškeré filigrány mají stejný motiv trojlístku se stonkem a po stranách s písmeny „P“ (nalevo) a „L“ (napravo). Rozměry celé kompozice jsou přibližně 51 × 47 mm (v × š, viz 16.2.2 Filigrány). Pro vysprávky a doplňky byl použitý ruční papír, který též nese různé filigrány (viz 4.3 Barokní převazba a starší opravy, 16.2.2.1 Filigrány na vysprávkách, graf. 10). Některé doplňky a vysprávky obsahují ručně psaný text doplňující chybějící nebo překryté části listu (viz 5.4 Rukopisné poznámky a jiné záznamy).

4.3 Barokní převazba a starší opravy

Ještě před tím, než byl konvolut převázán (pokud byl předtím ve formě konvolutu), musel být už alespoň jednou opravován. Svědčí o tom vysprávky, které byly během převazby oříznuty a přes které byly nalepeny nové vysprávky. Některé vysprávky také

vykazují poškození, které se ale na nových nevyskytuje. Tyto starší vysprávky jsou z ručního papíru, nenachází se na nich žádný filigrán. Vzdálenost mezi osnovními útky není kvůli velikosti vysprávek možné vyčíst.

Barokní převazba nepřinesla knize jenom předpokládanou novou vazbu, ale také změny v řazení listů v bloku a skladby složek. U dvoulistů některých složek došlo při převazbě ke špatnému složení dvoulistu. Arch. sign. původně šla např. *Aj*, *Aij*, *Aiij* a *Aiiij*, a teď je v pořadí *Aj*, *Aij*, *Aiiij* a *Aiij*. Titulní list HCK byl přesunut na začátek konvolutu, zjevně kvůli ztrátě titulního listu HCE. To způsobilo, že na začátku HCK chybí ve složce jeden list. Okolní složky²⁰ byly proto rozloženy do následující podoby:

²⁰ další složky viz 16.2.1 Skladba složek a vysprávky

Ztráty papírové podložky byly doplněny i u barokní převazby vysprávkami z ručního papíru (viz 16.2.1 Skladba složek a vysprávky, graf. 10). Bylo použitých pět až osm různých druhů papírů, přičemž pět z nich nese rozličné filigrány (viz 16.2.2 Filigrány). Osnova na vysprávkách směřuje na výšku i na šířku knihy. První filigrán vyobrazuje dvouhavlého orla a rozprostřenými křídly. Jeho tělo je srdcového tvaru a nad hlavami má korunu. Osnovy jsou od sebe cca 23 mm. Další tři filigrány mají podobu písmena „W“, nad kterým je ve dvou případech koruna. U jednoho jsou osnovy od sebe vzdálené cca 23 mm, u dalších se tento rozměr nedá určit. Podobný až stejný filigrán z roku okolo 1733 byl nalezen v databáze *Wasserzeichen-Informationssystem*.²¹ Podoba posledního filigránu se nedá určit, jelikož se zachoval jenom ve fragmentárním stavu, stejně tak vzdálenost mezi osnovami nelze určit. Některá místa se staršími vysprávkami byla před mladším vysprávením oříznuta. Ořezy se nachází ve zlomu dvoulistů v různých velikostech a různém rozmístění. Navíc byl knižní blok oříznut hoblíkem až k textu, na některých místech je oříznutý i text.

Na některé vysprávky byl doplněný text železagalovým inkoustem, který tak nahradil chybějící nebo překrytý text. Doplněny byly chybějící listy XXIII/XXIV tisku HCE a 553/554 a 555/556 tisku HCK (5.4 Rukopisné poznámky a jiné záznamy, graf. 22 a 23). Papír použitý pro doplnění chybějících listů má filigrán o rozměrech 58 × 61 mm (v × š). Filigrán nese motiv jezdce na koni troubícího na lesní roh. Osnovní nitě směřují na výšku knihy a vzdálenost mezi jednotlivými osnovami je 23 mm (16.2.2 Filigrány).

²¹ [DE0960-Musms21733_10_Telemann_14v] *Wasserzeichen-Informationssystem* [online]. [Německo.] [cit. 2023-07-20]. Dostupné z: https://www.wasserzeichen-online.de/wzis/struktur.php?ref=DE0960-Musms21733_10_Telemann_14v

5 Typografický popis

5.1 Titulní listy

Konvolut, jelikož pojímá dva tisky, původně zahrnoval i dva titulní listy. Text titulního listu HCK (graf. 11), který se dochoval, je řazen do jednoho sloupce v několika řádcích. Popisuje název a autora díla, překladatele, tiskaře, místo a datum tisku. Výška písmen se postupně směrem dolů zmenšuje a zároveň se po jednom anebo dvou řádcích střídá červená a černá tiskařská barva. Velikost písmen se pohybuje od 4 mm do 15 mm. Na samém vrchu se nachází nápis „*Historia církevní*“, jenž je proveden v červené tiskařské barvě ve zdobné formě švabachu. Z liter vychází kaligrafický ornament v podobě šlahounů, rozvilin a pletenců. Rozměr celé této části je přibližně 98 × 168 mm (v × š).²² Použitý druh písma je i u zbylých řádků švabach, jedině u slova „*TRIPARTITA*“ se jedná o antikvu. V dolní polovině se také nachází ozdobné tiskařské znaménko.

Strana verso titulního listu je věnována rodu Valdštejnů – „*ARMA NOBILISS ET VETVSTISS GENTIS WALDSSTEINIÆ in Boëmia.*“ (graf. 12). Nachází ze zde erb rodu se lvy, jejichž popis je tištěn v latině pod ním, v horní části je helma s křídly a okolí tvoří akant. Po stranách erbu se nachází na každé straně pás kaligraficko-vegetabilního ornamentu. Na vrchu je umístěn vlys s groteskní maskou a vegetabilním a zoomorfním motivem, který je možné najít na začátku předmluv či „knih“ (viz 5.3 Výzdoba).

Chybějící titulní list HCE dle digitalizovaných verzí využíval podobné rozvržení jako titulní list HCK (graf. 13). Jediným zásadním rozdílem je viněta v dolní polovině strany recto, která vyobrazuje andělskou hlavu s křídly. Viněta je totožná s těmi, co jsou použity i dál v textu (viz 5.3 Výzdoba). Strana verso je věnována rodu Rožmberků s nápisem – „*ARMA ILLVSTRIS ET ANTIQVISS DOMVS ROSENBERGICÆ in Boëmia.*“ (graf. 14). Pod textem se nachází rožmberský erb nesený dvěma medvědy, pod nímž je umístěn jeho latinský popis.²³

²² rozměry dochované části

²³ [*Historia Cýrkewnj... – Konvolut starých tisků*] [online]. w Starém Městě Pražském: nákladem M. Danyeje Adama z Weleslawjna, 1594. Místo uložení tisku: Západočeské muzeum v Plzni, Plzeň. Sign.: 503 A 006. Dostupné z: https://www.manuscriptorium.com/apps/index.php?direct=record&pid=AIP-DIG-ZMP_503_A_006_1V1ZPN8-cs. [cit. 2023-01-09]

5.2 Textová část konvolutu

Sazba a řazení kapitol jsou téměř stejné. Na začátku jsou vždy dedikace a předmluva (jedna nebo víc), pak následuje hlavní text, který končí rejstříkem a signetem. Hlavní text je dělen na „knihy“, které se dělí na kapitoly. U HCK se nachází předmluvy i v průběhu textu a kromě „knihy“ jsou zde i další specifické kapitoly. Rozměry zrcadla sazby dedikací a předmluv jsou 255 × 141 mm (v × š). Hlavní text obou knih je uspořádaný do dvou sloupců, přičemž jeden má výšku 253 mm a šířku 70 mm. Rozestupy mezi nimi jsou 4 mm.

Na okrajích stran se mohou nacházet tištěné marginálie a v horní části se vždy nachází živé záhlaví související s danou „knihou“ (např. „*Kniha dvanáctá.*“). V horním vnějším rohu se objevuje paginace využívající arabská čísla. Strany jsou číslovány až od první předmluvy. Objevují se i anomálie, kdy jsou zaměněna čísla. V dolní části vpravo jsou vytištěny stranové kustody. Ve středu spodní části je možné pozorovat archovou signaturu, která se nachází na prvních čtyřech listech recto u složek s třemi dvoulisty. Složky o dvou dvoulistech mají arch. sign. na prvních třech listech a složky o čtyřech dvoulistech ji mají na prvních pěti listech. Arch. sign. tisku HCE využívá skladbu *A j*, *A ij*, *A iij* a *A iiij*, pak *Aa j*, *Aa ij*, *Aa iij* a *Aa iiij*. Tisk HCK využívá formát *A*, *A ij*, *A iij* a *A iiij*, potom *Aa*, *Aa ij*, *Aa iij* a *Aa iiij*, a pak *Aaa*, *Aaa ij*, *Aaa iij* a *Aaa iiij*. Složka s čtyřmi dvoulisty dále pokračuje římskou pětkou – *A v*. U některých složek mohla být na jednom listu vynechána arch. sign., jiné anomálie jsou způsobeny přehozením listů v období baroka (viz 4.3 Barokní převazba a straší opravy, 16.2.1 Skladba složek a vysprávky).

Text je tištěn švabachem, jenom latinské části antikvou, případně antikvovou polokurzívou. Výška liter textu dedikací a předmluv je 5 mm, marginálie u těchto pasáží mají výšku písmen 4 mm. První řádek je vždy tištěný vyššími literami (6 mm). Hlavní text má výšku písmen 4–5 mm, zde má písmo marginálií výšku 3 mm. Litery záhlaví mají výšku 6 mm. U nadpisů „knihy“ se výška liter postupně v řádcích zmenšuje, nejvyšší řádek má 14 mm, nejnižší 4 mm a nadpisy kapitol mají výšku písmen cca 6 mm.²⁴

5.3 Výzdoba

Grafická výzdoba se omezuje jenom na vlysy, viněty, iniciály a verzálky, přičemž některé podoby tohoto dekoru využívají oba tisky stejné. Vlysy (graf. 15) předchází každé

²⁴ veškeré rozměry uvádí výšku majuskulních písmen

„knize“ i kapitole a jejich motivy jsou vertikálně zrcadlové. Před „knihami“ vyplňují šířku zrcadla sazby a výškou se pohybují mezi 14 a 29 mm. Jedině jeden vlys (p. 57, HCK) nevyplňuje celou šířku sazby, je také i nejméně zdobný pozůstávající z volut doplněných o vegetabilní a zoomorfní motiv. Ostatní vlysy mají celkem tři podoby, všechny jsou komplikované s vegetabilním dekorem (např. akant, květy a různé rozviliny), doplněné groteskními maskami, cherubíny i zoomorfním motivem (např. opice a ptáci). Před kapitolami jsou vlysy menší s výškou 6 až 14 mm a šířku mají o něco menší, než je šířka jednoho sloupce. Je jich více druhů, některé mají tvar pravidelného obdélníku, jiné jsou víc amorfnní. Použitý motiv je často vegetabilní ve formě rozvilin, rozet a pod. Jiné jsou zas architektonické (např. voluty, napodobenina bosáže), či kombinace geometrického a vegetabilního dekoru. Doplněny mohly být zoomorfním motivem, cherubíny či groteskními maskami.

Jeden vlys se nachází i u obou signetů v horní části strany (graf. 15, 19 a 20). Oba jsou pravidelného obdélníkového tvaru, výšku mají 23 mm a šířku 130 mm. Motiv je tvořený především volutami a dalším architektonickým ornamentem, dále groteskními maskami a vegetabilním dekorem. Vlys z tisku HCK vyobrazuje navíc dva kalichy, z kterých planou plameny.

Iniciály (graf. 16) začínají dedikace, předmluvy i „knihy“, zatímco menší verzálky otevírají jednotlivé kapitoly. Největší iniciála má výšku 46 mm a nejmenší cca 31 mm, verzálky mají výšku cca 12 až 20. Tělo iniciál je tvořeno majuskulním švabachem plné barvy a místy přerušeno prstenci. Použitý švabach je oproti textu zdobnější formy s prodlouženými tahy. Tyto tahy dále přechází do rozvilin s drobnými lístky i pletenců a vyplňují jak střed, tak i okolí litery, čímž vzniká pomyslný rám. Tělo litery mohlo být přerušeno pletenci anebo jednoduchými prstenci. Výjimkou je jenom několik iniciál, kde se jedná o začátek latinského slova. Základem iniciály je proto antikva. Tělo litery není vyplněné barvou a je zasazeno do prostředí tvořeného shlukem rozvilin, především akantu, který tak vytváří rám.

Versálky (graf. 17) mají celkem čtyři podoby, dvě jsou stejné jako popisované iniciály. Další typ má základ v majuskulním švabachu, tělo litery je tvořeno páskou či stonkem, který není vyplněn barvou. Okolí tvoří především akantové listy, které i zde vytváří pomyslný rám. Poslední typ je tvořen jenom zdobným typem litery švabachu bez rozvilin či orámování.

Viněty (graf. 18) se nachází na konci vybraných částí „knih“ a kapitol obou tisků, mají několik podob a různé rozměry. Jedna skupina vinět má formu spíše ozdobných tiskařských znamének. Další druh vinět je tvořen skládáním stejných štočků jednoho motivu. Použitý ornament je vegetabilní v podobě rozvilin nebo se zde objevují i drobné laločnaté lístky. Ostatní viněty nesou komplikovaný dekor, častá je kompozice obráceného trojúhelníku. Čtyři z nich mají ve středu buď groteskní masku, nebo cherubína. Dále jsou doplněny architektonickým (voluty, pásky), zoomorfním (lví hlavy) i vegetabilním ornamentem (rozviliny, různé lístky či ovoce). Celý výjev je někdy doplněn o stuhy, zdobné motouzy se štrápci na konci a pod. Jenom jedna viněta je čistě vegetabilní. Od ostatních se liší i stylem provedení, který je bližší zmiňovaným iniciálám na začátku latinských slov.

Na konci obou tisků je použitý signet Veleslavínovy tiskárny o rozměrech 88 × 73 mm (v × š, graf. 19 a 20). Signet nese jeho erbovní znak okřídleného koně (Pegas) ve štítu, nad nímž se nachází helma s křídly, mezi kterými se tyčí šesticípá hvězda. Okolí tvoří akantové listy a po stranách jsou iniciály „DA“ (nalevo) a „ZW“ (napravo). Celý tento výjev je zasazený do kartuše, která využívá vegetabilní dekor a stuhy zakončené štrápci. V horní části strany se nachází už zmiňované vlysy, pod nimiž je text u tisku HCE – „*Wyłačeno w Starém městě Pražském / v M. Danyele Adama z Weleslawina*“. U tisku HCK začíná tento nápis slovem „*Tlačeno...*“. U obou je pod signetem nápis „*A dokonáno Měsíce Unora. Léta Páně*“ pod dělicí čarou „*M. D. XCIII.*“.

5.4 Rukopisné poznámky a jiné záznamy

V průběhu tisků se nachází množství rukopisných poznámek zejména železogatovým inkoustem, přičemž některé zakrývají mladší vysprávky (graf. 21). Během převazby byly do tisku vloženy tři nové listy s rukopisným textem, který se svou podobou snaží napodobit originál (graf. 22). Překreslena byla i přibližná podoba vlysu na p. 553 HCK, avšak tužkou (graf. 23). Tužkou byly předpřipravené i řádky před samotným psaním. Stejným způsobem byl doplněn i text na vysprávkách poškozených listů. Některé listy mají v horním rohu u přední ořízky tužkou doplněnu i paginaci. Na poslední stranu konvolutu byla napsána rozmluva o třech králích s nadpisem „*O třech králích který Kristu Panu dary dali.*“ (graf. 24 a 25). Písmem je kurent, jehož datace není přesně určitelná, snad do r. 1670. Stejně tak kurentní poznámky k textu a poznámky latinské kurzivy je možné

datovat před koncem 17. stol. Dataci textu doplňujícího ztráty není možné pro jeho „tištěnou“ podobu určit.²⁵

Na titulní straně se nachází modré kulaté razítko s textem „*Musejní společnost v městě Chrudimi*“ a ve vnitřním kruhu erb s orlicí. Na přidešti na papírovém štítku se nachází další dvě modrá až černá razítka, jedno je kruhové s neznámým textem a druhé nese čísla „-27455“. Nad nimi je nálepka s nápisem „*Okresní muzeum Chrudim*“ s vyobrazením budovy instituce. Nálepka částečně zakrývá razítka i modrou akvarelovou tužku, jež nese číslo „28“. Tato tužka se nachází i na předsádce, jedná se však o náhodný tah a nikoli záznam.

V knižním bloku byly vloženy tři lístky a dvě strany z knih (graf. 26 a 27). Dva lístky nesou nápisy železgalovým inkoustem, jeden „*Jungman od roku 1326 až 1620 č. 558*“ a druhý „*Budejovský dopravnik jde každodenně od zlatého Andela naproti Generls. Comando ve 3h: ráno do Benessova*“. Z druhé strany tohoto štítku se nachází text psaný německy, nejedná se však o kompletní text, jenom o části slov. U listů knih se v prvním případě jedná o fragment novin tištěných snad v 18. století. Druhý list je z knihy „*Malý Zlatý Nebe Kljč, 12. Djlů w sobě obsahugjcy...*“ f. 337/338.²⁶ Poslední štítek nese nápis kuličkovým perem „“.

²⁵ Konzultace ústní formou. PhDr. PRŮŠOVÁ, Jana. Litomyšl, 24.5.2023.

²⁶ VON COCHEM, Martin. *Malý Zlatý Nebe Kljč, 12. Djlů w sobě obsahugjcy, Aneb: Nábožné Modlitby K Wyswobozenj Dussy Očistcowých welmi prospěsné...Zamknutá Nebeská Brána Zlatým KLJCZEM Dussy Křestianské otewřená. To gest.* [online]. w Králow. Hornjm Městě Přjbrami: František Augustin Höchenberger, 1763. Místo uložení tisku: Národní knihovna České republiky, Praha. Sign. 54 K 008380. Dostupné z: https://www.manuscriptorium.com/apps/index.php?direct=record&pid=NKCR_NKCR_54_K_008380_1XTEIRO-cs [cit. 2023-07-08]

6 Popis poškození

Objekt byl vystaven nepříznivým klimatickým podmínkám a nevhodné manipulaci, což se odzrcadlilo na jeho havarijním stavu. Největší poškození utrpěl povrch, a to zejména ve formě velkých ztrát materiálu, pak jsou velice poškozené složky a s nimi i částečně organismus šití.

6.1 Knižní vazba

Povrch utrpěl velké ztráty materiálu a zachoval se jenom v pruhu fragmentu se záložkami (horní a dolní) na přední desce (graf. 3). Fragment je téměř úplně oddělený od desky, přilepena je pouze dolní záložka. Horní je přichycena k desce tím, že si drží tvar po původním založení a je přes hranu zaháknuta. Fragment je celkově povrchově znečištěn, odřen a protržen na několika místech. Na obou deskách se ještě nachází malé fragmenty převážně z masové části usně. Samotný slepotisk je možné pozorovat jen na větším fragmentu na přední desce a je téměř nečitelný stejně jako stopa po chlupových kanálcích. Reliéf slepotisku je velmi mělký, jedině v části vyznačené na graf. 1 B je relativně dobře zachovaný.

Bukové desky se nachází ve velmi dobrém stavu, jsou pevné, nenesou žádné stopy štěpení či výrazné ztráty materiálu. Jediné výrazné poškození tvoří změna barevnosti způsobená postupným úbytkem povrchového materiálu. Dále se zde vyskytují ojedinělé škrábance či stopy po červotočích – dva hlubší výletové otvory, jinak jenom plytké chodbičky. Desky jsou pevně nasazeny a kuličky nejsou náchylné k uvolnění. Motouzy jsou v těchto místech ve velmi dobrém stavu (poškození vazů viz 4.2 Knižní blok, druhý odstavec).

6.2 Knižní blok

Na hřbetu bloku je možné pozorovat čtyři v úplnosti dochované plátěné mezivazné přeplepy. První u hlavy se dochoval jenom ve formě přesahu nalepeného na přídeští přední desky. Ostatní přeplepy jsou také přesahy přilepeny na přídeštích, od hřbetu bloku jsou však oddělené. Stav samotného plána je velmi dobrý, je pouze znečištěn a nitě na okrajích se třepí. Papírové štítky na druhém přeplepu od hlavy jsou též znečištěny a z přeplepu částečně odlepené.

Zaoblení hřbetu je stále částečně viditelné, i když klížídko použité na zaklížení hřbetu už neplní svou funkci. Ořízky jsou znečištěny a barva není znatelná. Knižní blok je

nesoudržný, což způsobuje i nekompaktnost ořízky. Vazy organismu šití jsou ve velmi dobrém stavu, motouz je pevný, je jenom minimálně odřený v místě přechodu na desku při nasazení. Nit šití je však protržena na mnoha místech a přeříznuta ve středech složek (graf. 7). To bylo způsobené pravidelným nařezáním hřbetu bloku (obr. 27). Část nití stejně jako zapošívací steh u hlavy nejsou téměř vůbec zachované.

Předsádky se dochovaly jenom v podobě křidélek se zkrácenými listy přilepenými na přideštích přední a zadní desky. Část křidélek nese ztráty materiálu a papír je velice znečištěn. Větší část složek, především v zadní části bloku, je uvolněna a ve středech roztržena. Poškozené jsou i vnější okraje těchto listů. Ruční papír je povrchově i ve struktuře znečištěn, nachází se na něm různé skvrny a zatekliny. Část bloku oproti zbytku výrazně zhnědla. Místy je také možné pozorovat stopy po červotočích ve formě chodbiček. Nejvíce poškozený je začátek konvolutu, zejména první a druhá složka. Jedná se o mechanické poškození ve formě trhlin a ztrát materiálu či výraznější znečištění oproti zbytku bloku. V místě mnoha poškození se však nachází dobové vysprávky. Papír vysprávek je též znečištěný, nachází se v něm dírky po červotočích. Vysprávky jsou potřhané a velká část je od listů odlepena.

6.3 Záznamové prostředky

Záznamové prostředky, objevující se v knize v největším zastoupení jsou tiskařská barva a železagalový inkoust. Tiskařská barva se jeví být v dobrém stavu. Železagalový inkoust se na různých místech nachází v různých fázích degradace. Rozmezí degradace se pohybuje od nedegradovaných po mírně degradované. Nejčastěji se však jedná o inkoust nedegradovaný či vybledlý. Ojedinelá je degradace, kdy se vytváří tzv. „halo“ kolem písmen a mírně proráží na druhou stranu listu. Modrý záznam akvarelovou tužkou na přidešti se stírá, a tak zabarvuje část titulního listu (graf. 8). Zbylé záznamové prostředky jsou v dobrém stavu.

7 Restaurátorský záměr

1. Odběr vzorku pro mikrobiologickou analýzu
2. Fotodokumentace stavu objektu před restaurováním
3. Průzkum fyzického stavu objektu (zkouška stability záznamových prostředků, měření pH papírové podložky, batofenatrolinový test) a odběr vzorků pro odborné analýzy (teplota smrštění a koherence kolagenových vláken, vlákninové složení papíru vysprávek, nitě šití a plátěných přelepů)
4. Demontáž knižního bloku a kontrola foliace
5. Částečné oddělení pokryvu a oddělení křidélek předsádek z přídeští
6. Oddělení mezivazných přelepů z přídeští
7. Mechanické čištění dvoulistů bloku a předsádek suchou cestou (štetce, Cleanmaster, Wishab)
8. Mokrý čištění dvoulistů bloku a předsádky ve vodní lázni s přídavkem tenzidu, neutralizace listů v obohacené vodě
9. Doklizení papírové podložky roztokem Tylosy MH 300
10. Doplnění ztrát papírové podložky a dvoulistů předsádek dolitím papírovou suspenzí
11. Zajištění trhlin a zpevnění listů japonským papírem
12. Mechanické čištění dřevěných desek suchou cestou a jejich tmelení
13. Trvalá fixace barevné vrstvy roztokem Klucelu G
14. Čištění pokryvu suchou cestou a jeho přilepení roztokem Klucelu G
15. Kompletace knižního bloku, demontáž původních nití a šití knižního bloku na původní motouzové vazy, dle původního způsobu
16. Zaklížení a zakulacení hřbetu knižního bloku
17. Očištění textilních mezivazných přelepů, jejich narovnání, doplnění ztrát plátnem technikou „thread by thread“ a podlepení japonským papírem
18. Lepení mezivazných přelepů na hřbet bloku
19. Lepení mezivazných přelepů a zkrácených předsádkových listů na přídeští
20. Lepení záložek usňového pokryvu
21. Kontrolní měření pH
22. Adjustace fragmentů a vyhotovení ochranného obalu na fragmenty a knihu
23. Fotodokumentace stavu objektu po restaurování a vyhotovení restaurátorské dokumentace

8 Postup restaurování

8.1 Odběr vzorků pro mikrobiologickou analýzu a fotodokumentace

Po obdržení objektu k restaurování byly odebrány vzorky pro mikrobiologickou analýzu. Odběr proběhl na více místech objektu, na ploše cca 100 cm² pomocí sterilního vatového tamponu na dřevěné špejli (obr. 31). Nebyla zjištěna významná kontaminace, a proto nebylo potřebné objekt dezinfikovat (text. 1).

Poté byla provedena fotodokumentace stavu objektu před restaurováním, zachycující celkové pohledy na objekt, i detaily. Na fotografování bylo použito tělo fotoaparátu *Canon EOS 1200D* a objektiv *Canon EFS 18-135mm*. Fotodokumentace stavu před restaurováním probíhala na nekonečném pozadí za stabilních světelných podmínek za použití zábleskových světel *Fomei Digital Pro X 300*. Na makrosnímky jednotlivých struktur materiálů byl použit stereomikroskop *Leica S6D* s fotoaparátem *Canon EOS 600D*.²⁷

8.2 Průzkum fyzického stavu objektu a odběr vzorků pro odborné analýzy

Jako analýza určující následující postup restaurování byla provedena zkouška stability záznamových prostředků a barevné vrstvy. Realizována byla zkouška na otěr za sucha, reakce ve vlhkém prostředí (tzv. krvácení a přítlak) – demineralizovaná voda a ethanol (tabulka 1, 2 a 3).

Měření pH bylo provedeno pomocí pH metru s dotykovou elektrodou na 9 listech vždy na třech místech – levý horní roh, střed listu a pravý dolní roh. Měření pH proběhlo i na vysprávkách, a to na jednom nebo dvou místech v závislosti na jejich velikosti. Nejnižší naměřená hodnota pH byla 4,96 a nejvyšší 6,97. Průměrná hodnota pH je 6,27 (tabulka 4).

Poveden byl batofenatrolinový test pro prokázání volných iontů železa na různých rukopisných přípiscích v knize nalezených v knize. Použitý byl nasycený roztok batofenantrolinu v ethanolu, jímž se napustily filtrační papírky. Ty se nechaly vyschnout, pak byly navlhčeny demineralizovanou vodou a přikládány na daná místa. Výsledky popisuje tabulka 5 a 6.

²⁷ Při focení byla použita velká barevná škála – Large Grey Scale and Colour Separation Guide BST14 (35 cm, Colour Chart #14)

Bylo odebráno několik vzorků materiálů odeslaných na odborné analýzy. Bylo zjišťováno vlákninové složení plátka mezivazných přelepů, nitě šití a papíru vysprávek. Dále byla stanovena teplota smrštění (31,6 °C) a koherence kolagenových vláken. Technologem byla dodaná analýza pro zjištění přítomnosti tříslovin (negativní výsledek) a analýza *SEM-EDX*. Výsledek *SEM-EDX* však s jistotou nepotvrdil, že by se mělo jednat o jirchu. Z barokního období se však s jiným typem bílých usní nesetkáváme.²⁸ Výsledky těchto analýz se nacházejí v kapitole 14.2 Textová příloha. Navíc byl určován dle rozmístění chlupových kanálek druh zvířete, avšak poškození usně přesnou identifikaci znemožňuje. Jedná se nejspíše o kozinu nebo skopovici (text. 15 a 16).

8.3 Demontáž knižního bloku, oddělení předsádek a přelepů z přideští

Kniha se nacházela v havarijním stavu, ten si vyžadoval kompletní demontáž knižního bloku. Demontáž byla provedena prostrižením nití uvnitř složek, vždy mezi vazy, pak byla složka po složce uvolněna. Část složek se jen vyjmula z bloku, jelikož rozstrižení nití nebylo díky poškození papírové podložky nutné (obr. 32 a 33). Veškeré papírové vysprávky, které nebyly nalepeny, byly odděleny a označeny grafitovou tužkou, aby je pak bylo možné navrátit na původní místo.

Záložky pokryvu, zejména u dolní hrany, zakrývaly části předsádek, proto byly částečně demontované suchou cestou. Zkrácené předsádkové listy byly pevně přilepeny k přideští, proto bylo potřebné je provlhčit. Před tím však byly listy povrchově očištěny gumou Cleanmaster. Listy byly provlhčeny 4% vodným roztokem Tylosy MH 6000, který byl nanášen skrz Hollytex. Na to byla položena fólie a směs se nechala asi 30 min. působit, pak bylo možné zkrácené listy z přideští sejmut (obr. 34). Během tohoto procesu byly demontovány i mezivazné přelepy, jelikož roztok Tylosy uvolnil i lepidlo, jímž byly lepeny. Průběžně se suchou cestou oddělily i štítky nalepené na druhém přelepu od hlavy.

8.4 Čištění papírové podložky

Po demontování knižního bloku bylo možné pohodlně očistit všechny listy mechanicky (na sucho). Po vykonaných zkouškách se nejlépe osvědčila kombinace gumy Cleanmaster, Wishab a jemného štětce (obr. 35).

²⁸ BÁRTOVÁ, Pavla. *Knižní vazba na českých tiscích ze 17. a 18. století*. Litomyšl, 2014. Diplomová práce. UPCE: Fakulta restaurování. Vedoucí práce Mgr. Radomír Slovák. s. 65

Mokrému čištění předcházelo provedení zkoušek, jejichž výsledky je možné vidět v tabulce 7. Nejúčinnějším způsobem čištění byla vodní lázeň s přidáním tenzidu Spolapon AOS 146, koncentrace lázně byla 0,01 hm. %. Voda měla vstupní teplotu 35 °C (± 2 °C), přičemž lázně byly tři – 10 (s tenzidem), 5 a 5 minut (obr. 36). Při procesu čištění došlo také k oddělení některých přilepených papírových vysprávek. Do postupu byl zařazen námok v obohacené vodě (10 min, 1,5 l na dvoulist), jelikož konvolut obsahuje množství přípisek železogatovým inkoustem. Naměřená hodnota pH pod 5,5 v tomto případě nehraje žádnou roli. Zkoušky prokázaly, že se pH i bez zařazení kroku odkyselování zvyšuje do neutrálních hodnot stejně jako u listů s pH nad 5,5. Na závěr byla papírová podložka jednostranně klížena 0,5% vodným roztokem Tylosy MH 300 (obr. 37). Papírová podložka se pak nechala volně vyschnout.

8.5 Doplnování ztrát papírové podložky

Pro doplňování ztrát papírové podložky bylo jako nejvhodnější způsob zvoleno dolévání pomocí papírové suspenze (obr. 38). Suspenze byla směsí papíroviny (60 % bavlna, 40 % len), 1,5% vodného roztoku Tylosy MH 300 a vody. Papírovina byla předem dobarvena do základních odstínů azobarvivy, z nichž pak byly namíchány odstíny přibližně odpovídající barvě papírové podložky. Dolévalo se na vakuovém stole a po dolití byly dvoulisty po dobu asi 20 minut vloženy do lisu mezi plstě, aby se odčerpala nadbytečná vlhkost. Dolity byly i ztráty celých dvoulistů předsádek (obr. 39). Několik milimetrů široká křídélka byla po konzultaci s vedoucím práce doplněna ve větší ploše, než původně nesla. Větší rozměr byl ponechán kvůli tomu, aby nedocházelo k jejich zasekávání a mechanickému poškozování ve hřbetu knižního bloku.

Po dolití došlo k volnému schnutí dvoulistů, jelikož se po zavadnutí do požadovaného formátu v lisu dolité části trhaly. Jenom dolité celé listy vysychaly pod tlakem. Listy, na kterých se nacházely ztráty materiálu a byly již v minulosti vyspraveny vysprávkami, nebyly dolité. Tyto vysprávky byly navraceny na původní místa, a tak doplnily ztráty, jak popisuje následující kapitola.

8.6 Vyrovnávání, vyspravování papírové podložky a navracení vysprávek

Vybrané dvoulisty bylo potřebné vyrovnat, jinak by se na zvlněném papíru při zalisování vytvářely vrásky. Vyrovnávání spočívalo v provlhčení dvoulistů vodní parou v klimakomoře za RV 85 % ($\pm 5\%$), po dobu 10 minut a následném zalisování (obr. 40).

Japonským papírem Kouzo (6 g/m^2) byly zpevněny středy vnitřních a vnějších dvoulistů složek i zajištěny trhliny (obr. 41). Středy celých dolitých listů předsádek a dochované části předsádek byly ve středech též zpevněné japonským papírem, a to Mino Tengujo (9 g/m^2). Trhliny, které procházely skrze text, byly lepeny tenčím japonským papírem Kouzo ($3,6 \text{ g/m}^2$). Papíry byly použity v přírodní barvě, ale i tónované pomocí roztoků azobarviv. Větší trhliny byly lepeny již na vakuovém stole před dolitím. Lepilo se 3 a 4% vodným roztokem Tylosy MH 6000.

Kniha oplývala množstvím vysprávek, které by nebylo možné do bloku všít, vysprávky doplňující text nebo doplňující ztráty materiálu. Tyto vysprávky byly navracené celoplošným nebo bodovým přilepením v závislosti na jejich umístění a funkčnosti (obr. 43). Vysprávky, které lemovaly okraje stran nebo doplňovaly text, byly lepeny v celé ploše a z druhé strany přelepeny japonským papírem Kouzo ($3,6 \text{ g/m}^2$). Vysprávka „1“ ve složce „B j“ byla před navrácením celoplošně podlepena japonským papírem Mino Tengujo o plošné hmotnosti 9 g/m^2 (obr. 42). Vždy se lepilo 3 nebo 4% vodným roztokem Tylosy MH 6000 v závislosti na roztažnosti papíru. Kvůli těmto okolnostem byly některé vysprávky často opakovaně přelepované, zejména na místech, kde měl dosedat text. Jejich demontáž byla vždy snadno proveditelná provlhčením vodou i bez poškození dolitých částí.

8.7 Čištění a tmelení dřevěných desek a trvalá fixace barevné vrstvy

Před tím, než mohl být knižní blok ušit, bylo potřeba zrestaurovat knižní vazbu, neboť se šilo na původní vazy, na něž byly nasazené desky. Dřevěné desky se čistily suchou cestou gumou Cleanmaster (obr. 44). Jenom lokálně byly provlhčeny filtračními papírky nasáklými vodou, aby se očistily od zbytků Tylosy použité při sejmutí předsádek. Pomocí tupého skalpelu byly z desek odstraněny zbytky původního adheziva lepícího pokryv.

Pomocí jehly byly vyčištěny dva výletové otvory v okolí dolního vazy na zadní desce. Otvory byly tmeleny směsí řídkého klihu s trochou bukových pilin, která se nanášela stříkačkou do hloubky desky (obr. 45). Pak se nanášely další vrstvy směsi s více bukovými pilinami. Každá vrstva se nechávala pořádně zaschnout a na závěr se hranou skalpelu zbrousil přebytek tmelu nad úrovní desky.

Z čištění desek byly vynechána místa s modrou akvarelovou tužkou a barvou ořízky, které bylo potřebné trvale zafixovat. Fixace tužky probíhala ve dvou fázích, nejprve

byl zafixovaný povrch 0,4% vodným roztokem vyziny ve formě páry. Pak byl nápis fixovaný zakapáváním 1,5% ethanolovým roztokem Klucelu G. Po fixaci se tužka zapila do struktury dřeva a ztmavla (obr. 46, 47 a 48). Barva ořízky se fixovala jenom 0,4% vodným roztokem vyziny ve formě páry.

8.8 Čištění a lepení pokryvu

Analýza ukázala, že useň pokryvu je velmi degradovaná a teplota smršnění kolagenových vláken je nízká (31,6 °C). Bylo tedy zabráněno jakémukoli styku s vodou nebo využití lepidel na vodní bázi. Pokryv byl tedy čištěn suchou cestou gumou Cleanmaster (obr. 49). Následně se, po konzultaci s vedoucím práce, lepil pokryv k ploše desky 5% ethanolovým roztokem Klucelu G (obr. 50).

Je potřeba podotknout, že práce s takovým roztokem musí být rychlá, jinak nedojde k úplnému dolepení některých částí.²⁹ Spojení lepené Klucelcem G se dají jednoduše demontovat jenom podebráním špachtlí nebo štětcem při snaze dolepit nezafixované části. Lepený spoj je navíc potřeba zalisovat pod vyšším tlakem. Proto nepřichází v úvahu využití tohoto lepidla např. na hřbetech knih, což však není případ této knihy.

Dále by se mělo také zmínit, že se pokryv knihy nebude doplňovat. Knižní blok je i bez něj dostatečně chráněn dřevěnými deskami, které jsou přeci jen odolnější vůči okolním vlivům než useň. Dalším důvodem je, že by se jednalo o velký doplněk, který by zakrýval doposud viditelné informace, např. původní nasazení, vazby nebo mezivazné přelepy.³⁰ Nedoplnění pokryvu nemá v tomto případě téměř žádný vliv na funkčnost knihy. „Kloub“ při otevírání desek zajišťuje nasazení z vnější strany desky a mezivazné přelepy s předsádkou přilepené na předešlé.

8.9 Kompletace složek, šití, klížení a zaoblení knižního bloku

Vyspravené dvoulisty byly dále naskládány do složek již s vysprávkami a nechaly se v lisu po dobu asi 24 hodin a víc vyvzdušnit (obr. 51). Dvoulisty, které byly během převazby složeny opačně (viz 4.3 Barokní převazba a starší opravy), byly naskládány správným směrem, aby text navazoval. Jinak byly všechny anomálie ve skládání složek dodrženy.

²⁹ Práce maximálně 5 minut, pak je potřebné lepený spoj ihned zalisovat.

³⁰ Dokument o profesi konzervátora-restaurátora. *Asociace muzeí a galerií České republiky* [online]. Praha: Asociace muzeí a galerií České republiky, 2015 [cit. 2023-07-30]. Dostupné z: <https://www.cz-museums.cz/web/amg/zakladni-dokumenty-amg/dokument-o-profesi-konzervatora-restauratora>

Protože se šilo na původní vazy, bylo potřebné demontovat původní nitě (obr. 52). Soňa Hudoková ve své práci „*Komplexné reštaurovanie prvotlačé Pražská bible z roku 1488*“³¹ taktéž demontuje původní nitě, aby mohla využít původních vazů. Nitě přenáší na motouzy, které však působí jako by se jednalo o původní fragment. Proto byla po konzultaci s vedoucím práce vymyšlena a také předem vyzkoušena varianta, kde se nitě přenášely na ruličky z pH neutrálního papíru. Ty se po srolování lepily disperzí Acrylkleber 498 HV. Ruličky jsou navíc duté, proto je snadná jejich adjustace na desku s fragmenty pomocí nití, která je přes ně provlečena (viz 8.12 Měření pH a batofenantrolinový test po zásahu, adjustace fragmentů a výroba ochranných obalů).

Šití bylo přímé, šilo se na čtyři původní motouzové pravé dvojité vazy a dva zapošivací stehy (obr. 53 a 54). K šití bylo využito původních otvorů. Motouzové vazy byly po celou dobu spojené s deskami. K šicímu stávku byly proto připevněné desky pomocí tkalounů, což dopomohlo k napnutí vazů. Nit pro šití byla o něco tenčí než původní, aby se předešlo přílišnému našití bloku. Asi v polovině šití hřbet výrazně nabyl, proto byl takhle ušitý blok s deskami vložen do lisu na vyvzdušnění. Až když se vyvzdušnil, pokračovalo se dál v šití. Tento postup se pak pravidelně opakoval po ušití několika složek.

Před tím, než byl hřbet bloku zaoblen, byly některé složky zaklíženy kožním klihem, jinak by tzv. „zapadly“. Knižní blok byl poté stažen svorkami, čímž se již sám zakulatil. Gumovým kladivem byl doupraven tvar zakulacení hřbetu (obr. 55). Předem zaklížené části se až pak navlhčily škrobovým mazem, který se následně setřel a mezivazné prostory byly zaklíženy kožním klihem (obr. 56 a 57).

8.10 Restaurování mezivazných přelepů

Plátěné mezivazné přelepy byly vyčištěny a vyrovnány. Čistilo se tak, že byl přelep položen na filtrační papír, z druhé strany byl vlhčen vodou. Papír nečistoty nasákl a po chvíli se vyměnil za čistý, tento proces se několikrát opakoval (obr. 58). Přelep byl během tohoto procesu mírně zatížen sklíčkem. V této podobě se nechal vyschnout, čímž se také vyrovnal.

Horní přelep, jenž se dochoval jenom ve formě přesahu přilepeného na příděští byl doplněn novým konopným plátnem, které má stejné mechanické vlastnosti jako lněné.

³¹ HUDOKOVÁ, Soňa. *Komplexné reštaurovanie prvotlačé Pražská bible z roku 1488*. Litomyšl, 2022. Bakalářská práce. UPCE: Fakulta restaurování. Vedoucí práce MgA. Ivan Kopáček. s. 46 a 142

Plátno bylo před použitím proprané a vypnuté, aby hustota nití na 1 cm² co nejvíce odpovídala hustotě nití originálu. Dále bylo tónované vodným roztokem azobarviv, ten však nebyl schopný plátno zabarvit do hloubky. Proto byla na barvení zvolena směs lihových mořidel Chemoxyl (tabulka 8). Jelikož bylo plátno dostatečně pevné a ne příliš hustě tkané, doplňovalo se technikou tzv. „thread by thread“, kdy byly do sebe splétané a lepené nitě původního a nového plátna.³² Doplnění předcházelo provedení zkoušek použitých adheziv. Zažehlovaná nabobtnaná želatina, pak kombinace škrobového pšeničného mazu a 4% vodného roztoku Tylosy MH 6000 (1:1) s oboustranným přelepením japonským papírem byly nejpevnější. Při použití želatiny byl však ohyb o něco tužší (tabulka 8).

Lepená část na doplňku se nejdříve provlhčila 4% vodným roztokem Tylosy MH 6000. Pak se přes sebe zaplétaly jednotlivé nitě, delší nitě původního plátna byly přímo provlékané skrz nový doplněk. Spoj byl dle provedených zkoušek lepen pšeničným škrobovým mazem se 4% vodným roztokem Tylosy MH 6000 (1:1, obr. 59, graf. 6). Po vyschnutí byl přelep oříznut do požadovaného tvaru, částečně odečteného z otisku na zadním zkráceném předsádkovém listu. Z lícové strany byl tento spoj přelepen tónovaným japonským papírem (Mino Tengujo 9 g/m²), aby spoj získal pevnost v ohybu. Na závěr byly veškeré přelepy podlepeny pomocí 4% vodného roztoku Tylosy MH 6000 japonským papírem (Mino Tengujo 9 g/m²) tónovaným roztokem azobarviv.

8.11 Lepení mezivazných přelepů, předsádek a pokryvu

Mezivazné přelepy byly nejdříve nalepené pomocí kožního klihu na hřbet bloku (obr. 60). Štítky, které byly na nich původně nalepené byly po konzultaci s vedoucím práce podlepené japonským papírem Kouzo (3,6 g/m²) a uložily se mezi fragmenty.

Po uschnutí se jejich přesahy provlékly na přídeští a přilepily se na předsádky pomocí směsi kožního klihu a pšeničného škrobového mazu (1:1). Touto směsí se natřely i zkrácené listy předsádek (obr. 61). Přední předsádka se natírala jenom do poloviny, jelikož by se nalepila na štítek nacházející se na přídeští. Zavřely se desky a tím se přilepily oba elementy na přídeští. Po zavadnutí v lisu se dolepila i zbylá část přední předsádky, která se vsunula pod štítek. Zbytek předsádkových listů zůstal volně, protože se na přídeští

³² PEČINKA, Jiří. *Restaurování oltářního obrazu sv. Barbory na plátně z kostela sv. Jana Křtitele v Radomyšli a historické a současné metody scelování trhlin plátěných podložek závěsných obrazů se zaměřením na metodu „bridging“: Teoretická část*. Litomyšl, 2022. Diplomová práce. UPCE: Fakulta restaurování. s. 170–173

přední desky nachází různé záznamy. Pak byly 5% ethanolovým roztokem Klucelu G přilepeny záložky pokryvu (obr. 62). Bodově byla 4% vodným roztokem Tylosy MH 6000 dolepena nálepka Muzea v Chrudimi.

8.12 Měření pH a batofenantrolinový test po zásahu, adjustace fragmentů a výroba ochranných obalů

Po restaurování bylo měřeno pH, jehož výsledky se nacházejí v tabulce 2. Nejnížší naměřené pH bylo 7,53 a nejvyšší pH 8,28. Průměrná hodnota pH je tedy 7,87 a celkově se v průměru hodnota po restaurování zvýšila o 1,6 hodnoty pH. Provedený kontrolní batofenantrolinový test byl negativní, papírky napuštěné roztokem nevykazovaly žádné zabarvení.

Pro knihu a fragmenty bylo vyhotoveno ochranné pouzdro, tzv. Phase-box s krčkem (obr. 63 a 64), jehož dno je přizpůsobeno rozdílné síle hřbetu u hlavy a paty. Fragmenty byly uchovány v obalech z folie Melinex 401. Ty byly připevněny proužky z Melinexu na desky z lepenky Box Board (0,7 mm). Zvláště byly adjustované nitě šití. Jak již bylo popsáno, nitě byly demontovány z původních vazů a přenesené na ruličky z pH neutrálního papíru. Ruličky jsou duté, a proto bylo skrz ně možné protáhnout nit, kterou byly otvory adjustované k desce. K této desce byl přilepen rám z lepenek AlphaCell White (2 mm) a Box Board (0,7 mm) a byla vytvořena ochranná obálka lepena k desce Filmoplastem T. Samotný Phase-box s krčkem byl vyroben z lepenek AlphaCell Antique (2 mm) a Box Board (0,7 mm). Na lepení bylo použito lepidlo Akrylep 545. Součástí pouzdra je kromě knihy, desek s adjustovanými fragmenty také seznam fragmentů a výpis z restaurátorské dokumentace. Na závěr byl objekt fotograficky dokumentován ve stejných světlených podmínkách a se stejným fotografickým příslušenstvím jako před restaurováním. Fotografie před a po restaurování byly pak také uloženy do ochranného pouzdra.

9 Seznam použitých materiálů a pomůcek

9.1 Použité materiály

- Japonský papír Kouzo (3,6 g/m²)
- Japonský papír Kouzo (6 g/m²)
- Japonský papír Mino Tengujo (9 g/m²)
- Papírovina (60 % bavlna, 40 % len; papírna Velké Losiny)
- Nit (100% len)
- Plátno (100% konopí, bělené světlem)

9.2 Použité pomocné materiály

- Sterilní vatový tampon na dřevěné špejli
- Cleanmaster (Wallmaster, 100 % čistá měkká latexová guma bez obsahu chemikálií)
- Wishab (100 % čistá vulkanizovaná latexová houba bez obsahu chemikálií)
- Filc (100% vlna)
- Filtrační papír (250 g/m² a 700 g/m², pH 7)
- Hollytex 33 g/m² a 81 g/m² (100% polyester bez obsahu kyselin)

9.3 Použité látky a chemikálie

- Kohoutková a demineralizovaná voda (H₂O)
- Obohacená voda (demineralizovaná voda obohacená o ionty Mg⁺ a Ca⁺ s hodnotou vodivosti 1700 μS/cm)
- Ethanol (C₂H₆O)
- Batofenantrolin (C₂₄H₁₆N₂), nasycený ethanolový roztok
- Tylose MH 300 (metylhydroxyetylcelulóza), 0,5% a 1,5% vodný roztok
- Tylose MH 6000 (metylhydroxyetylcelulóza), 3 a 4% vodný roztok
- Klucel G (hydroxypropylcelulóza), 1,5% a 5% ethanolový roztok
- Azobarvivo saturnová žlut' LFF 200 (0,1% vodný roztok)
- Azobarvivo saturnová hněd' L2G (0,1 a 0,3% vodný roztok)
- Azobarvivo saturnová šed' LRN (0,1 a 0,3% vodný roztok)
- Vyzina (látko získaná ze sušených plovacích měchýřů jeseterovitých ryb), 0,4% vodný roztok
- Kožní a kostní klich

- Bukové piliny
- Pšeničný škrob

9.4 Materiály použité na výrobu ochranného obalu

- Akrylep 545 (akrylátová disperze s obsahem aditiv a konzervačního prostředku, s obsahem alkalické rezervy, pH 7,5–8,5)
- Lascaux Restauro Acrykleber 498 HV (termoplastická kopolymerní butyl-methakrylátová disperze, pH 8–9)
- Lepenka AlphaCell Antique (1505 g/m², 2 mm a 350 g/m², 0,5 mm, alkalická archivní lepenka bez obsahu kyselých složek a ligninu, pH 8,0)
- Lepenka AlphaCell White (1505 g/m², 2 mm, alkalická archivní lepenka bez obsahu kyselých složek a ligninu, pH 8,0)
- Lepenka Box Board (550 g/m², 0,7 mm, alkalická archivní lepenka, 100% celulóza, bez obsahu zjasňovadel a ligninu, pH 7,5–10,0, alkalická rezerva >3 %)
- Filmoplast T (240 μm, samolepící textilní páska z tkaného plátna, pH 7,0 lepicí vrstva)
- Melinex 401 (100 μm, 100% polyesterová folie, vysoce transparentní, inertní, chemicky i rozměrově stálá, nestárne a nežloutne)
- Suchý zip (Velcro, samolepící)
- Nít (100% len)
- pH neutrální bílý papír (100% bavlna, pH 7)

10 Podmínky uložení a vystavování objektu

Klimatické podmínky

Relativní vlhkost vzduchu 45–50 % (± 5 % za den)

Teplota 16–18 °C (± 2 °C za den)

Podmínky vystavování

Maximální intenzita osvětlení 50 lx

Maximální roční osvit 12 000 lx·h³³

Objekt má být ukládán ve stabilních podmínkách, ve vodorovné poloze a v ochranném pouzdru, které bylo pro něj vyhotoveno. Pouzdro bylo přizpůsobeno rozdílné síle hřbetu u hlavy a paty, proto je potřeba do něj vkládat knihu správným směrem. Má se nacházet v bezprašném, klimatizovaném prostředí s minimem světla a bez nadměrné vlhkosti. Pokud má dojít k výkyvům teplot či vlhkosti, musí být tyto změny pozvolné. Při manipulaci je doporučeno použít nejlépe bavlněné rukavice. Tato manipulace vždy musí odpovídat stavu objektu a používat podkládací klíny. Je potřeba věnovat větší pozornost odhalenému hřbetu knihy (vazy, nitě, mezivazné přelepy,...), ale také fragmentům pokryvu, aby nedošlo k jejich poškození či ztrátám materiálu.

³³ ĎUROVIČ, Michal a kol. *Restaurování a konzervování archiválií a knih*. Praha: Paseka, 2002.

11 Závěr

Restaurovaným objektem byl konvolut dvou tisků z roku 1594, jehož majitelem je Regionální muzeum v Chrudimi. Prvním tiskem je *Historia Cýrkewnj Eusebia*, druhý nese název *Historia Cýrkewnj Kassiodora*. Jedná se o dvě rozsáhlá díla, které byly vytištěny v tiskárně Daniela Adama z Veleslavína v Starém Městě Pražském, kterou se zabývá i jedna z předešlých kapitol.

Konvolut opatřený barokní převazbou se nacházel v havarijním stavu, jež si vyžadoval komplexní restaurátorský zásah. Tento restaurátorský zásah měl za cíl zpomalit probíhající degradační procesy a navrátit knize funkčnost s ohledem na její historickou hodnotu. Touto hodnotou je také myšleno navrácení a zachování nejen původních prvků vazby, ale i bloku. Celý postup restaurování se proto omezil na nezbytně nutné kroky vedoucí k záchraně objektu. V rámci stanovených cílů proběhl restaurátorský zásah dle představ. Jako povedený bych nepojmenovala jenom samotný proces restaurování, ale také shrnutí informací o objektě. Konvolut byl podrobně zdokumentován po typologické i typografické stránce, přičemž obě kapitoly byly doplněné o bohatou grafickou a obrazovou přílohu. Popis poškození zachytává veškerá poškození a stav objektu před restaurováním. Restaurátorský záměr se od začátku restaurování, kromě kroků, jež potřebovaly provedení analýz a zkoušek, nezměnil. Postup restaurování zachycuje veškeré provedené kroky a podrobněji se věnuje těm nestandardním.

Ke zlepšení celkového stavu objektu přispěly veškeré provedené kroky, standardní i nestandardní. Provedení vybraných kroků též dospělo k několika závěrům. Jedním z nich je, že lepení pokryvového materiálu roztokem Klucelu G nemusí být nejvhodnější variantou. Roztok se nehodí na lepení ohýbaných a exponovaných míst vazby a komponentů, které není možné lisovat pod vyšším tlakem. S roztokem se navíc obtížně pracuje, jelikož je na ethanolové bázi a demontáž pokryvu může být při špatném dolepení velice snadná. Dalším zjištěním je, že techniku „thread by thread“ lze využít i při restaurování textilií na knižní vazbě. Musí se však před provedením zvážit její použití, jelikož si vyžaduje velkou časovou náročnost a nemusí být proveditelná u všech druhů a poškození pláten. Jak zkoušky ukázaly, lze se vybírat i z adheziv jako je Tylosa či škrob, nebo jejich kombinace. Roztok Klucelu G je zcela nevhodným adhezivem a v ohýbaných místech se nejeví jako vhodná alternativa ani zažehlovaná nabobtnaná želatina. Pro získání více informací by však bylo potřeba více času na provedení dostatečného množství zkoušek nejen adheziva, ale také rozličných druhů plátna s různými poškozeními.

Za zmínku stojí také navrácení rozměrných vysprávek, často obsahující text, lepením v celé ploše. Největší problém zde tvořila různá rychlost roztažnosti papírů. Do budoucna by možná stálo za zvážení navrácení alespoň těch největších vysprávek již při dolévání nebo jiném mokřém procesu, kdy jsou papíry provlhčeny a mění souběžně svou velikost. Při potížích s lepením, opakovaném odlepováním a lepením vysprávek, se však potvrdila snadná reverzibilita spojů lepených roztoky Tylosy MH 6000. Navrácení vysprávek lepením v celé ploše musí být však důkladně zváženo, jelikož může dojít i k poškození listů knihy. Důkladně se musí zvážít i nedoplňování pokryvu v rámci nutnosti zásahu, na který se v tomto případě také odkazují. Zde se jednalo o dochovaný vertikální pás fragmentu na přední desce. Kdyby bylo rozhodnuto ho doplnit, fyzicky by se ztratilo mnoho původních prvků. Tím, že se na hřbetu nenachází žádný pokryv, se kniha i snadněji otevírá. Nedošlo by ani k vyšší ochraně knižního bloku, jelikož je opatřen bukovými deskami. Více namáhané budou jediné odhalené nitě a motouzové vazy. Právě proto byla kniha opatřena Phase-boxem s krčkem na míru a byly stanoveny specifické podmínky uložení a manipulace s objektem.

12 Seznam použité literatury, zdrojů a reprodukcí

12.1 Seznam použité literatury

BÁRTOVÁ, Pavla. *Knižní vazba na českých tiscích ze 17. a 18. století*. Litomyšl, 2014. Diplomová práce. UPCE: Fakulta restaurování. Vedoucí práce Mgr. Radomír Slovík.

BENEŠOVÁ, Maria. Postup při filigranologickém průzkumu rukopisů. In: *Remeslo a kniha*. Martin: Slovenská národná knižnica, 2020, s. 10-19.

BOHATCOVÁ, Mirjam. *Česká kniha v proměnách staletí*. Praha: Panorama, 1990.

BOHATCOVÁ, Mirjam. *Obecné dobré podle Melantricha a Veleslavínů: studie k završení knižní tvorby Mistra Daniela Adama z Veleslavína [zemřelého] 18.10.1599*. Praha: Karolinum, 2005.

ĎUROVIČ, Michal a kol. *Restaurování a konzervování archiválií a knih*. Praha: Paseka, 2002.

HORÁK, František. *Pět století českého knihtisku*. Praha: Státní tiskárna, 1968.

HUDOKOVÁ, Soňa. *Komplexné reštaurovanie prvotlače Pražská bible z roku 1488*. Litomyšl, 2022. Bakalářská práce. UPCE: Fakulta restaurování. Vedoucí práce MgA. Ivan Kopáček.

MÜLLER, Otto. *Česká kniha v XV. a XVI. století: černé umění v letech 1468 až 1600*. Praha: Grafia, 1946.

PEČINKA, Jiří. *Restaurování oltářního obrazu sv. Barbory na plátně z kostela sv. Jana Křtitele v Radomyšli a historické a současné metody scelování trhlin plátěných podložek závěsných obrazů se zaměřením na metodu „bridging“: Teoretická část*. Litomyšl, 2022. Diplomová práce. UPCE: Fakulta restaurování.

VOIT, Petr. *Encyklopedie knihy: starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století*. Praha: Libri – Královská kanonie premonstrátů na Strahově, 2006.

12.2 Seznam použitých zdrojů

[*Historia Cýrkewnj...* – Konvolut starých tisků] [online]. w Starém Městě Pražském: nákladem M. Danyele Adama z Weleslawjna, 1594. Místo uložení tisku: Západočeské muzeum v Plzni, Plzeň. Sign.: 503 006. Dostupné z: https://www.manuscriptorium.com/apps/index.php?direct=record&pid=AIPDIG-ZMP_503_A_006_1V1ZPN8-cs

VON COCHEM, Martin. *Malý Zlatý Nebe Kljč, 12. Djlů w sobě obsahujcý, Aneb: Nábožné Modlitby K Wyswobozenj Dussy Očistcowých welmi prospěsné...Zamknutá Nebeská Brána Zlatým KLJCZEM Dussy Křestianské otewřená. To gest.:.* [online]. w Králow. Hornjm Měště Přjbrami: František Augustin Höchenberger, 1763. Místo uložení tisku: Národní knihovna České republiky, Praha. Sign. 54 K 008380. Dostupné z: https://www.manuscriptorium.com/apps/index.php?direct=record&pid=NKCR_-NKCR_54_K_008380_1XTEIRO-cs

[DE0960-Musms21733_10_Telemann_14v] *Wasserzeichen-Informationssystem* [online]. [Německo.] [cit. 2023-07-20]. Dostupné z: https://www.wasserzeichen-online.de/wzis/struktur.php?ref=DE0960-Musms21733_10_Telemann_14v

Dokument o profesi konzervátora-restaurátora. *Asociace muzeí a galerií České republiky* [online]. Praha: Asociace muzeí a galerií České republiky, 2015 [cit. 2023-07-30]. Dostupné z: <https://www.cz-museums.cz/web/amg/zakladni-dokumenty-amg/dokument-o-profesi-konzervatora-restauratora>

12.3 Seznam použitých reprodukcí

graf. 11 Titulní strana, *Historia Cýrkewnj Eusebia...*, w Starém Měště Pražském: nákl'adem M. Danyeje Adama z Weleslawjna, 1594. Západočeské muzeum v Plzni, sign. 503 A 006, s. VII. Dostupné z: https://www.manuscriptorium.com/apps/index.php?direct=record&pid=NKCR_-NKCR_54_K_008380_1XTEIRO-cs

graf. 12 Strana verso titulního listu, *Historia Cýrkewnj Eusebia...*, w Starém Měště Pražském: nákl'adem M. Danyeje Adama z Weleslawjna, 1594. Západočeské muzeum v Plzni, sign. 503 A 006, s. VIII. Dostupné z: https://www.manuscriptorium.com/apps/index.php?direct=record&pid=NKCR_-NKCR_54_K_008380_1XTEIRO-cs

graf. 13 Titulní strana, *Historia Cýrkewnj Kassiodora...*, w Starém Měště Pražském: nákl'adem M. Danyeje Adama z Weleslawjna, 1594. Západočeské muzeum v Plzni, sign. 503 A 006, s. 0409. Dostupné z: https://www.manuscriptorium.com/apps/index.php?direct=record&pid=NKCR_-NKCR_54_K_008380_1XTEIRO-cs

graf. 14 Strana verso titulního listu, *Historia Cýrkewnj Kassiodora...*, w Starém Měště Pražském: nákl'adem M. Danyeje Adama z Weleslawjna, 1594. Západočeské muzeum v Plzni, sign. 503 A 006 s. 0410. Dostupné z: https://www.manuscriptorium.com/apps/index.php?direct=record&pid=NKCR_-NKCR_54_K_008380_1XTEIRO-cs

13 Seznam použitých symbolů a zkratek

a kol.	a kolektiv
a pod.	a podobně
arch. sign.	archová signatura
cca	přibližně, cirka
graf.	grafické nebo obrazové vyobrazení
HCE	<i>Historia Cýrkewnj Eusebia přigmjm Pamffila Biskupa Cesarienského w Palestýně, na Knihy Desatery rozdělená. Téhož Eusebia Pamffila, o žiwotu Neyswětégssjho Cýsaře Konstantýna Welikého, Knihy čtwery. Nynj w nowě z řeči Latinské w Českau s pilnostj přeložená od Jana Kocýna z Kocynétu, Přednjho Pjsaře Radnjho w Menssjm Městě Pražském. A wytisstěná pracý a nákladem M. Danyeje Adama z Weleslawjna, w Starém Městě Pražském. (A dokonáno Měsýce Vnora) Léta poslednjho wěku M.D.XCIII.</i>
HCK	<i>Historia Cýrkewnj Kassiodora Ržjmského Senátora, nazwaná TRIPARTITA: Zetřj Historykůw Ržeckých, Sozomena, Sokratesa a Theodoryka sebraná / a na Dwanáctery Knihy rozdělená. Nazad přidáni dwá Traktátkowé: Geden o Sněmu Effežském proti Kacýřstwj Nestorya Biskupa Konstantynopolitského: Druhý o Sněmu Chalcedonském proti Kacýři Eutychesowi a. následownjkům geho / obsahujcý w sobě krátkau Historij od začátku té Sekty, až do Cýsaře Justynyána Welikého. Z Latinské řeči w Českau wsse s pilnostj přeloženo Od Jana Kocýna z Kocynétu, Přednjho Pjsaře Radnjho w Menssjm Městě Pražském. A wytlačeno pracý a nákladem M. Danyeje Adama z Weleslawjna, w Starém Městě Pražském. Léta Páně: M.D.XCIII.</i>
min.	minuta
mm	milimetr
obr.	obrázek
p.	pagina, strana
s	síla
s.	strana
sign.	signatura
sl.	složka
š	šířka
text.	textová příloha
tzv.	takzvaný
v	výška

14 Textová příloha

14.1 Seznam textové přílohy

- text. 1 Zpráva mikrobiologické zkoušky 1/1
- text. 2 Zpráva chemicko-technologického průzkumu 1/11
- text. 3 Zpráva chemicko-technologického průzkumu 2/11
- text. 4 Zpráva chemicko-technologického průzkumu 3/11
- text. 5 Zpráva chemicko-technologického průzkumu 4/11
- text. 6 Zpráva chemicko-technologického průzkumu 5/11
- text. 7 Zpráva chemicko-technologického průzkumu 6/11
- text. 8 Zpráva chemicko-technologického průzkumu 7/11
- text. 9 Zpráva chemicko-technologického průzkumu 8/11
- text. 10 Zpráva chemicko-technologického průzkumu 9/11
- text. 11 Zpráva chemicko-technologického průzkumu 10/11
- text. 12 Zpráva chemicko-technologického průzkumu 11/11
- text. 13 Zpráva teploty smrštění a koherence kolagenových vláken 1/2
- text. 14 Zpráva teploty smrštění a koherence kolagenových vláken 2/2
- text. 15 Povrchová struktura usně v ploše desky
- text. 16 Povrchová struktura usně na záložce (slabina) – viditelné chlupové kanálky

14.2 Textová příloha

text. 1 Zpráva mikrobiologické zkoušky 1/1

doc. Ing. Marcela Pejchalová, Ph.D.
mikrobiolog

MIKROBIOLOGICKÉ ZKOUŠKY

Místo odběru: Kristína Šimunová <i>Historia církevní 1594</i> , B.P. Fakulta restaurování Univerzity Pardubice Ivan Kopáček	Materiál: Stěry provedeny sterilním vatovým tampónem, na dřevěné špejli
--	--

Datum provedení: odběr 15. 11. 2022; začátek mikrobiologické analýzy 25. 11. 2022.

Provedené zkoušky:

Pomocí sterilních vatových tampónů byly provedeny stěry části analyzovaných předmětů. Pevné částice získané tímto způsobem byly přeneseny roztěrem na povrch kultivační půdy MALT. Inkubace 7 dní při laboratorní teplotě.

Výsledky: po kultivaci nebyla zjištěna významná kontaminace mikroskopickými vláknitými houbami.

Závěr: Není potřeba provádět desinfekční zásah.

Datum: 2. 12. 2022

Podpis: doc. Ing. Marcela Pejchalová,
Ph.D.

Chemicko-technologický průzkum knižní vazby

Zadavatel průzkumu: Šimunová Kristína, (4. ročník), Ateliér restaurování papíru, knižní vazby a dokumentů

Objekt: Celousňová historická knižní vazba s dřevěnými deskami, *Historia církevní*, 1594, Regionální muzeum v Chrudimi

Průzkumu provedl: Katedra chemické technologie, Fakulta restaurování, Univerzita Pardubice, Jiráskova 3, Litomyšl, 570 01, Ing. Alena Hurtová

Datum zadání průzkumu: únor 2023

Datum vyhodnocení průzkumu: únor 2023

Počet stran ve zprávě: 11

Fotografie objektu: Šimunová Kristína

1. Metodika průzkumu

Optická mikroskopie (OM) - provedeno na stereomikroskopu SMZ 800 (Nikon) při zvětšení 10x, 20x a 30x v bílém odraženém světle. Pro větší zvětšení byl použit optický mikroskop ECLIPSE LV100 (Nikon, Japan) při zvětšení 50x, 100x, 200x v procházejícím bílém světle.

Příprava vzorků:

Důkaz přítomnosti tríslovin. Vzorky usní byly rozděleny na dvě části. První byla na podložním sklu zakápnuta destilovanou vodou, druhá byla zakápnuta 1% roztokem chloridu železitého. Obě byly zakryty krycím sklem a pozorovány pod stereomikroskopem SMZ 800.

Vlákninové složení papíru a textilií – Herzbergova vybarvovací zkouška ČSN ISO 9184-3. Vzorky byly rozvlákněny v destilované vodě. Po vysušení byly vzorky zakápnuty Herzbergovým činidlem, zakryty krycím sklíčkem a pozorovány v mikroskopu ECLIPSE LV100 v procházejícím bílém světle.

Identifikace textilie – v roztoku fluoroglučinu. Metoda slouží k odlišení lnu, konopí od juty a dalších lýkových vláken pomocí 2% roztoku fluoroglučinu v etanolu a kyselině chlorovodíkové. Výsledná barevná změna byla pozorována stereomikroskopem SMZ 800.

Identifikace textilie – „stáčečí“ test. Test je určen pro rozlišení lnu a konopí a je založen na jejich opačné orientaci vnitřní struktury vlákna. Vzorky textilie byly ponořeny do destilované vody a po 5 minutách byl sledován směr otáčení vlákna během vysoušení nad topným tělesem o teplotě 90°C. Po směru hodinových ručiček se otáčí len, proti směru hodinových ručiček se otáčí konopí.

Rastrovací elektronová mikroskopie s energiodisperzním analyzátozem (SEM-EDX) – provedeno na elektronovém mikroskopu MIRA 3 LMU (Tescan) s analyzátozem EDS (Bruker) a vyhodnocení pomocí programu Quantax 2000 (Bruker). Analýza byla získána kombinací několika metod: plošné, bodové i mapovací analýzy. Obsah prvků byl vyjádřen v atomárních procentech. Analýza byla provedena na vláknech.

Použitá literatura:

1. ĎUROVIČ, M., et al. *Restaurování a konzervace archiválií a knih*. 1st ed. 2002. ISBN 80-7185383-6.
2. WIENER, J., KOVAČIČ, V., DEJLOVÁ, P. Differences between flax and hemp. *AUTEX Research Journal*, 2003, vol. 3, no. 2, p. 58–63.
3. KITE, M., THOMSON, R. *Conservation of Leather and Related Materials*. 2005. ISBN 0750648813.

2. Vzorky k analýze

Objekt	Vzorek	Identifikační číslo vzorku	Místo odběru	Povrchová úprava	Stručný popis	Cíl analýzy	Metody analýzy
Celousňová historická knižní vazba s dřevěnými deskami, <i>Historia církevní</i> , 1594	1KŠ	11039	pokryv, přední deska	ne	useň	určení druhu činění usně	OM, roztok FeCl ₃
	2KŠ	11040	horní roh vysrávky ze strany l	ne	papír vysrávky	vlákninového složení	OM, Herzbergovo činidlo, roztok fluoroglučinu, „stáčecí“ test
	3KŠ	11041	dolní mezivazný přelep	ne	vlákno textilu	vlákninového složení	OM, Herzbergovo činidlo, roztok fluoroglučinu, „stáčecí“ test
	4KŠ	11042	okolí druhého vazu shora	ne	nit šití	vlákninového složení	OM, Herzbergovo činidlo, roztok fluoroglučinu, „stáčecí“ test

Identifikační číslo udává číslo dle vzorkového systému Katedry chemické technologie, Fakulty restaurování, Univerzity Pardubice.

3. Výsledky chemicko-technologického průzkumu

Vzorek č. 1KŠ/11039 useň

Lokalizace: pokryv, přední deska

Detail místa odběru vzorku a detail vzorku

Místo odběru (fotografie Šimunová Kristína) a makrosnímek vzorku 1KŠ/11039. Fotografováno na stereomikroskopu SMZ 800, bílé dopadající světlo, zvětšení na mikroskopu 20x.

Důkaz přítomnosti tříslavin - optická mikroskopie

Makrosnímek vzorku 1KŠ/11039 po reakci s roztokem chloridu železitého (vlevo) a makrosnímek standardu (vpravo). Fotografováno na stereomikroskopu SMZ 800, bílé dopadající světlo, zvětšení na mikroskopu 30x.

Vyhodnocení:

Vláknna pokryvu nereagovala s chloridem železitým za vzniku tmavých sloučenin. Nejedná se tedy o tříslučiněnou useň.

Výsledky z SEM-EDX:

Prvek	Obsah at. %	Prvek	Obsah at. %
Al	0,32-0,16	Ca	0,27-0,18
S	0,24-0,20	Si	0,04

Obsah hliníku je poměrně nízký nelze tedy s úplnou jistotou potvrdit, že se jedná o hlinitočiněnou useň. Nemělo by se však jednat o pergamen loužený v suspenzi hydroxidu vápenatého.

Vzorek č. 2KŠ/11040 papír vysrávky

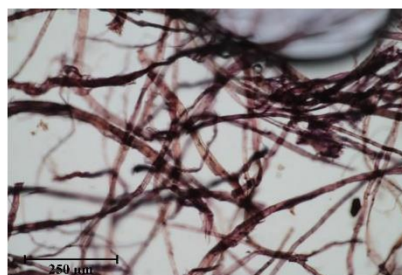
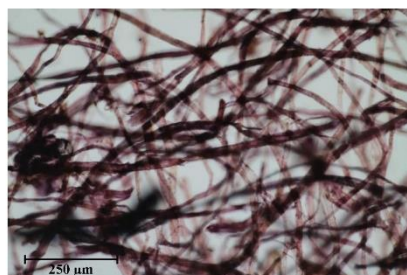
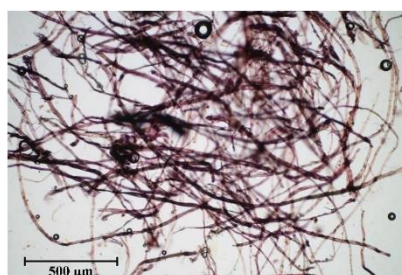
Lokalizace: horní roh vysrávky ze strany 1

Detail místa odběru vzorku a detail vzorku

Místo odběru (fotografie Šimunová Kristína) a makrosnímek vzorku 2KŠ/11040. Fotografováno na stereomikroskopu SMZ 800, bílé dopadající světlo, zvětšení na mikroskopu 20x.

Identifikace vláken - optická mikroskopie

Snímek vláken vzorku 2KŠ/11040 v Herzbergově činidle. Fotografováno na optickém mikroskopu Nikon ECLIPSE LV100 při zvětšení na mikroskopu 50x, 100x, 200x v bílém procházejícím světle.

Vyhodnocení:

Vlákná vzorku 2KŠ/11040 se po reakci s Herzbergovým činidlem zbarvila do vínově červena, jedná se tedy o hadrovínu. Pozorovaná vlákna mají znaky typické pro lýková vlákna (len, konopí, kopřiva...) – kolénka.

Jiráskova 3, 570 01 Litomyšl, telefon/fax 461 612 565, e-mail dekanat.FR@upce.cz,
bankovní spojení KB Pardubice 37030561/0100, IČO 00216275, DIČ CZ00216275

Vzorek č. 3KŠ/11041 vlákno textilu

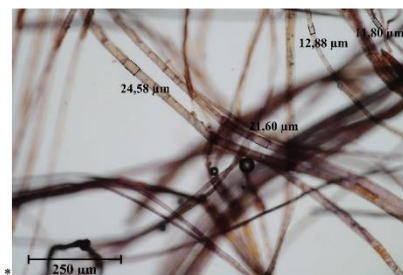
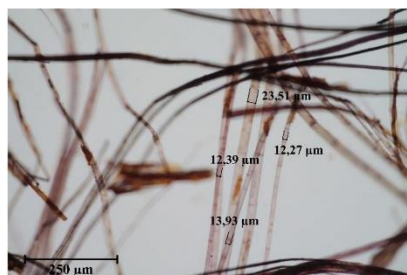
Lokalizace: dolní mezivazný přeplet

Detail místa odběru vzorku a detail vzorku

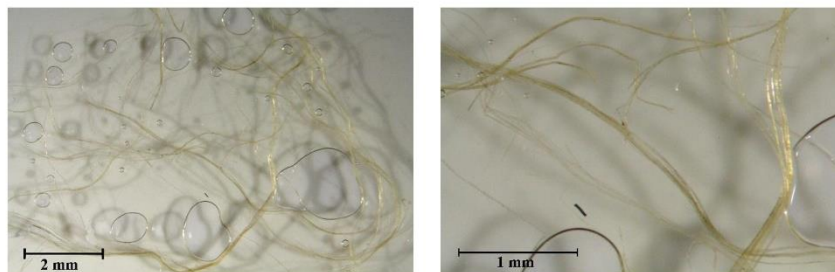

Místo odběru (fotografie Šimunová Kristína) a makrosnímek vzorku 3KŠ/11041. Fotografováno na stereomikroskopu SMZ 800, bílé dopadající světlo, zvětšení na mikroskopu 10x.

Identifikace vláken - optická mikroskopie

Chemicko-technologický průzkum

Snímek vláken vzorku 3KŠ/11041 v Herzbergově činidle. Fotografováno na optickém mikroskopu Nikon ECLIPSE LV100 při zvětšení na mikroskopu 50x, 100x a 200x v bílém procházejícím světle. V roztoku fluoroglucínu fotografováno na stereomikroskopu SMZ 800, bílé dopadající světlo, zvětšení na mikroskopu 10x a 30x.

Vyhodnocení:

Vzorek tvořila vlákna mající viditelná kolénka, úzký lumen, tloušťku vláken mezi 10 až 30 μm . Po styku s Herzbergovým činidlem došlo k zrůžovění vláken. Tyto znaky jsou typické pro lýková vlákna (například len, konopí, kopřiva, juta...). Po reakci s roztokem fluoroglucínu nedošlo k celkové barevné změně, pravděpodobně se tedy jedná o len nebo konopí.

„Stáčecí“ test – vlákna vzorku se při vysoušení otáčela po směru hodinových ručiček, mělo by se tedy jednat o vlákna lnu.

Vzorek č. 4KŠ/11042 nit šití

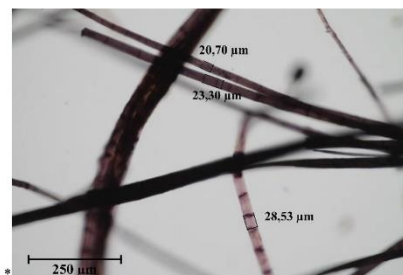
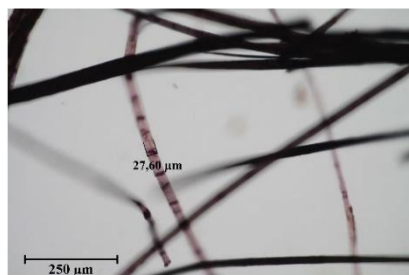
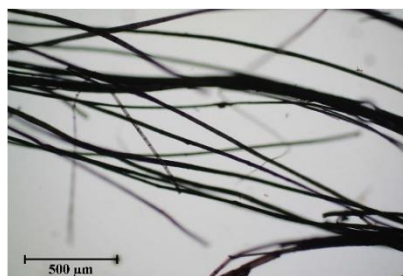
Lokalizace: okolí druhého vazu shora

Detail místa odběru vzorku a detail vzorku

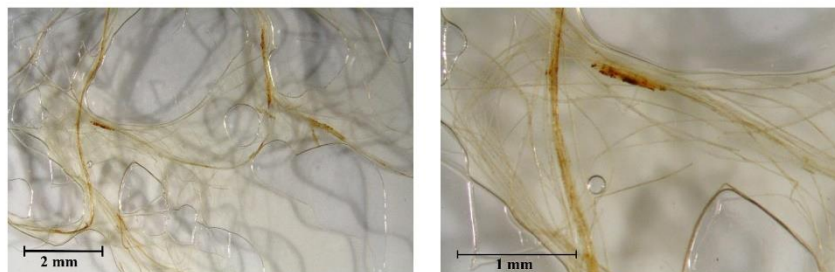

Místo odběru (fotografie Šimunová Kristína) a makrosnímek vzorku 4KŠ/11042. Fotografováno na stereomikroskopu SMZ 800, bílé dopadající světlo, zvětšení na mikroskopu 10x.

Identifikace vláken - optická mikroskopie

Chemicko-technologický průzkum

Snímek vláken vzorku 4KŠ/11042 v Herzbergově činidle. Fotografováno na optickém mikroskopu Nikon ECLIPSE LV100 při zvětšení na mikroskopu 50x, 100x a 200x v bílém procházejícím světle. V roztoku fluoroglucínu fotografováno na stereomikroskopu SMZ 800, bílé dopadající světlo, zvětšení na mikroskopu 10x a 30x.

Vyhodnocení:

Vzorek tvořila vlákna mající viditelná kolénka, úzký lumen, tloušťku vláken mezi 20 až 30 μm . Po styku s Herzbergovým činidlem došlo k zružovění vláken. Tyto znaky jsou typické pro lýková vlákna (například len, konopí, kopřiva, juta...). Po reakci s roztokem fluoroglucínu nedošlo k celkové barevné změně, pravděpodobně se tedy jedná o len nebo konopí.

„Stáčecí“ test – vlákna vzorku se při vysoušení otáčela po směru hodinových ručiček, mělo by se tedy jednat o vlákna lnu.

Shrnutí výsledků průzkumu, vyhodnocení:

Vzorek pokryvu 1KŠ/11039 neobsahuje třísloviny – nejedná se o tříslučiněnou useň, mohlo by se pravděpodobně jednat o hlinitočiněnou useň, ale úplně jisté to není. Vzorek 2KŠ/11040 papírové podložky je tvořen vlákny hadroviny. Vzorky 3KŠ/11041 a 4KŠ/11042 tvoří textilie z lýkových vláken, pravděpodobně na bázi lnu.

V Litomyšli 16. 2. 2023

Ing. Alena Hurtová

Fakulta restaurování
Univerzita Pardubice

Národní knihovna
České republiky
National Library
of the Czech Republic

TEPLOTA SMRŠTĚNÍ USNÍ

MĚŘENÍ TEPLoty SMRŠTĚNÍ USNÍ

Měření teploty smrštění je prováděno mikroskopicky s použitím měřicí cely FP82 a termosystému FP900 (Mettler) a mikroskopu Olympus BX 60. Vzorek usně je namočen do destilované vody a rozvlákněn tupou hranou skalpelu. Rozvlákněný vzorek je v destilované vodě zahříván na vyhřívacím stolku rychlostí 2 °C / min a smrštění vláken je pozorováno v mikroskopu při zvětšení 40x.

Historia církevní, 1594, Regionální muzeum v Chrudimi

Vzorek č. 1KŠ/11039, pokryv

Koherence vláken

Rozvláknění vzorku probíhalo středně obtížně, po namočení destilovanou vodou méně obtížně. Vzorek po rozvláknění obsahoval směs částic a prachových částic. Také směs krátkých, středně dlouhých a dlouhých vláken. U vláken bylo pozorováno podélné štěpení.

Obr. 1 Vzorek po rozvláknění při zvětšení 200x

Národní knihovna České republiky, Klementinum 190, 110 00 Praha 1, tel./fax: +420 221 663 384

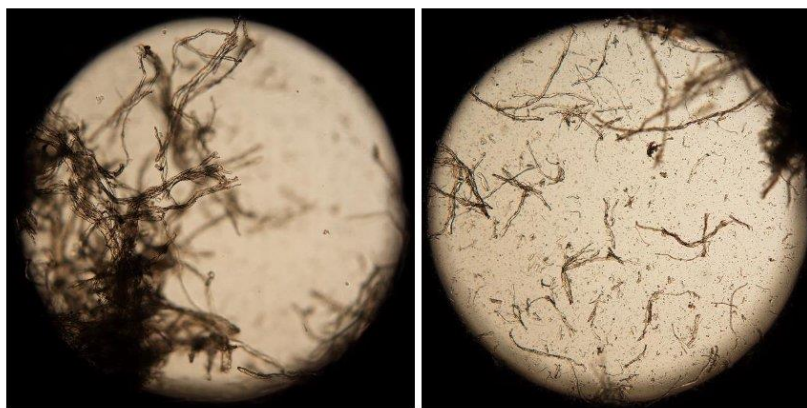
IČ 00023221 • DIČ CZ00023221 • Česká národní banka, Praha 1 • č.ú. 855 35 011/0710

e-mail: Nikola.Siposova@nkp.cz • www.nkp.cz • www.klementinum.cz

Národní knihovna
České republiky
National Library
of the Czech Republic

TEPLOTA SMRŠTĚNÍ USNÍ

Obr. 2 Vzorek po rozvláknění při zvětšení 40x

Teplota smrštění

Smršťování vláken probíhalo v intervalu 30,3 °C – 49 °C.

Zjištěná teplota smrštění je **31,6 °C**.

Jedná se o silně degradovanou useň. Při restaurování je nutné vyvarovat se styku usně s vodou i s činidly obsahujícími vodu.

V Praze dne 18. 4. 2023

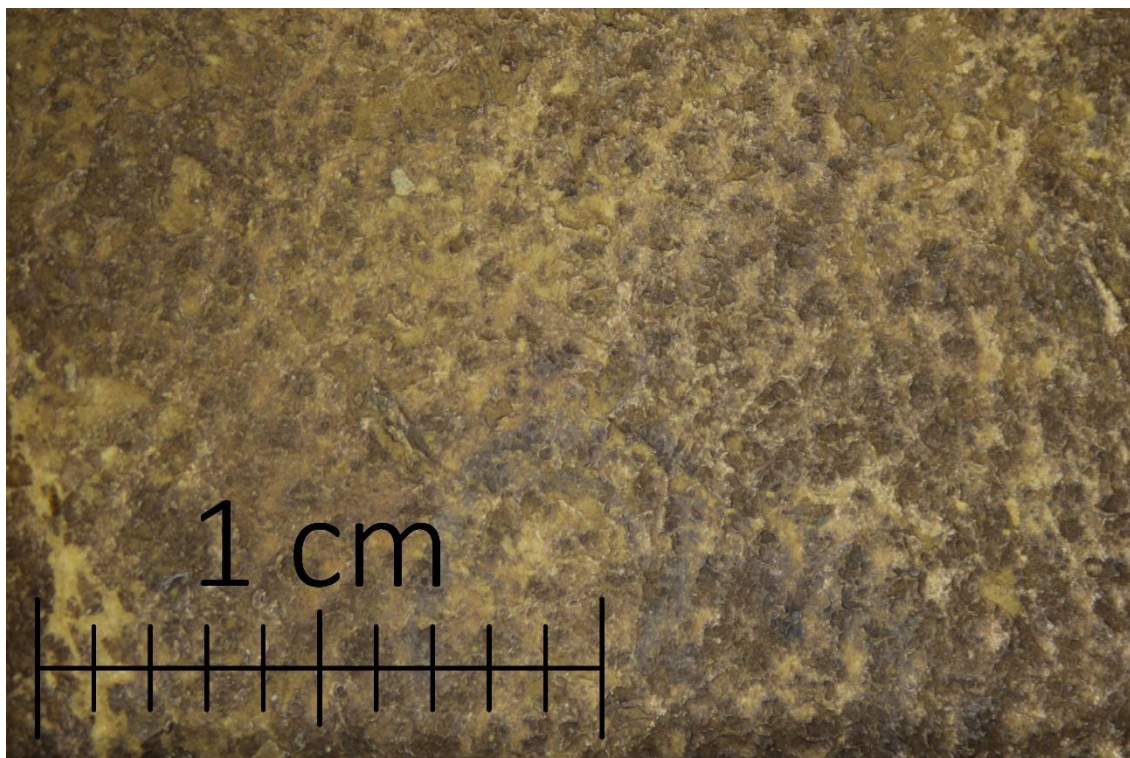
Ing. Nikola Šiposová
Oddělení vývoje a výzkumných laboratoří
Národní knihovna ČR – Centrální depozitář

Národní knihovna České republiky, Klementinum 190, 110 00 Praha 1, tel./fax: +420 221 663 384

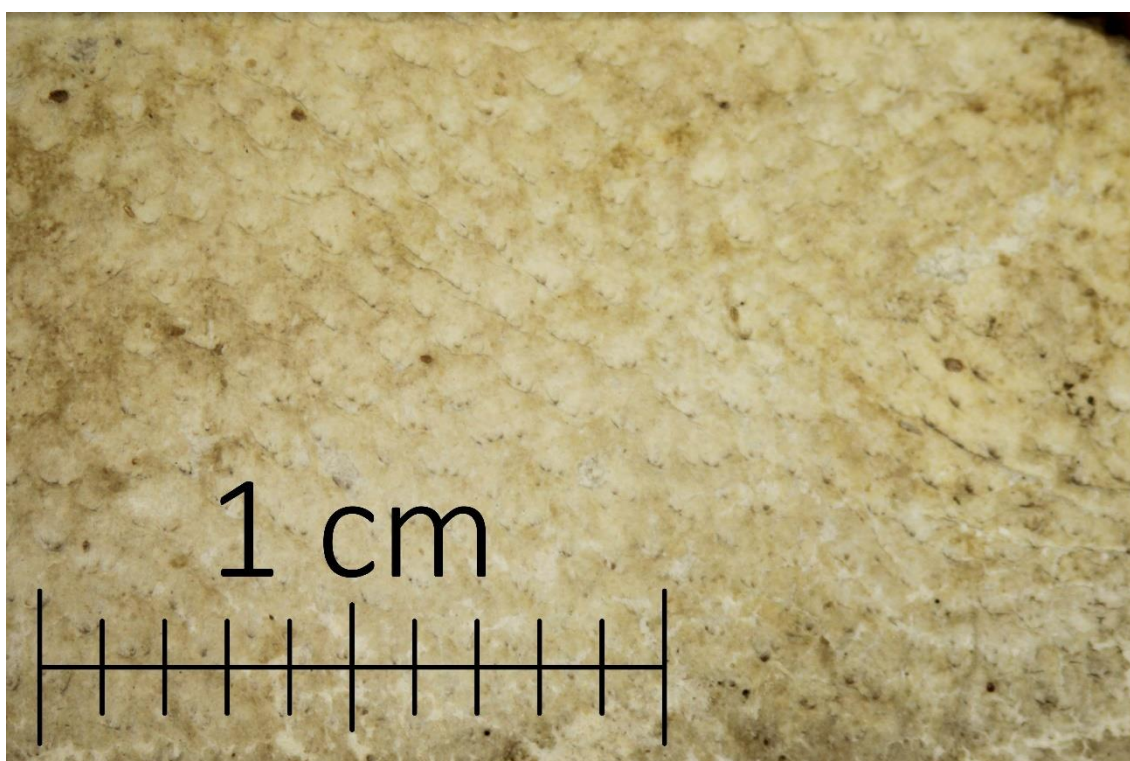
IČ 00023221 • DIČ CZ00023221 • Česká národní banka, Praha 1 • ě.ú. 855 35 011/0710

e-mail: Nikola.Siposova@nkp.cz • www.nkp.cz • www.klementinum.cz

text. 15 Povrchová struktura usně v ploše desky

text. 16 Povrchová struktura usně na záložce (slabina) – viditelné chlupové kanálky

15 Tabulková příloha

15.1 Seznam tabulkové přílohy

tabulka 1 Zkouška stability záznamových médií a barevné vrstvy 1/3

tabulka 2 Zkouška stability záznamových médií a barevné vrstvy 2/3

tabulka 3 Zkouška stability záznamových médií a barevné vrstvy 3/3

tabulka 4 Měření pH před a po restaurování

tabulka 5 Batofenantrolinový test 1/2

tabulka 6 Batofenantrolinový test 2/2

tabulka 7 Zkoušky mokrého čištění 1

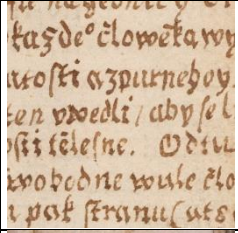
tabulka 8 Zkoušky doplňování a barevnosti textilního plátna

15.2 Tabulková příloha

tabulka 1 Zkouška stability záznamových médií a barevné vrstvy 1/3

Záznamový prostředek/ Umístění	Fotografie místa	Otěr	H ₂ O		Ethanol	
			Krvácení	Přítlak	Krvácení	Přítlak
Modrá tužka/Přídeští		R	R (mírně)	R	N	R
Kulaté razítko/Přídeští		R	N	R	N	R
Razítko (čísla)/Přídeští	- 2 7 4 5 5	N	N	N	N	N
Kulaté razítko/Titulní strana (HCK)		R	N	N	N	N
Kulaté razítko/Signet (HCE)		N	N	N	N	N
Nálepka/Přídeští		N	N	N	N	N
Tužka/ p. 553 (HCK)		R	N	N	N	N

tabulka 2 Zkouška stability záznamových médií a barevné vrstvy 2/3

Záznamový prostředek/ Umístění	Fotografie místa	Otěr	H ₂ O		Ethanol	
			Krvácení	Přítlak	Krvácení	Přítlak
Železogatlový inkoust/						
Titulní list verso (HCK)		N	N	N	N	N
p.3 (HCE)		R	N	N	N	N
p. 11 (HCE)		R	N	N	N	N
p. 86 (HCE)		N	N	N	N	N
p. 197 (HCE)		N	N	N	N	N
p. 553 (HCK)		R	N	N	N	N
Poslední dochovaný list (HCK)		N	N	N	N	N

tabulka 3 Zkouška stability záznamových médií a barevné vrstvy 3/3

Záznamový prostředek/ Umístění	Fotografie místa	Otěr	H ₂ O		Ethanol	
			Krvácení	Přítlak	Krvácení	Přítlak
Červená tiskařská barva/Titulní strana		R (mírně)	N	N	N	N
Černá tiskařská barva/ p.3 a 168 (HCE)		N	N	N	N	N
p. 244 a 460 (HCK)		N	N	N	N	N
Červená barva ořízky na přední desce		R	N	N	N	N
Štítky na hřbetu		N	N	N	N	N

tabulka 4 Měření pH před a po restaurování

Lokace	Místo měření	Hodnota pH	
		před	po
p. 357 (sl. Ff, HCK)	levý horní roh	6,30	7,81
	střed	6,47	7,85
	pravý dolní roh	6,39	7,99
vysprávka č. 3 (sl. V j, HCE)	střed	5,75	7,99
p. 359 (sl. Gg j, HCE)	levý horní roh	6,63	7,84
	střed	6,83	7,75
	pravý dolní roh	6,71	7,87
p. 626 (sl. Eee, HCK)	levý horní roh	6,55	7,83
	střed	6,63	7,81
	pravý dolní roh	6,97	7,75
p. 119 (sl. L j, HCE)	levý horní roh	6,87	7,79
	střed	6,49	7,77
	pravý dolní roh	6,81	7,68
vysprávka č. 3 (sl. J j, HCE)	horní část	6,24	8,14
	dolní část	6,77	8,28
vysprávka č. 4 (sl. T, HCK)	střed	6,72	7,83
signet (sl. Fff, HCK)	levý horní roh	5,40	8,02
	střed	5,82	8,05
	pravý dolní roh	6,24	7,91
p. 554 (dvoulíst psaný žel.-gal. inkoustem, HCK)	levý horní roh	6,04	7,93
	střed	5,80	7,65
	pravý dolní roh	6,40	7,94
p. 10 (sl. B j, HCE)	levý horní roh	5,90	8,10
	střed	6,06	8,17
	pravý dolní roh	6,33	7,99
vysprávka č. 7 (sl. B j, HCE)	střed	6,63	7,84
p. 135 (sl. N j, HCE)	levý horní roh	4,98	7,75
	střed	4,96	7,53
	pravý dolní roh	6,34	7,81
p. 169 (sl. O j, HCE)	levý horní roh	6,00	7,83
	střed	6,19	7,56
	pravý dolní roh	6,51	7,84
Průměr		6,27	7,87
Rozdíl		1,6	

tabulka 5 Batofenantrolinový test 1/2

Umístění	Výsledek testu	Fotografie místa testu	Intenzita zbarvení
Titulní list ze strany verso (HCK)	N		
p. 3 (HCE)	R		
p. 11 (HCE)	R		
p. 86 (HCE)	R (mírně)		
p. 197 (HCE)	R		

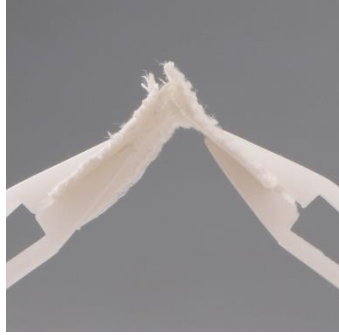

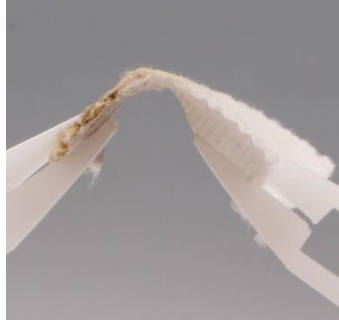

tabulka 6 Batofenantrolinový test 2/2

Umístění	Výsledek testu	Fotografie místa testu	Intenzita zbarvení
p. 553 (HCK)	R	 <p> <i>Qwiler</i> <i>stolo Eeta Pan</i> <i>satenstemu Ra</i> <i>Otcuw Antyoche</i> <i>zanj</i> </p>	
Signet ze strany verso (HCK)	R (mírně)	 <p> <i>Posolstvi k hrnj</i> <i>bla Pana 34. stola</i> <i>ku m Africe ro mēfi</i> <i>ffera hmfu smale</i> <i>no Ba lthazar.</i> </p>	

tabulka 7 Zkoušky mokrého čištění 1

p. 143 (sl. N j, HCE)	vstupní teplota	35 °C		
	čas	1. lázeň - 10 min		
		2. lázeň - 5 min		
		3. lázeň - 5 min		
		4. lázeň obohacená voda 10 min		
	rozměry (mm)	před: v – 300; š – 404	po: v – 299; š – 403	
	pH	levý horní roh	před: 5,09	po: 8,13
střed		před: 5,02	po: 7,39	
pravý dolní roh		před: 6,47	po: 8,39	
poznámka	voda, obohacená voda (1,5l na dvojlíst), bez zalisování			
p. 139 (sl. N j, HCE)	vstupní teplota	35 °C		
	čas	1. lázeň - 10 min (se Spolaponem AOS 146)		
		2. lázeň - 5 min		
		3. lázeň - 5 min		
	rozměry (mm)	před: v – 300; š – 299	po: v – 299; š – 401	
	pH	levý horní roh	před: 5,35	po: 7,29
		střed	před: 5,18	po: 7,45
pravý dolní roh		před: 6,60	po: 7,67	
poznámka	voda, Spolapon AOS 146 (0,01% O), jednostranné doklizení (0,5% O Tylose MH 300), bez zalisování			
p. 231 (sl. T, HCK)	vstupní teplota	25 °C		
	čas	1. lázeň - 10 min (se Spolaponem AOS 146)		
		2. lázeň - 5 min		
		3. lázeň - 5 min		
		4. lázeň obohacená voda 10 min		
	rozměry (mm)	před: v – 296; š – 409,5	po: v – 295; š – 409	
	pH	levý horní roh	před: 6,40	po: 8,04
střed		před: 6,48	po: 7,92	
pravý dolní roh		před: 7,02	po: 8,56	
poznámka	voda, Spolapon AOS 146 (0,01% O), obohacená voda (1,5l na dvojlíst), oboustranné doklizení (0,5% O Tylose MH 300), bez zalisování			
p. 229 (sl. T, HCK)	vstupní teplota	25 °C		
	čas	1. lázeň - 10 min		
		2. lázeň - 5 min		
		3. lázeň - 5 min		
	rozměry (mm)	před: v – 296; š – 409	po: v – 296; š – 409	
	pH	levý horní roh	před: 6,40	po: 7,55
		střed	před: 6,43	po: 7,39
pravý dolní roh		před: 6,87	po: 7,64	
poznámka	voda, jednostranné doklizení (0,5% O Tylose MH 300), se zalisováním po úplném zavadnutí			

tabulka 8 Zkoušky doplňování a barevnosti textilního plátna

Použité adhezivum	Pevnost v ohybu	Zkoušky barevnosti ³⁴
4% vodný roztok Tylosy MH 6000 + přelep japonským papírem z rubu		 nebarvený vzorek
5% ethanolový roztok Klucelu G + přelep japonským papírem z rubu		 vzorky barvené vodnými roztoky azobarviv (5–60 min.)
zažehlovaná vodou nabobtnaná želatina + přelep japonským papírem z rubu		 vzorky barvené lihovými mořidly Chemoxyl (5 min.)
pšeničný škrobový maz s 4% vodným roztokem Tylosy MH 6000 (1:1) + přelep japonským papírem z rubu		 vzorky barvené lihovými mořidly Chemoxyl (10 min. + 30–60 min. zavadnutí)
pšeničný škrobový maz s 4% vodným roztokem Tylosy MH 6000 (1:1) + oboustranný přelep japonským papírem		 vzorky barvené lihovými mořidly Chemoxyl (15 min. + 30–60 min. zavadnutí)

³⁴ Veškeré vzorky byly po námoku nebo po zavadnutí promyté ve vodě.

16 Grafická a obrazová příloha

16.1 Seznam grafické a obrazové přílohy

- graf. 1 A – frotáž fragmentu pokryvu, B – přibližný nákres nejlépe dochované části slepotisku (světlejší odstíny znázorňují méně čitelné části)
- graf. 2 A – přibližné znázornění zpracování desek s rozměry, B – přibližné vyznačení částí slepotisku (modrá – tlačítko, zelená – linky, žlutá – rolna)
- graf. 3 Znázornění dochovaných částí pokryvu
- graf. 4 Průřez – nasazení desek se zaoblením zhranění desky u hřbetu a zhraněním u přední ořízky
- graf. 5 A – způsob obtáčení vazů, B – zapošívací stehy, C – ukázka šití s rozmístěním vazů
- graf. 6 Průřez – vyspravení textilních mezivazných přelepů tzv. technikou „thread by thread
- graf. 7 Proříznuté nitě z důsledku nařezání hřbetu bloku
- graf. 8 Detail otřené modré tužky na titulním listu
- graf. 9 Barva ořízky na hraně vysprávký složky „D j“

Skladba složek a vysprávký

- graf. 10 Část uvolněných vysprávek složky „A j“

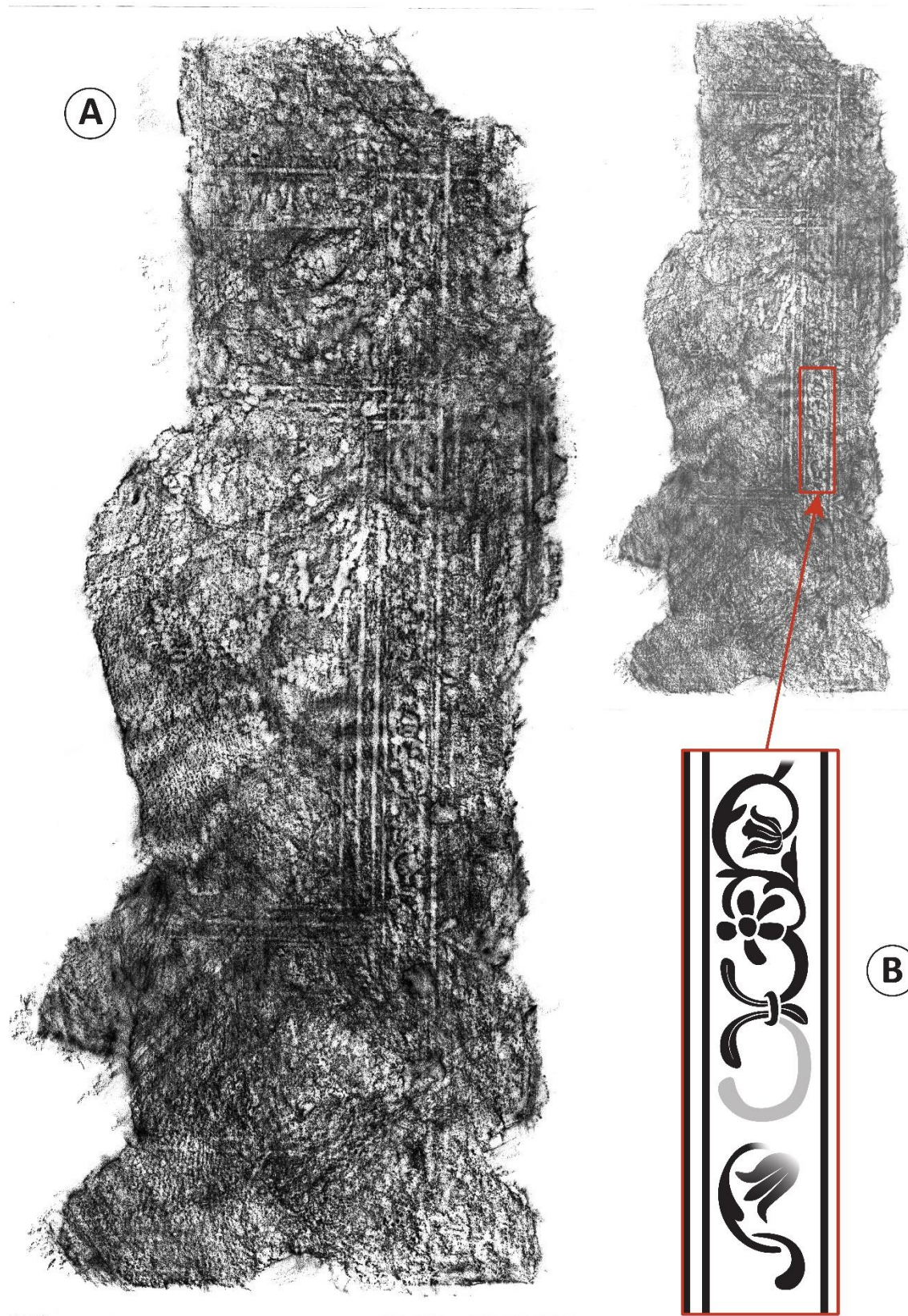
Filigrány

Typografický popis

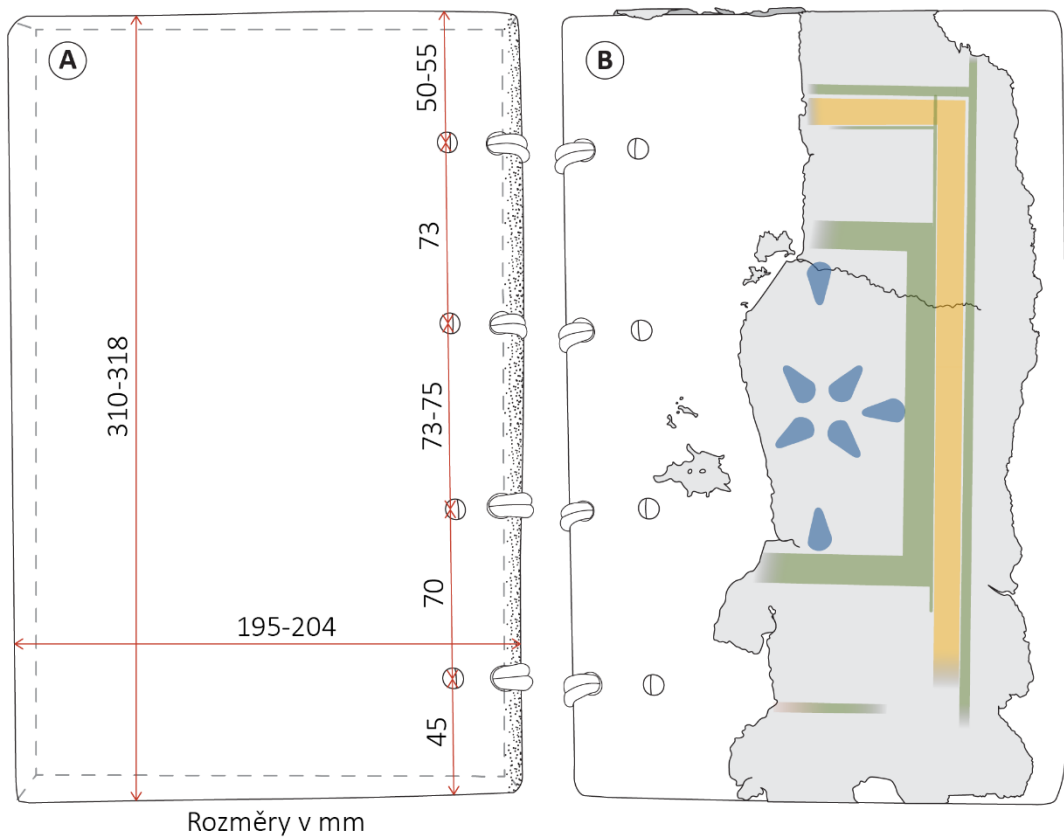
- graf. 11 Titulní strana, *Historia Cýrkewnj Eusebia...*, w Starém Městě Pražském: nákladem M. Danyeje Adama z Weleslawjna, 1594. Západočeské muzeum v Plzni, sign. 503 A 006
- graf. 12 Strana verso titulního listu, *Historia Cýrkewnj Eusebia...*, w Starém Městě Pražském: nákladem M. Danyeje Adama z Weleslawjna, 1594. Západočeské muzeum v Plzni, sign. 503 A 006
- graf. 13 Titulní strana, *Historia Cýrkewnj Kassiodora...*, w Starém Městě Pražském: nákladem M. Danyeje Adama z Weleslawjna, 1594. Západočeské muzeum v Plzni, sign. 503 A 006
- graf. 14 Strana verso titulního listu, *Historia Cýrkewnj Kassiodora...*, w Starém Městě Pražském: nákladem M. Danyeje Adama z Weleslawjna, 1594. Západočeské muzeum v Plzni, sign. 503 A 006
- graf. 15 Vlysy
- graf. 16 Iniciály
- graf. 17 Verzátky
- graf. 18 Viněty
- graf. 19 Strana se signetem HCK
- graf. 20 Strana se signetem HCE
- graf. 21 Rukopisné poznámky pod vysprávkami
- graf. 22 Doplněk listu s rukopisně psaným textem napodobující tisk (p. 553)

- graf. 23 Detail dokresleného vlysu (p. 533 nahoře)
- graf. 24 Rozmluva o třech králich 1/2
- graf. 25 Rozmluva o třech králich 2/2 (červenou – špatně čitelné části)
- graf. 26 Fragmenty listů založené v knize: A – „*Malý Zlatý Nebe Klíč, 12...*“, B – noviny,
C – „*Budejovský dopravník...*“, D – „27455“, E – „*Jungman...*“ 1/2
- graf. 27 Fragmenty listů založené v knize: A – „*Malý Zlatý Nebe Klíč, 12...*“, B – noviny,
C – „*Budejovský dopravník...*“, D – „27455“, E – „*Jungman...*“ 2/2

16.2 Grafická a obrazová příloha

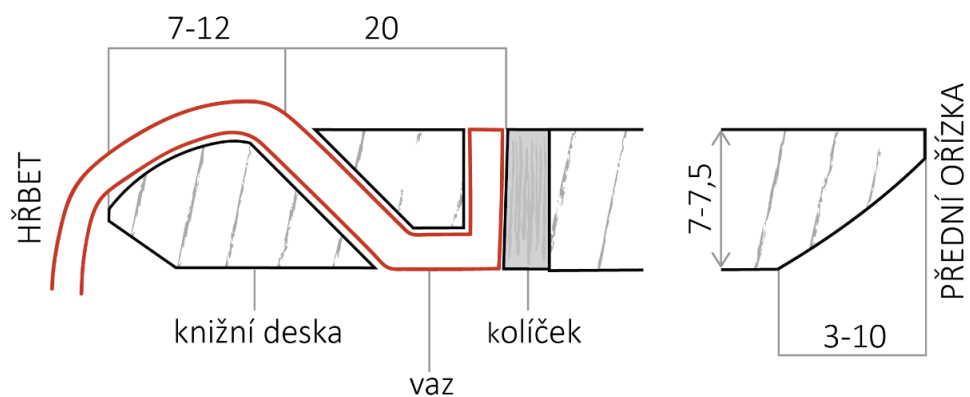
graf. 1 A – frotáž fragmentu pokryvu, B – přibližný náčrves nejlépe dochované části slepotisku (světlejší odstíny znázorňují méně čitelné části)

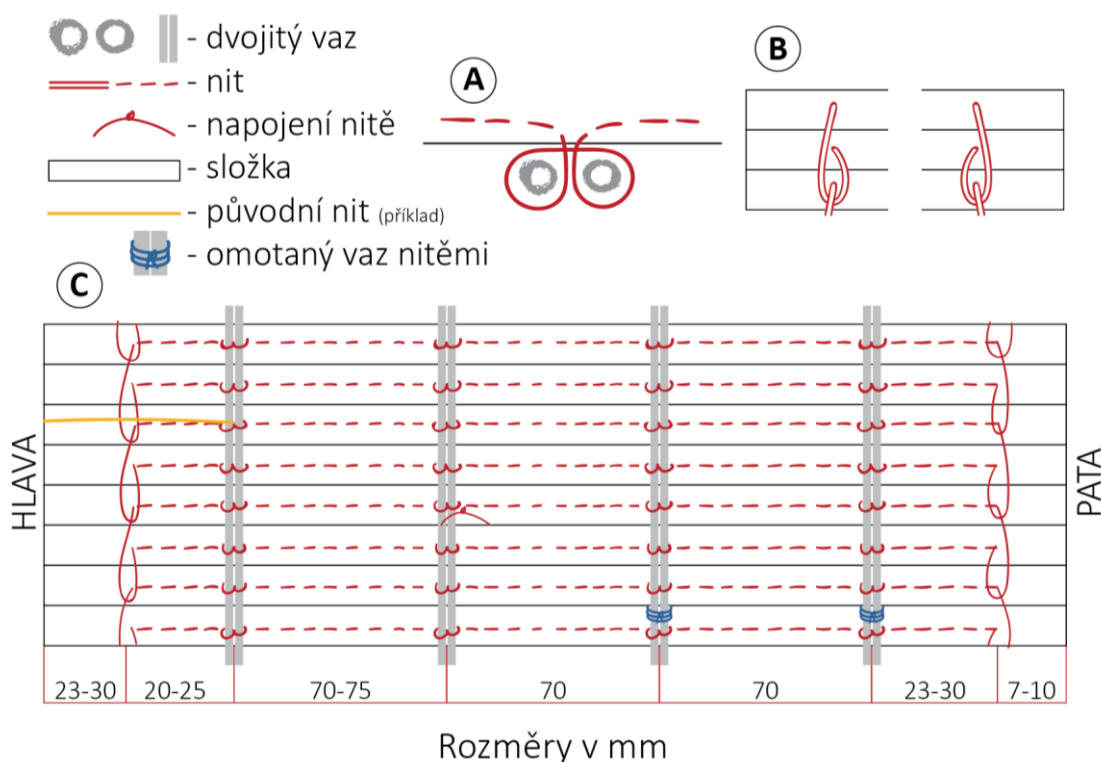
graf. 2 A – přibližné znázornění zpracování desek s rozměry, B – přibližné vyznačení částí slepotisku (modrá – tlačítko, zelená – linky, žlutá – rolna)

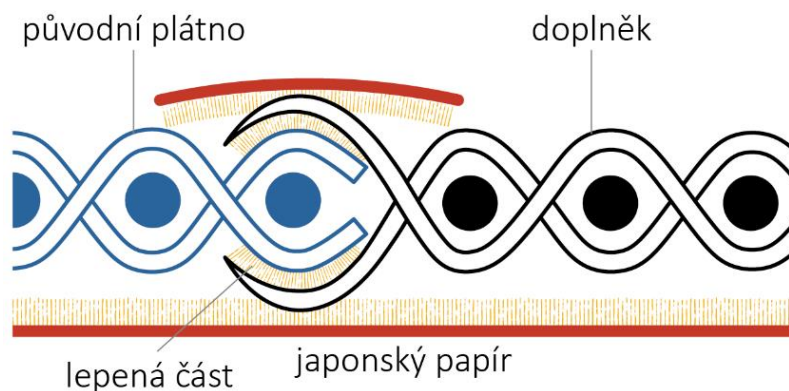
graf. 3 Znázornění dochovaných částí pokryvu

graf. 4 Průřez – nasazení desek se zaoblením zhranění desky u hřbetu a zhraněním u přední ořízky

graf. 5 A – způsob obtáčení vazů, B – zapošívací stehy, C – ukázka šití s rozmístěním vazů

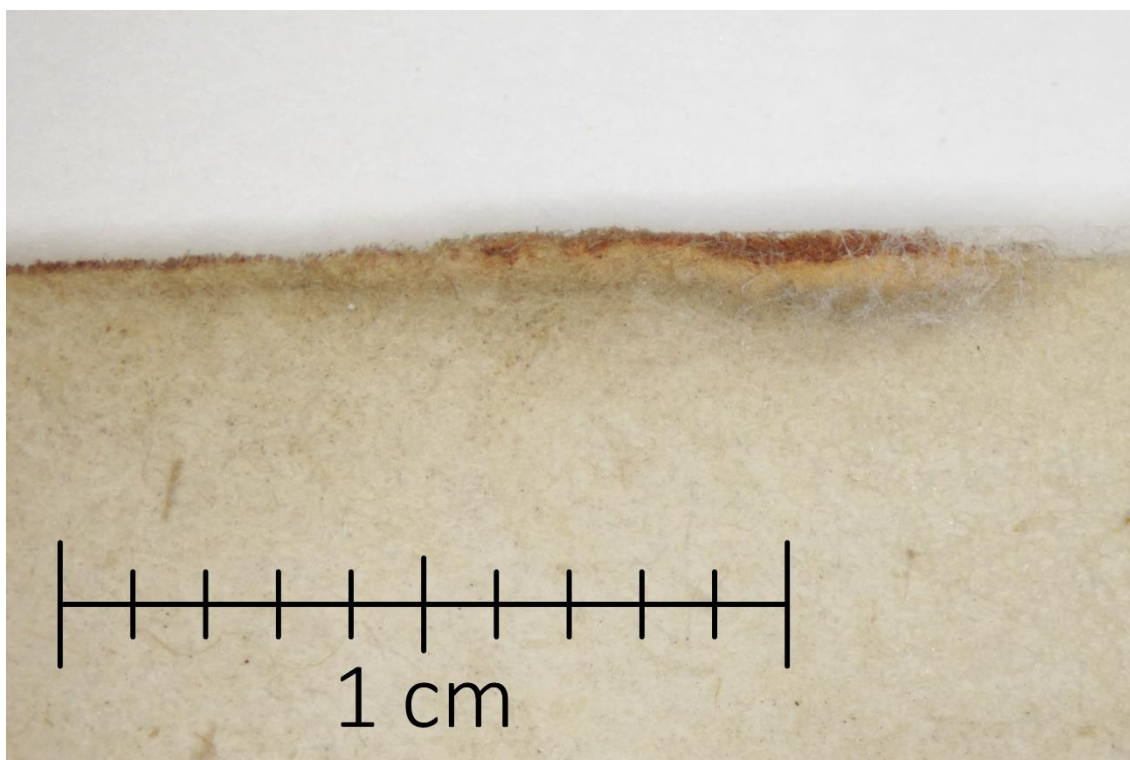
graf. 6 Průřez – vyspravení textilních mezivazných přeplepů tzv. technikou „thread by thread“

graf. 7 Proříznuté nitě z důsledku nařezání hřbetu bloku

graf. 8 Detail otřené modré tužky na titulním listu

graf. 9 Barva ořízky na hraně vysprávky složky „D j“

16.2.1 Skladba složek a vysprávky

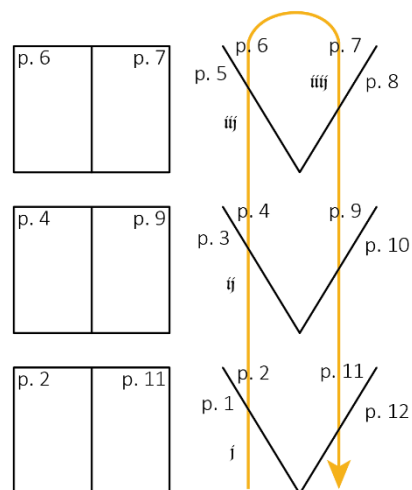

graf. 10 Část uvolněných vysprávek složky „A j“

LEGENDA:

- - dochované listy
- - chybějící listy
- - vysprávky, doplněné listy
- - doplněné listy
- - anomálie šití
- - místa slepení volných listů

směr listování

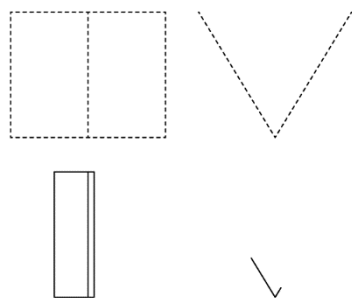

Začátek knihy

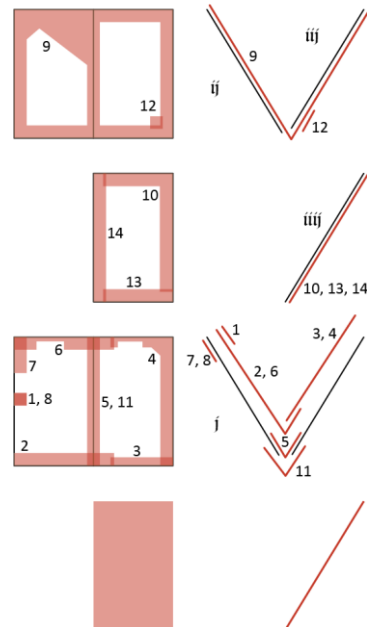
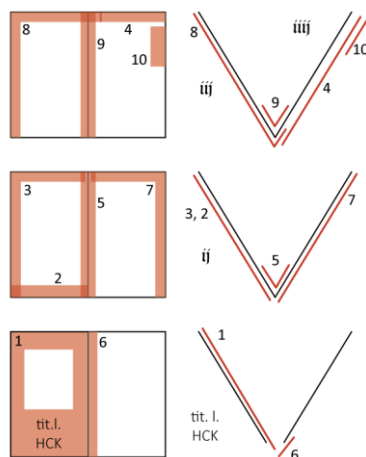
směr řazení složek a předsádek

SLOŽKA B j

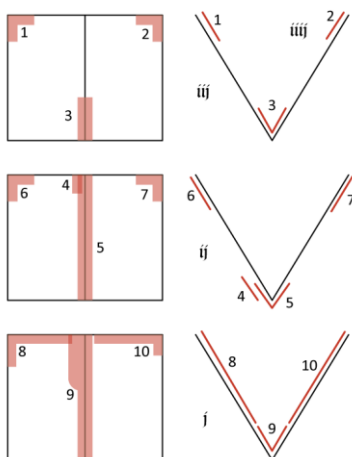
PŘEDNÍ PŘEDSÁDKA

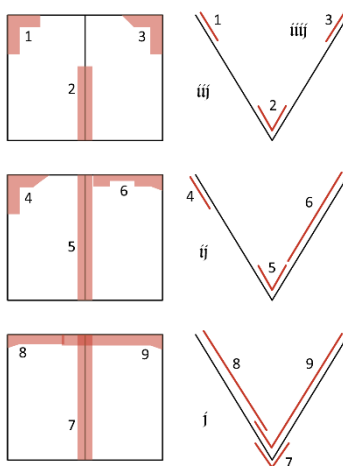
SLOŽKA A j

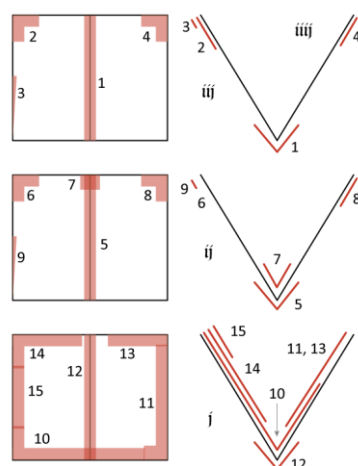
SLOŽKA C j

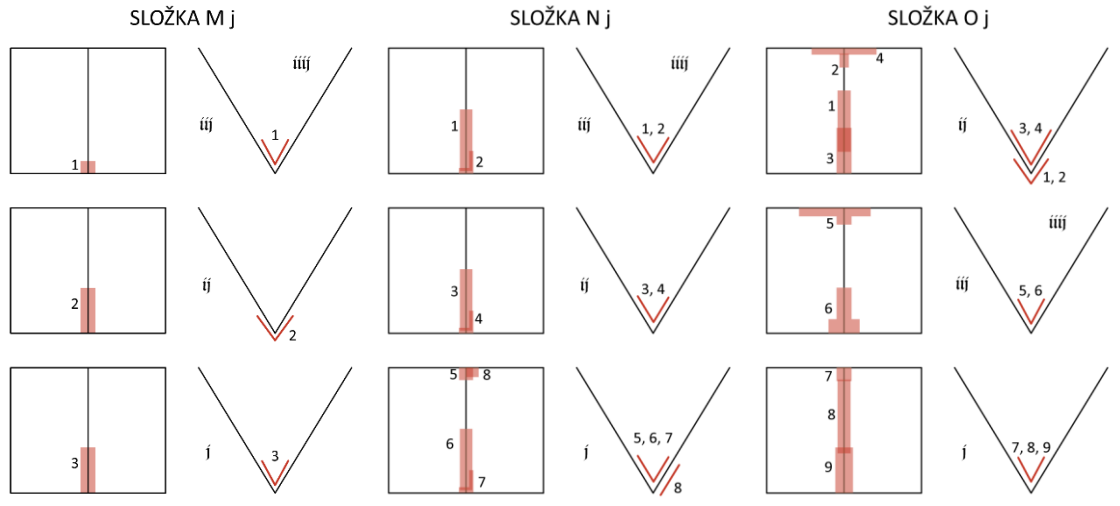
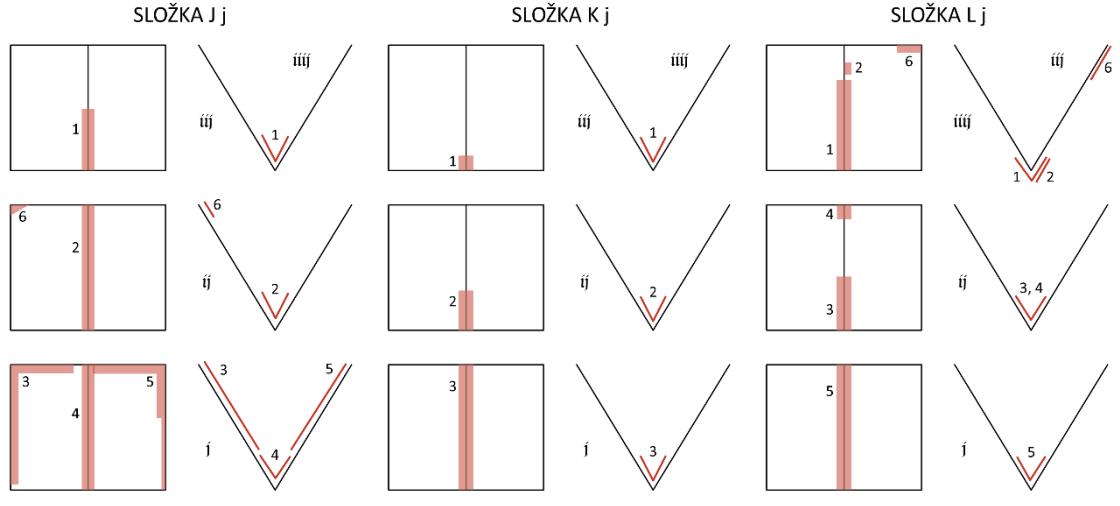
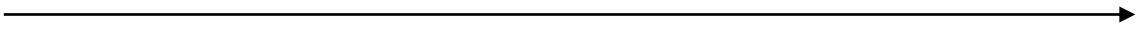
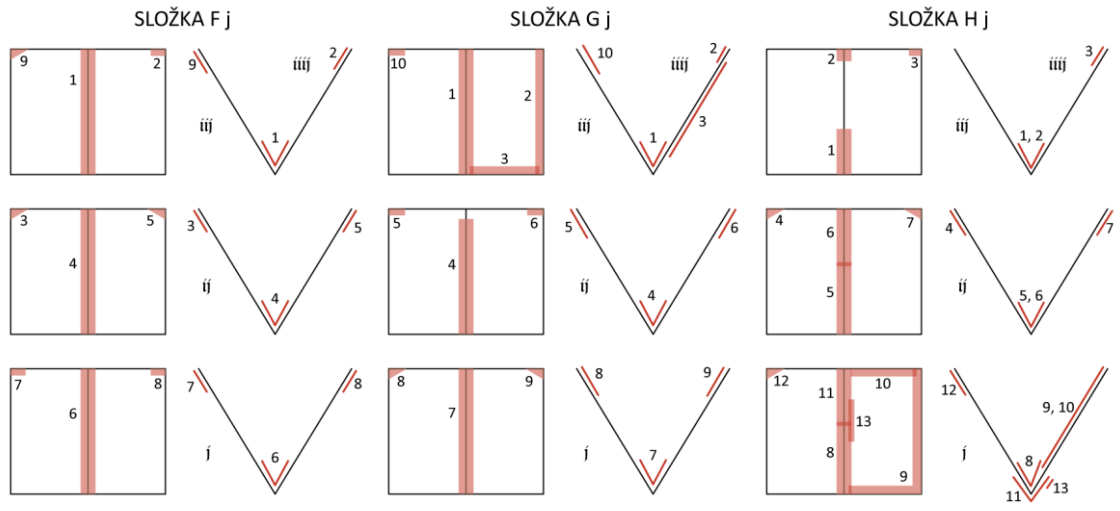

SLOŽKA D j

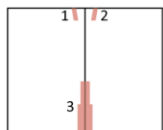

SLOŽKA E j

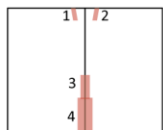

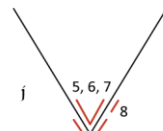
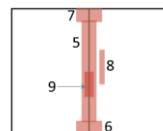
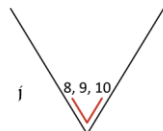
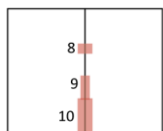
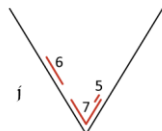
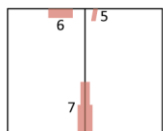
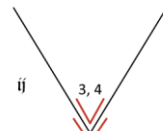
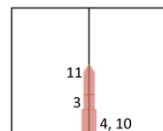
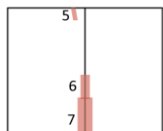
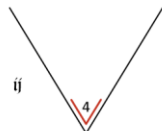
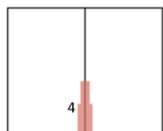
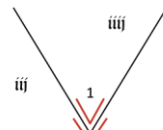
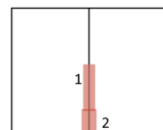
SLOŽKA P j

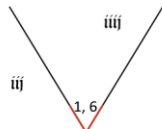
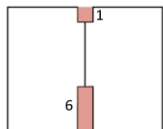
SLOŽKA Q j

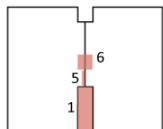
SLOŽKA R j

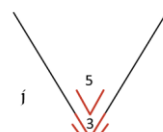
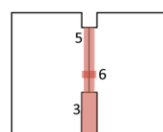
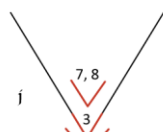
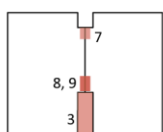
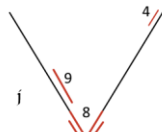
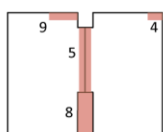
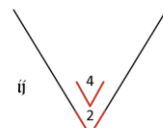
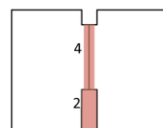
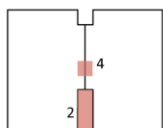
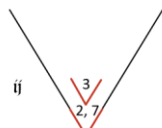
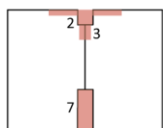
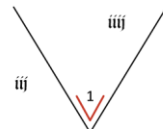
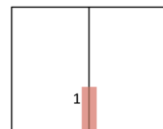
SLOŽKA S j

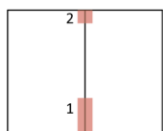
SLOŽKA T j

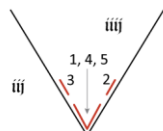
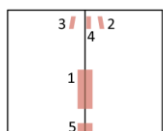
SLOŽKA V j

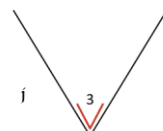
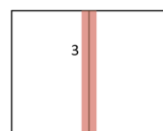
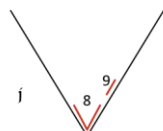
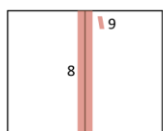
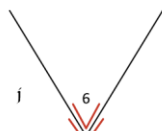
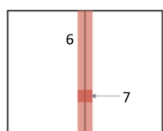
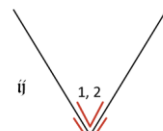
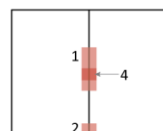
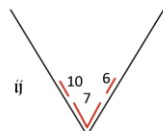
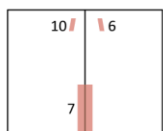
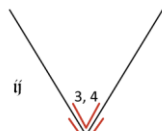
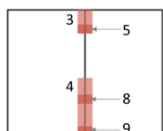
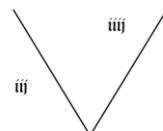
SLOŽKA W j

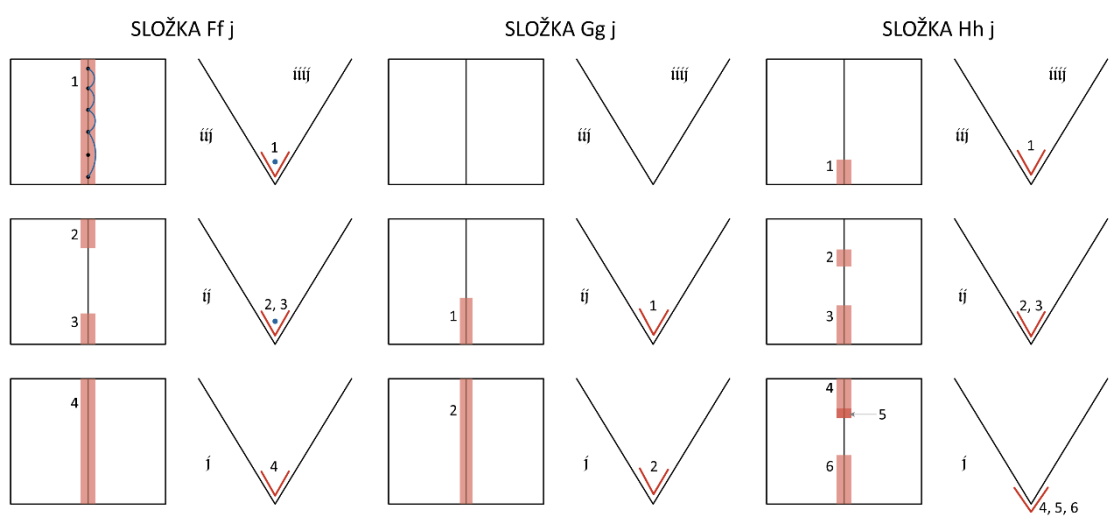
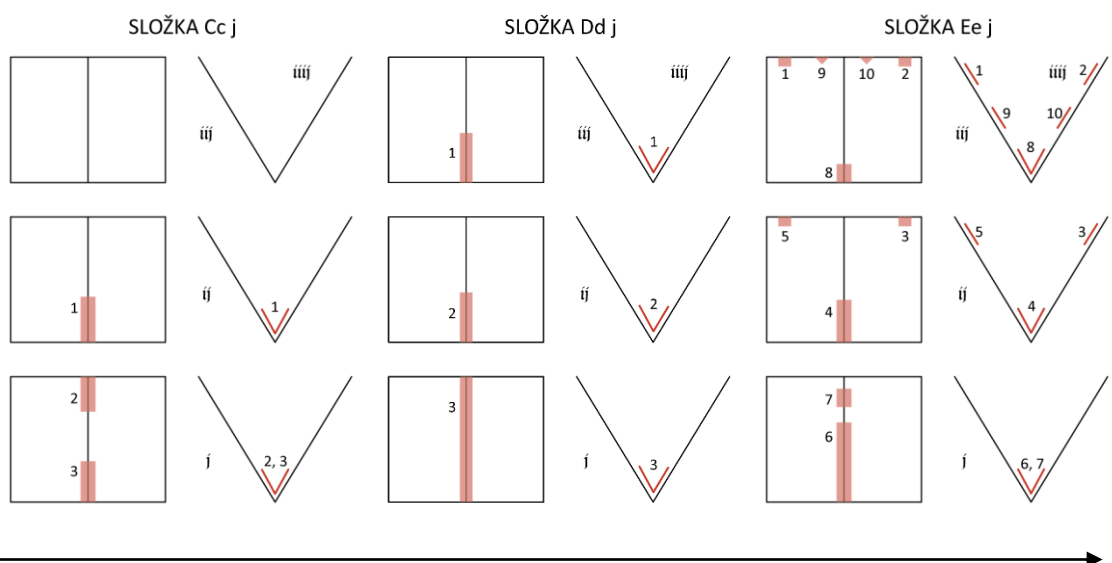
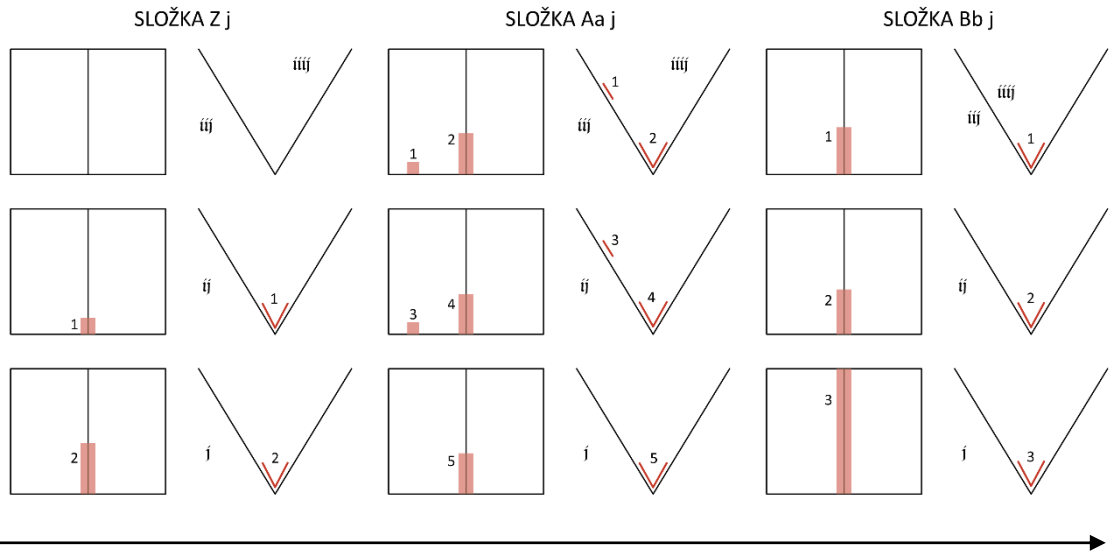

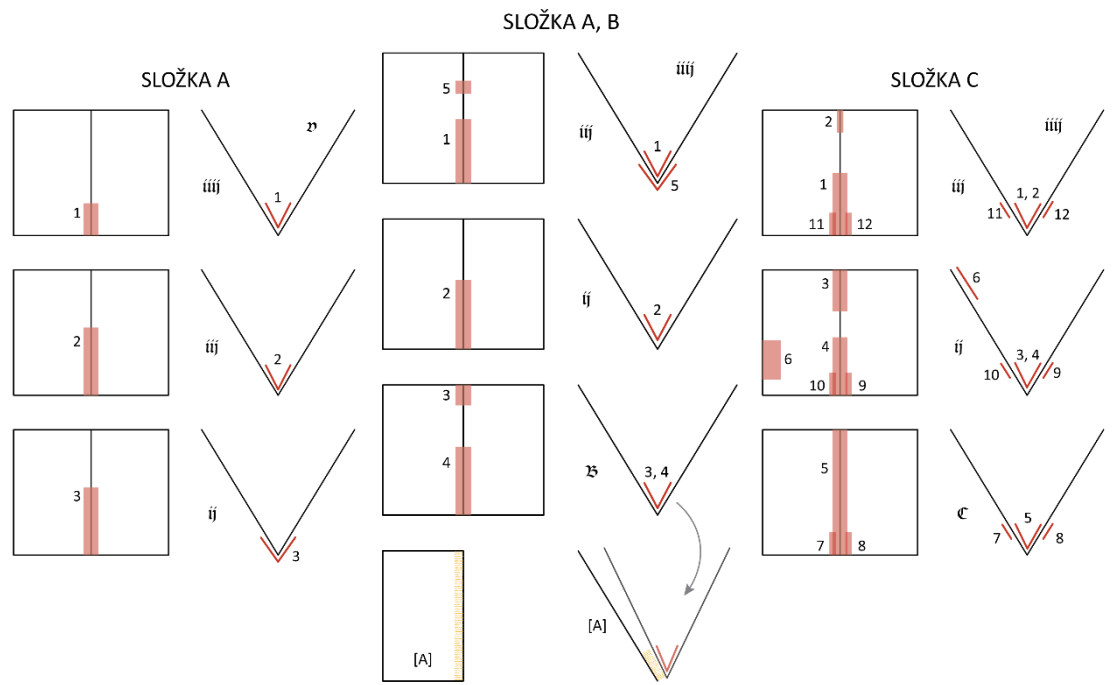
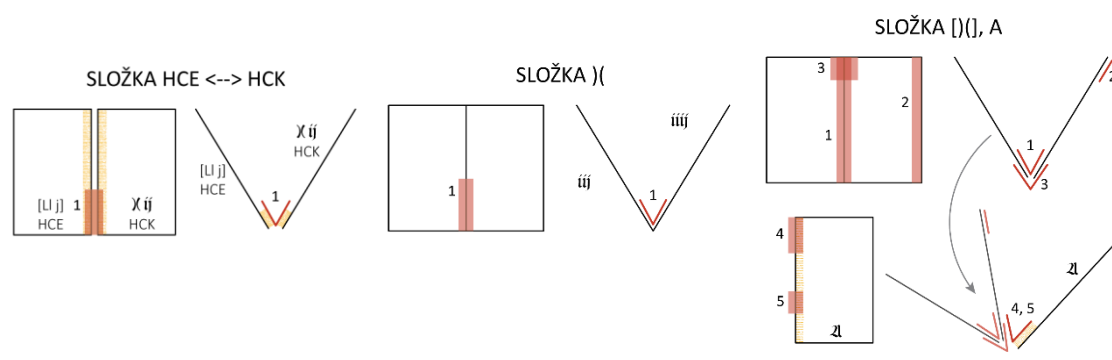
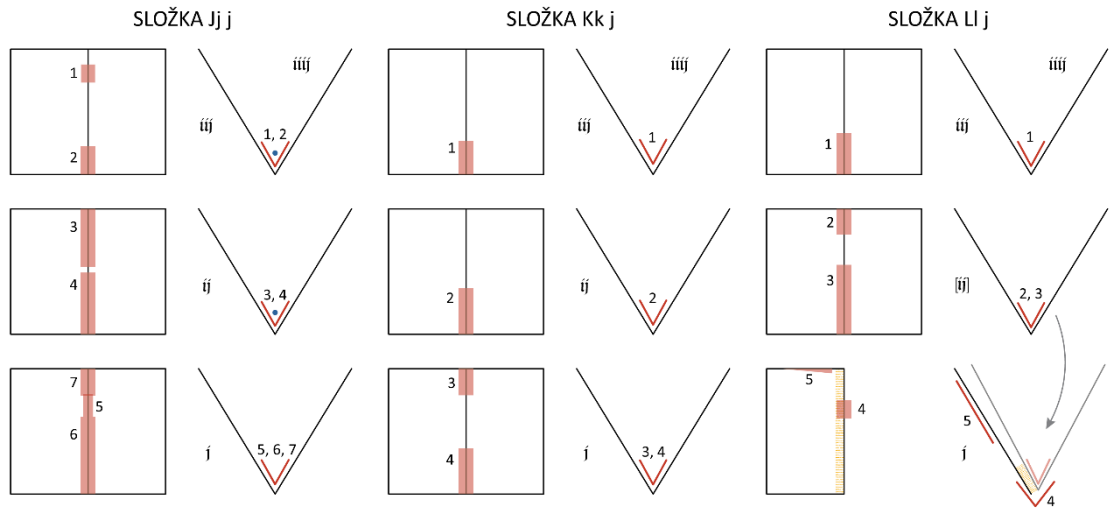
SLOŽKA X j

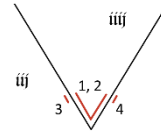
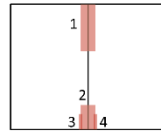
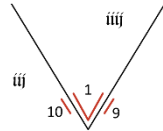
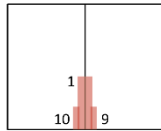
SLOŽKA Y j

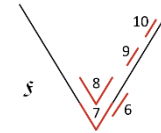
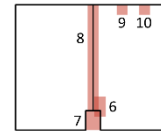
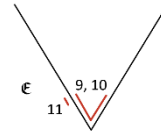
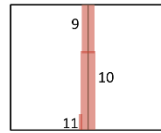
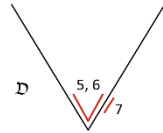
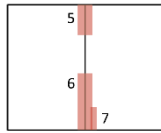
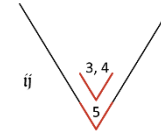
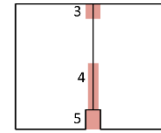
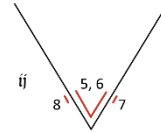
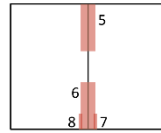
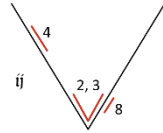
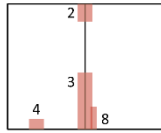
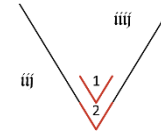
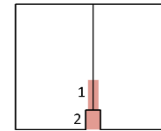

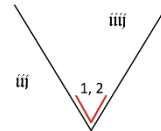
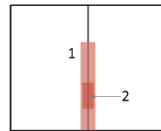
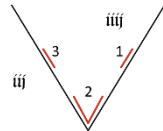
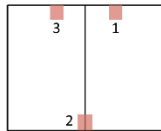
SLOŽKA D

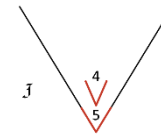
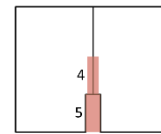
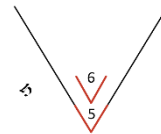
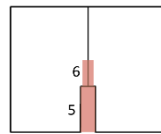
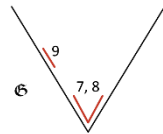
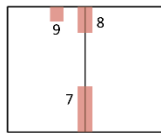
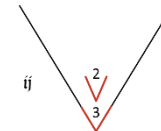
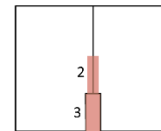
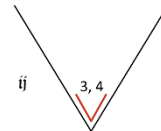
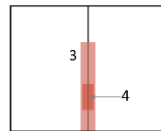
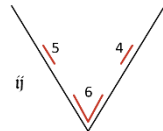
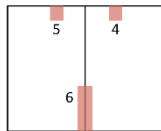
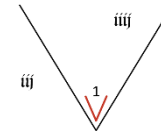
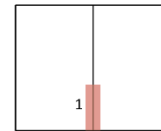
SLOŽKA F

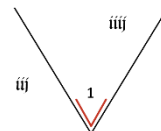
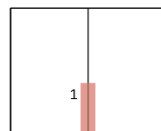
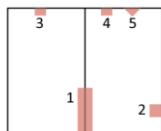
SLOŽKA G

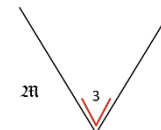
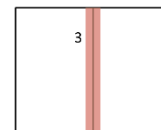
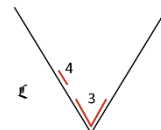
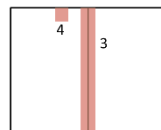
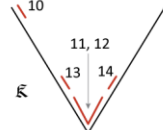
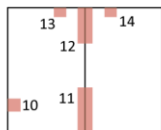
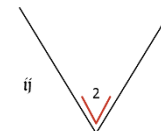
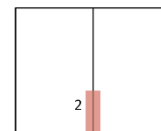
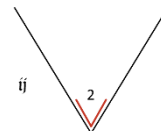
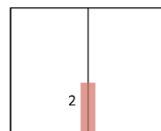
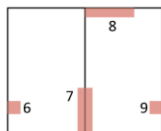
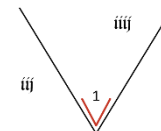
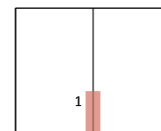
SLOŽKA J

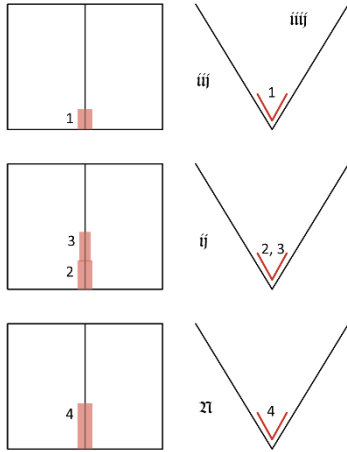
SLOŽKA K

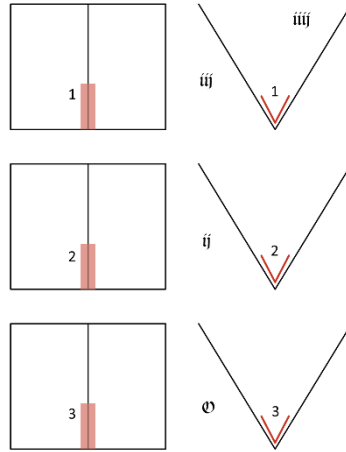
SLOŽKA M

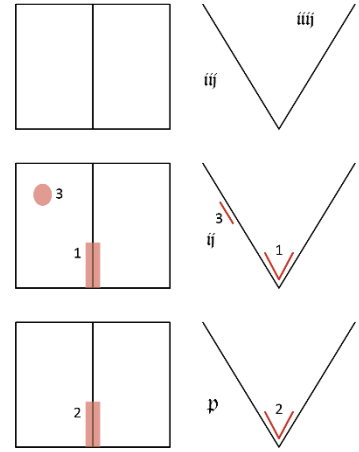
SLOŽKA N

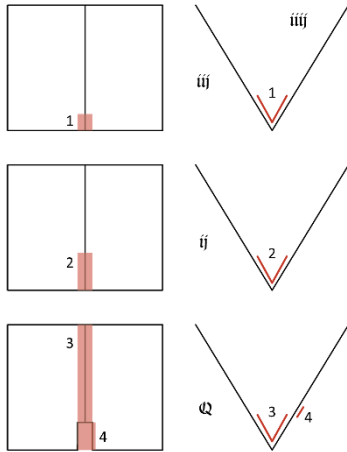
SLOŽKA O

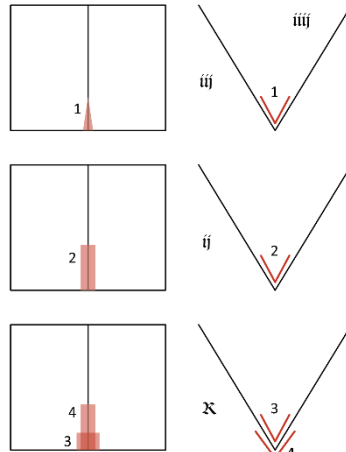
SLOŽKA P

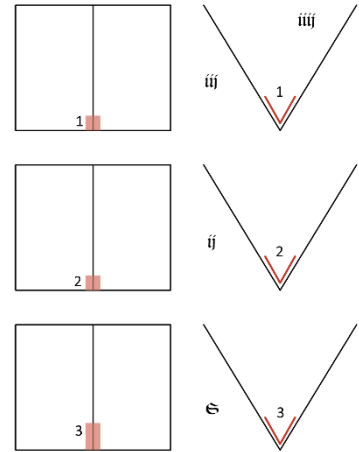
SLOŽKA Q

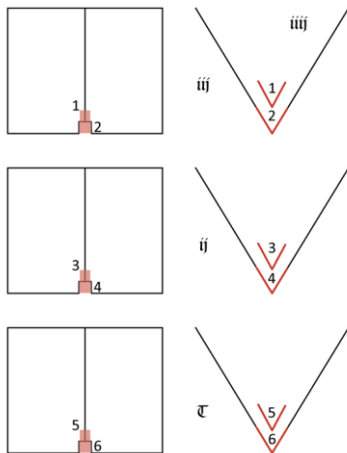
SLOŽKA R

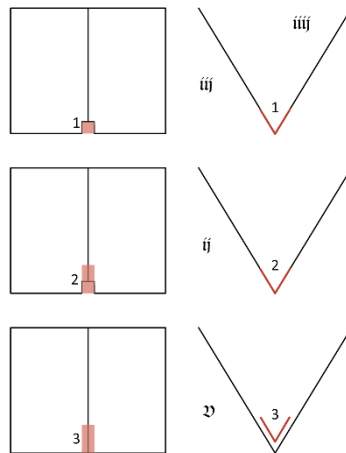
SLOŽKA S

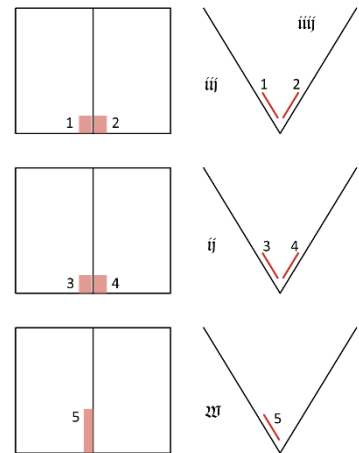
SLOŽKA T

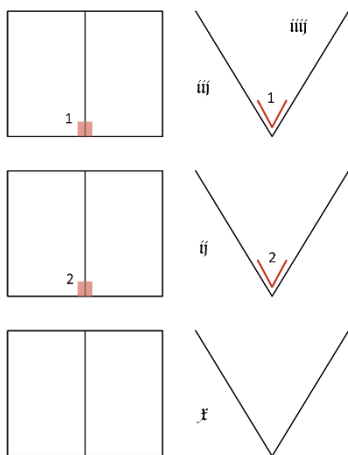
SLOŽKA V

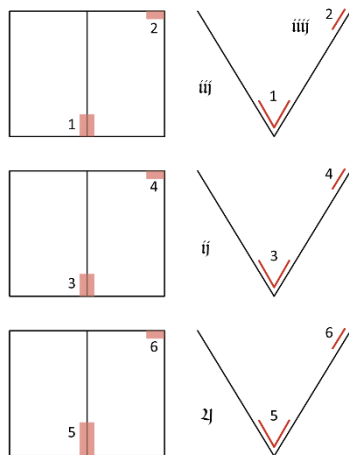
SLOŽKA W

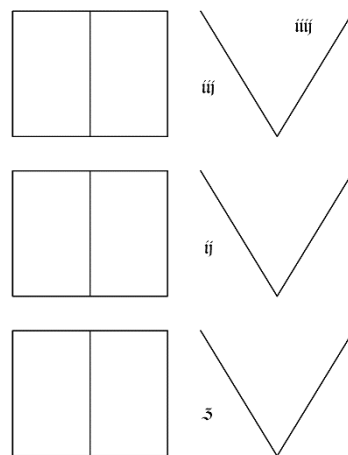
SLOŽKA X

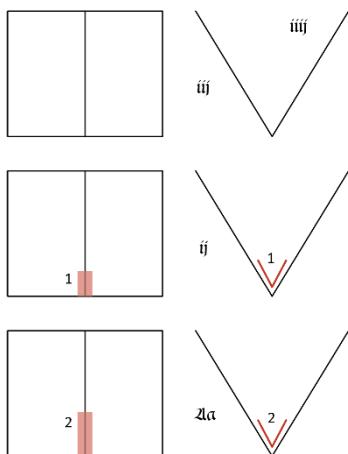
SLOŽKA Y

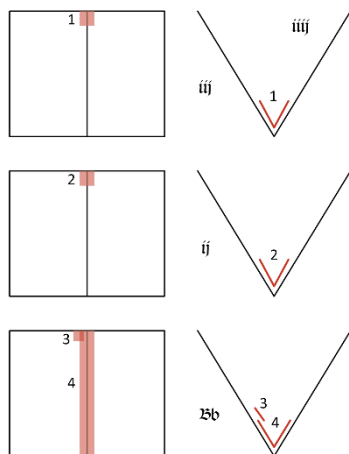
SLOŽKA Z

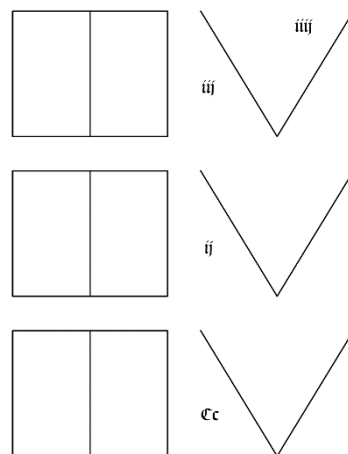
SLOŽKA Aa

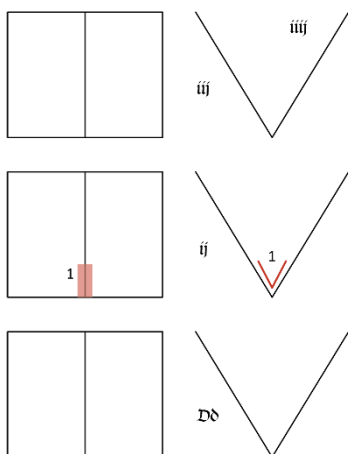
SLOŽKA Bb

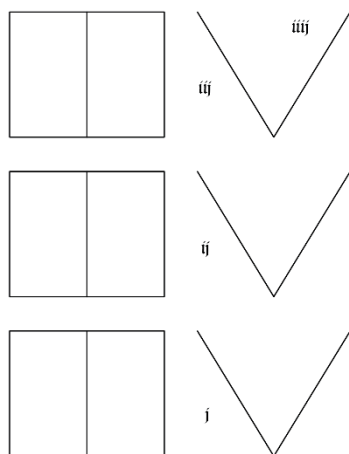
SLOŽKA Cc

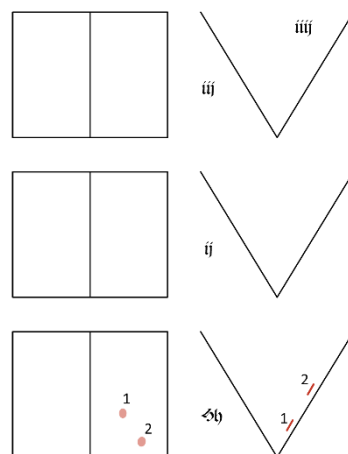
SLOŽKA Dd

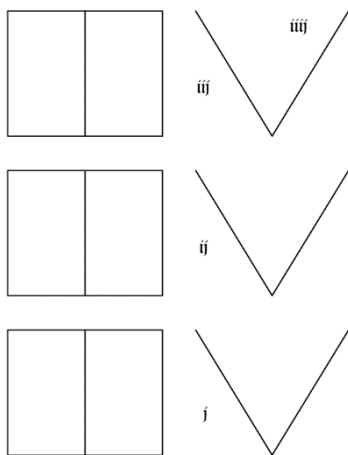
SLOŽKA Ee až Gg

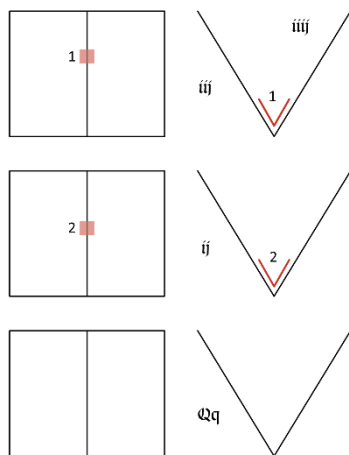
SLOŽKA Hh

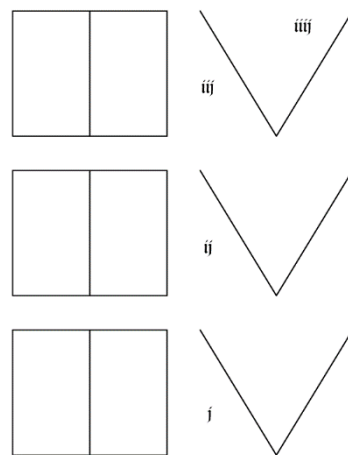
SLOŽKA Jj až Pp

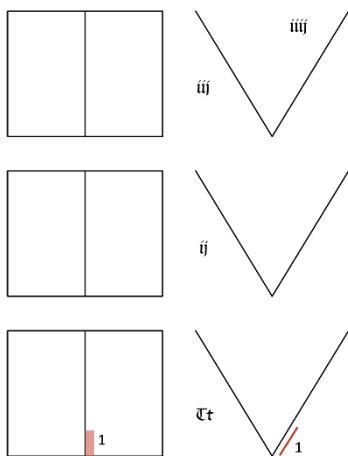
SLOŽKA Qq

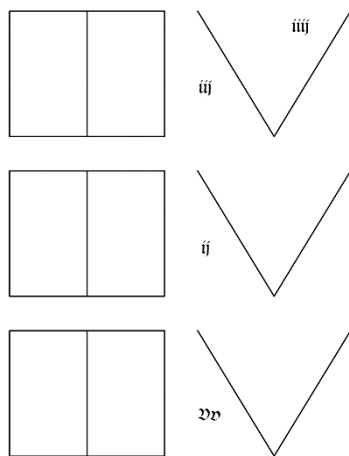
SLOŽKA Rr a Ss

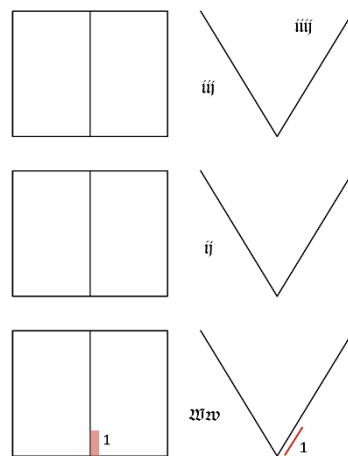
SLOŽKA Tt

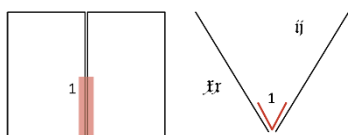
SLOŽKA Vv

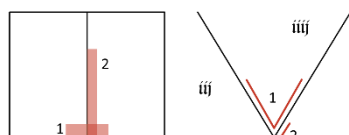
SLOŽKA Ww

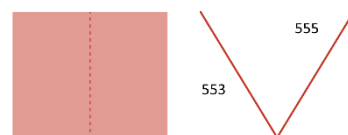
SLOŽKA Xx

SLOŽKA Xx

SLOŽKA [Xx]

SLOŽKA Yy		SLOŽKA Zz		SLOŽKA Aaa	

SLOŽKA Bbb		SLOŽKA Ccc		SLOŽKA Ddd	

SLOŽKA Eee		SLOŽKA Fff		ZADNÍ PŘEDSÁDKA	

Konec knihy →

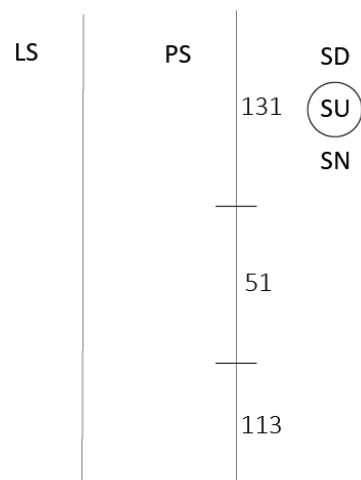
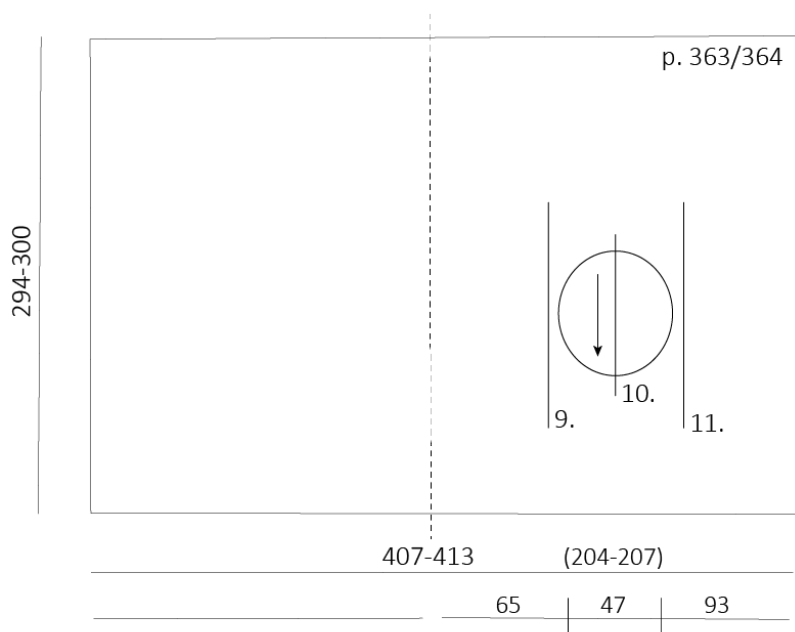
16.2.2 Filigrány

místo uložení: Regionální muzeum
v Chrudimi

název: Historie církevní
(konvolut)

datace: 1594 **sign.:** 87 MK **filigrán:**

ff: p. 363/364 **ev.č.:**

osnova celkem: 13 os

útek ve 20 mm: 18 os

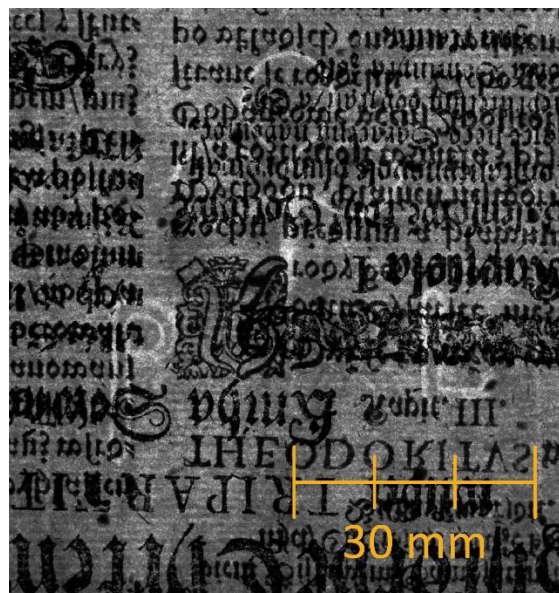
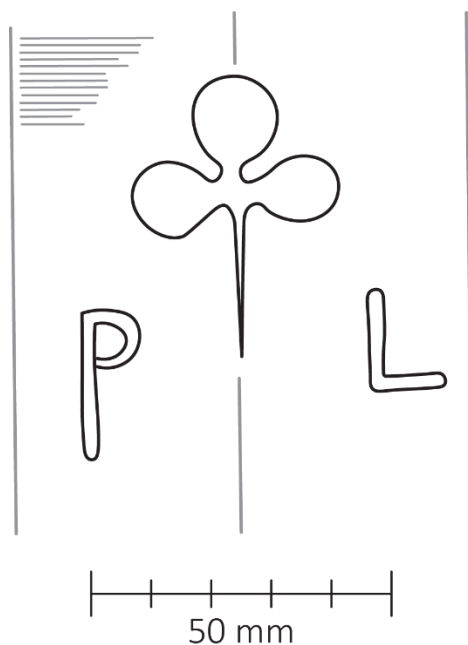
os-ppd: _____ mm

ppd-okraj: _____ mm

Pozn:

SD – síťová strana směřuje dolů, SU – síťová strana směřuje nahoru, SN – síťová strana není identifikována, os-ppd – rozteč prvního osnovního drátu od kraje k postrannímu pomocnému drátu, ppd-okraj – rozteč od postranního pomocného drátu k přiloženému okraji papíru

35

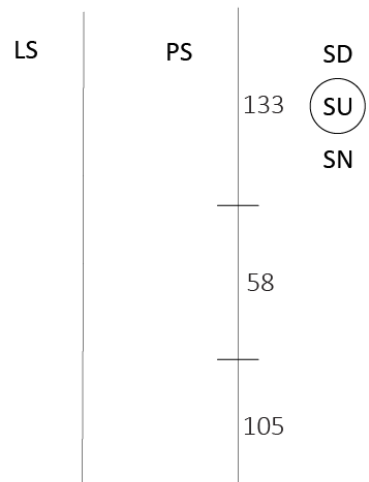
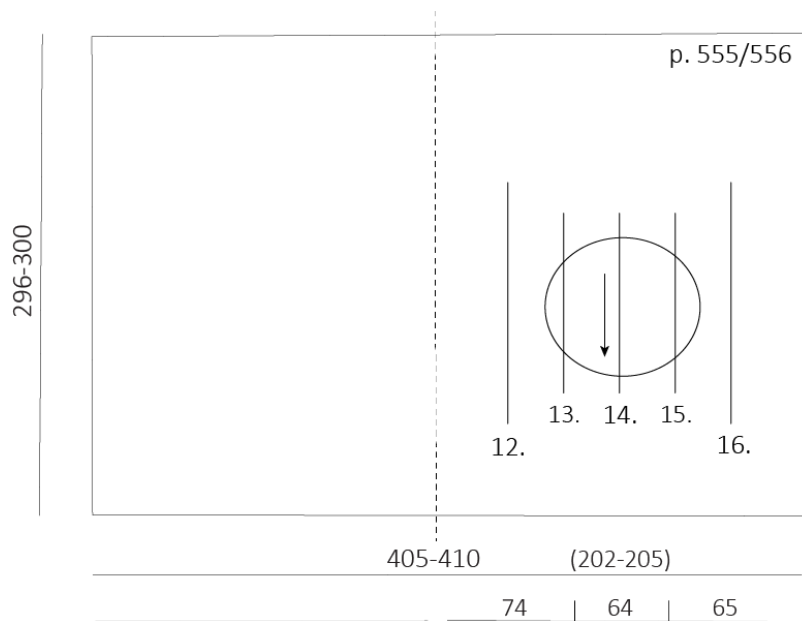
³⁵ protokol byl převzat a upraven z: BENEŠOVÁ, Maria. Postup při filigranologickém průzkumu rukopisů. In: *Remeslo a kniha*. Martin: Slovenská národní knihovna, 2020, s. 10-19.

místo uložení: Regionální muzeum
v Chrudimi

název: Historie církevní
(konvolut)

datace: 1594 **sign.:** 87 MK **filigrán:**

ff: p. 555/556 **evid.č.:**

osnova celkem: 17-18 os

útek ve 20 mm: 23 os

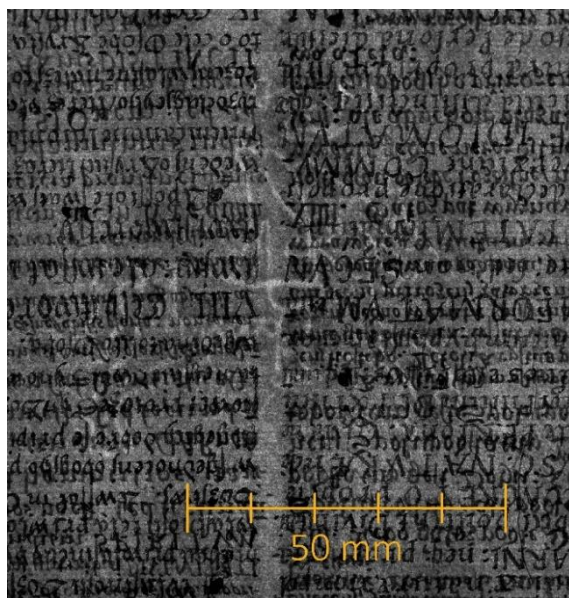
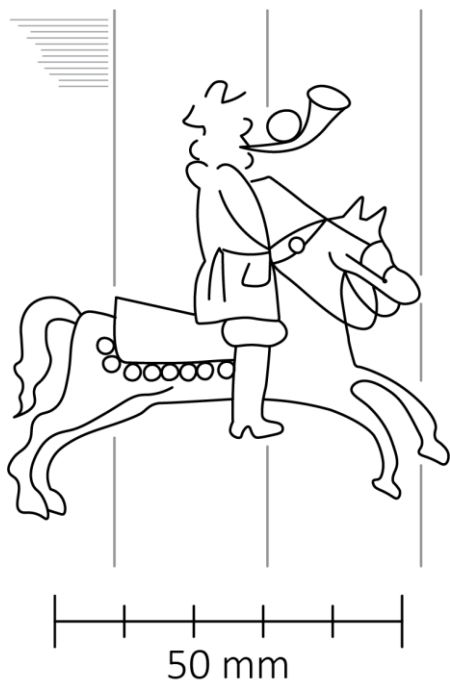
os-ppd: mm

ppd-okraj: mm

Pozn: nejedná se o papír tisku – dvoulist mladšího doplňku

SD – síťová strana směřuje dolů, SU – síťová strana směřuje nahoru, SN – síťová strana není identifikována, os-ppd – rozteč prvního osnovního drátu od kraje k postrannímu pomocnému drátu, ppd-okraj – rozteč od postranního pomocného drátu k přirozenému okraji papíru

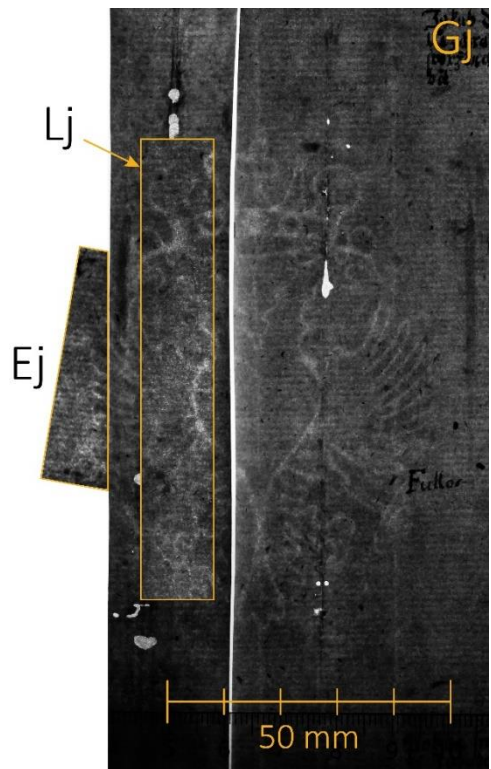
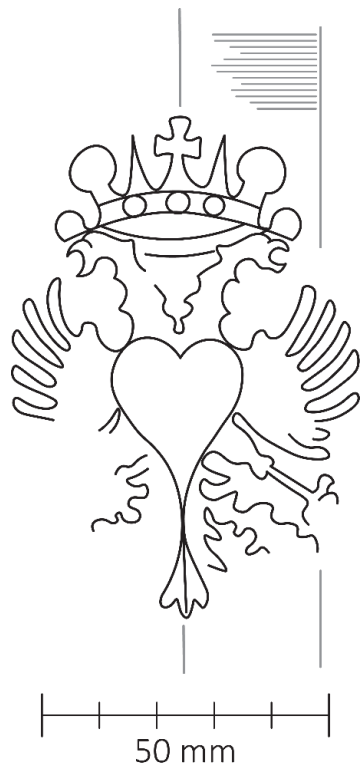
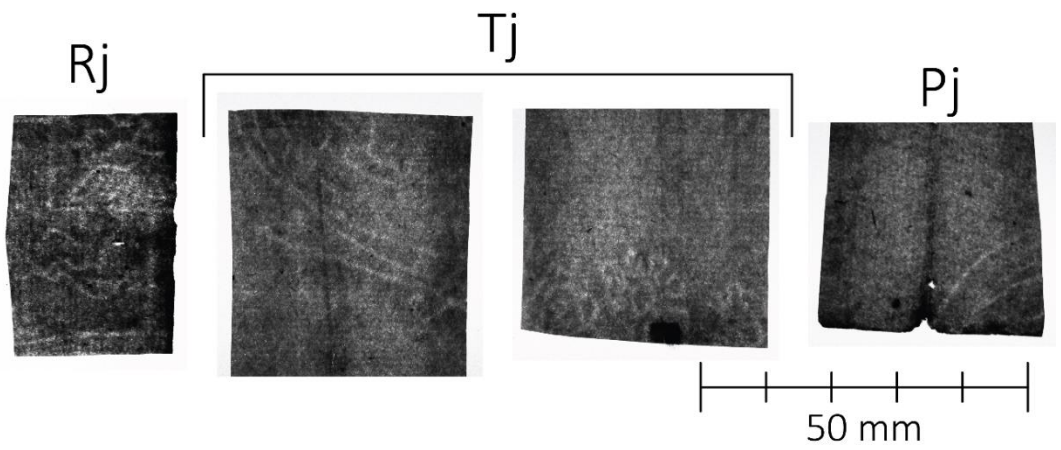
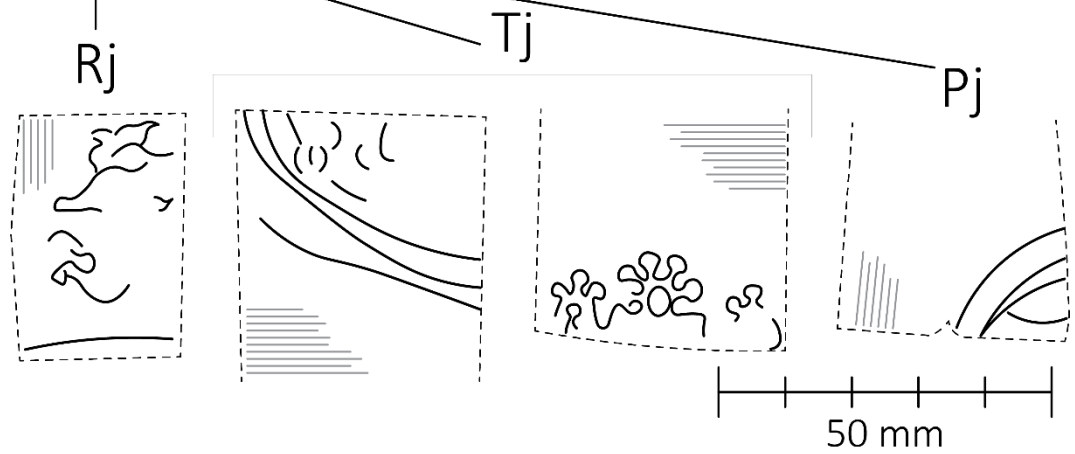
36

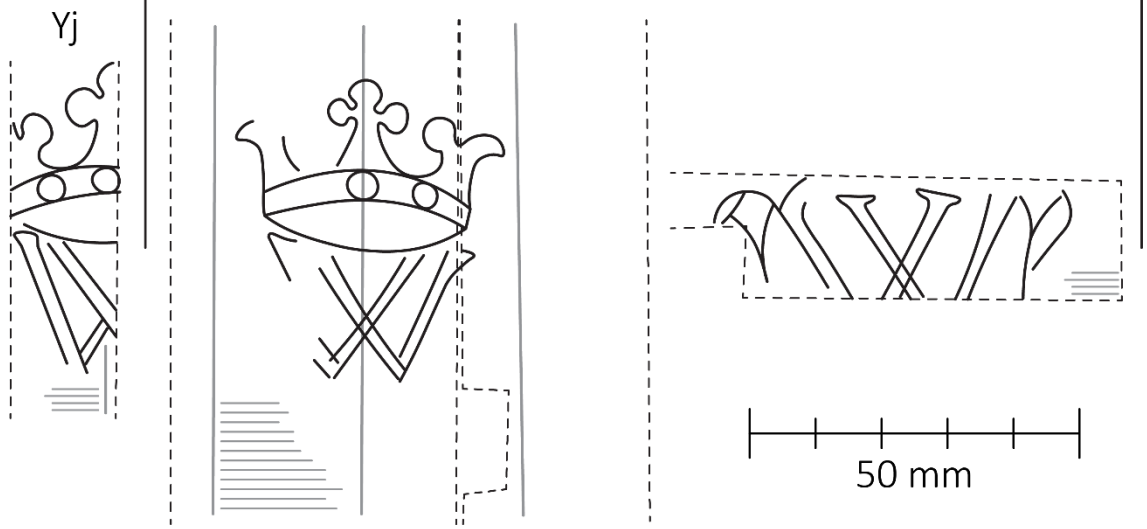
³⁶ tamtéž

16.2.2.1 Filigrány na vysprávkách

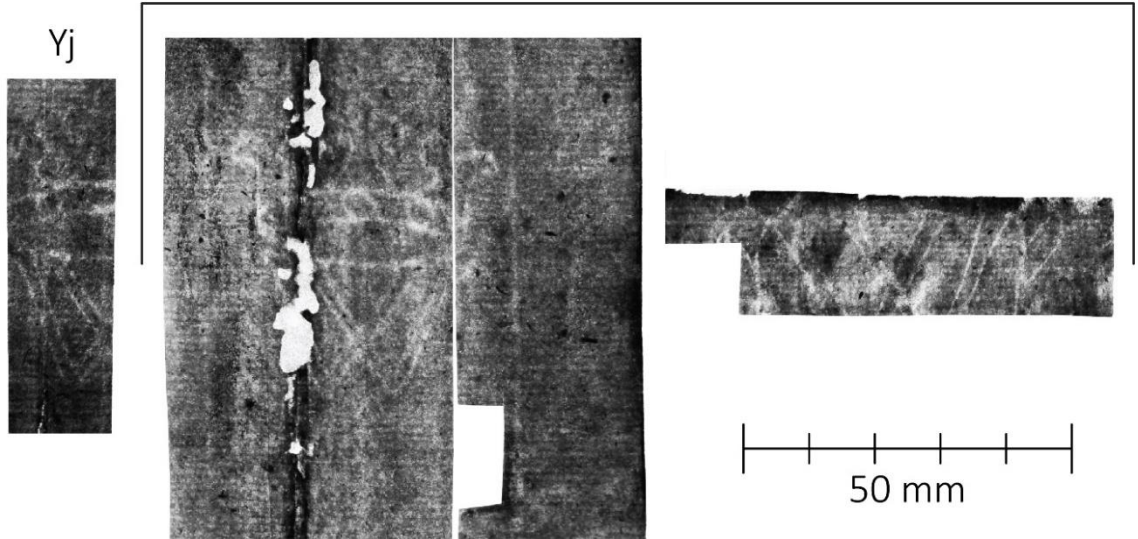
arch. sign.

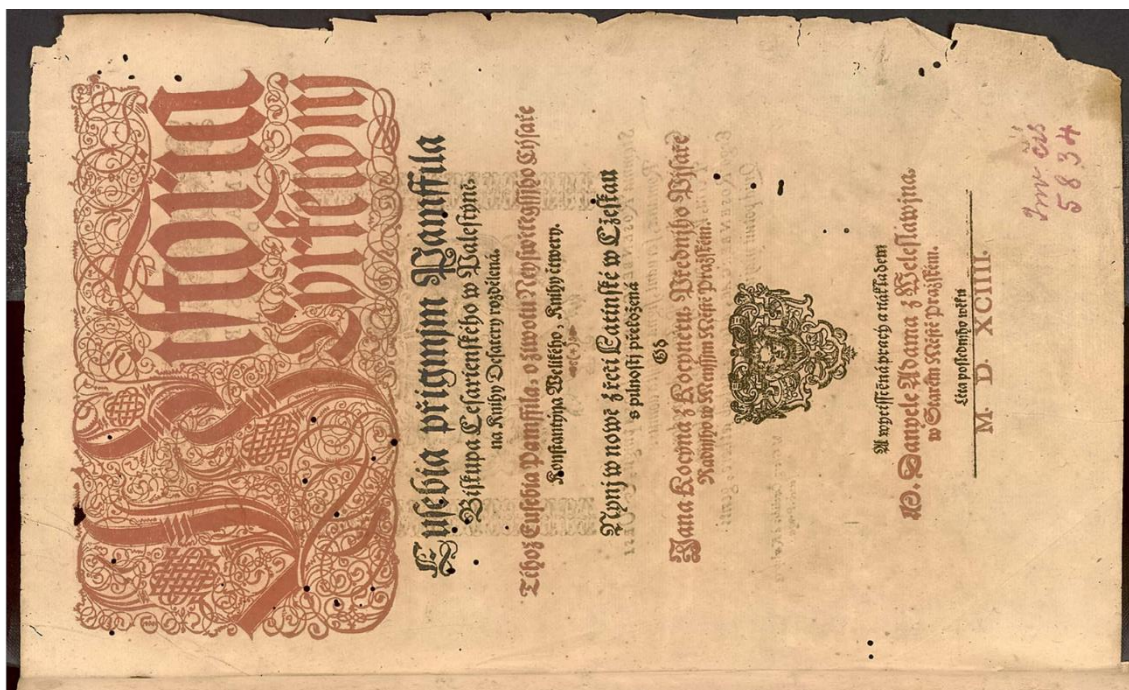
Bj

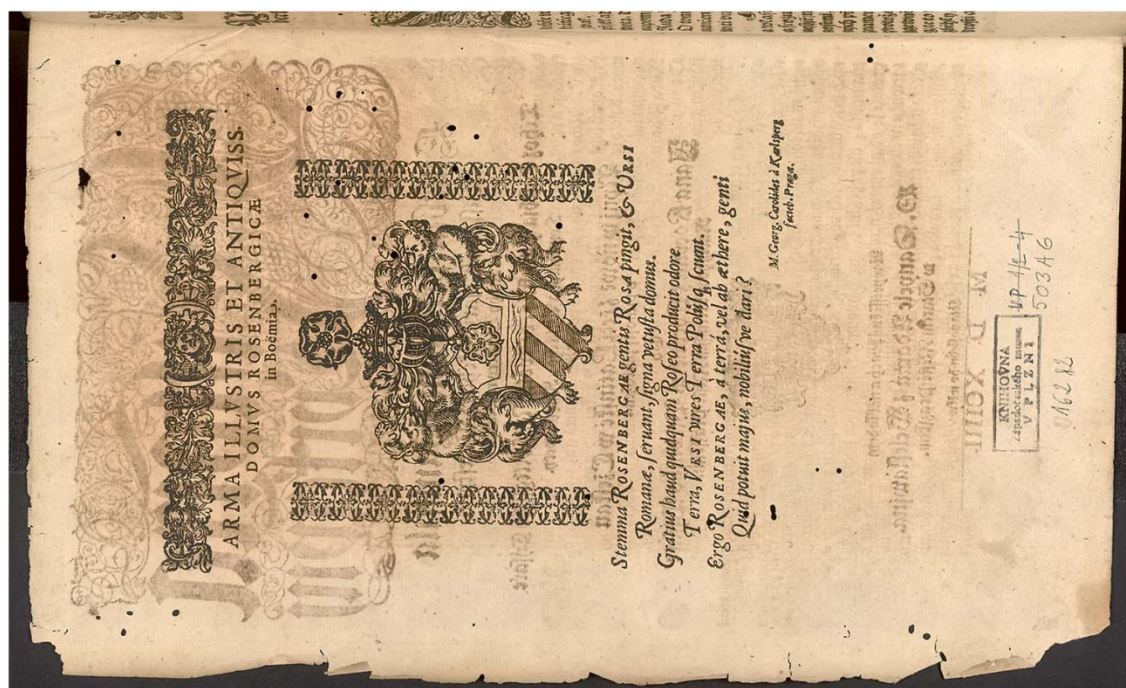
Bj

16.2.3 Typografický popis

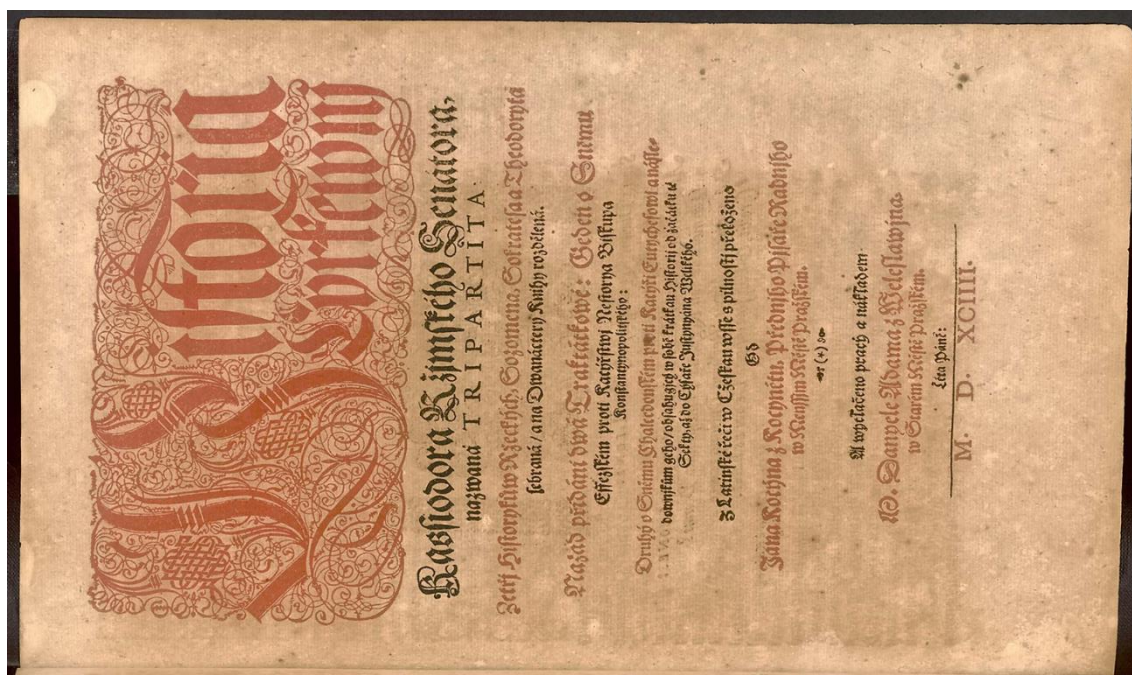

graf. 11 Titulní strana, *Historia Cýrkewj Eusebia...*, w Starém Městě Pražském: nákladem M. Danyele Adama z Weleslawjna, 1594. Západočeské muzeum v Plzni, sign. 503 A 006

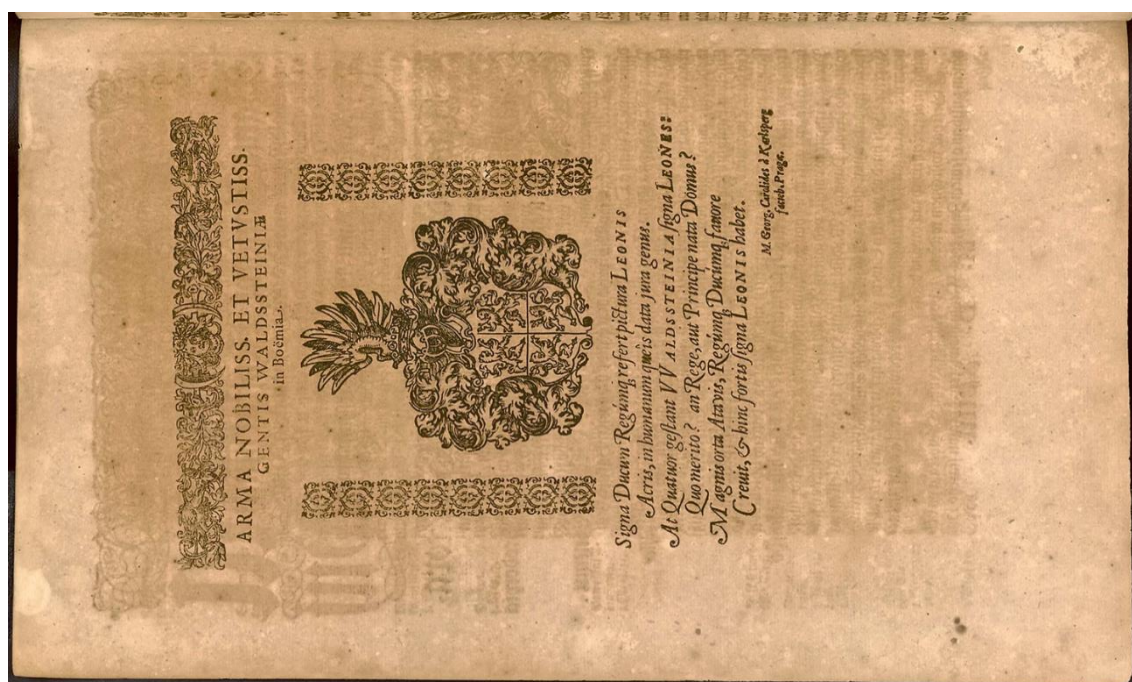

graf. 12 Strana verso titulního listu, *Historia Cýrkewj Eusebia...*, w Starém Městě Pražském: nákladem M. Danyele Adama z Weleslawjna, 1594. Západočeské muzeum v Plzni, sign. 503 A

006

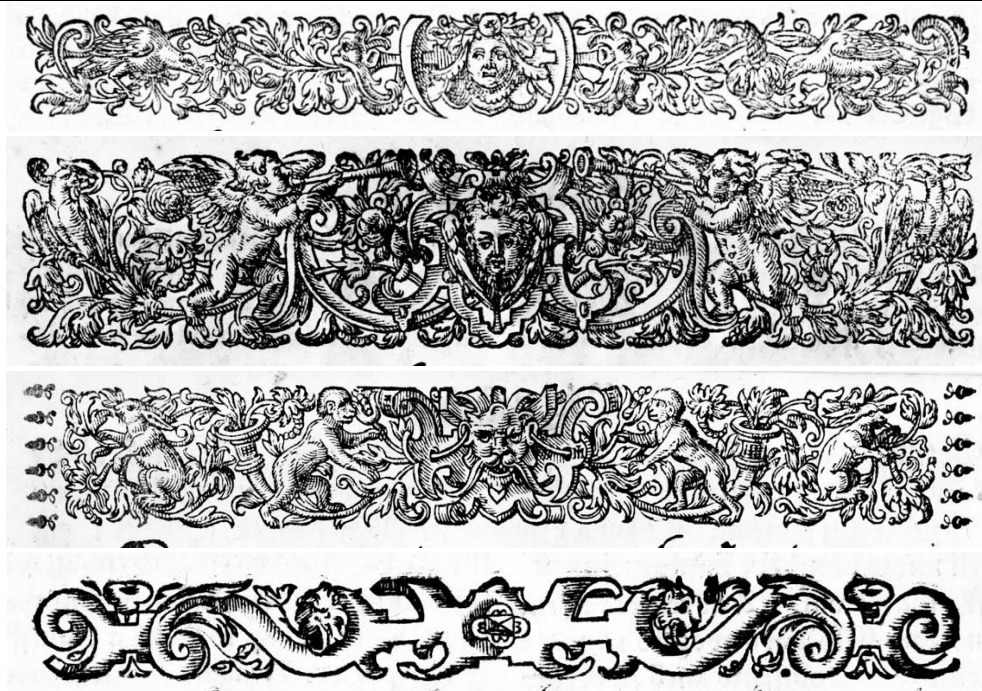
graf. 13 Titulní strana, *Historia Cýrkewnj Kassiodora...*, w Starém Městě Pražském: nákl'adem M. Danyele Adama z Weleslawjna, 1594. Západočeské muzeum v Plzni, sign. 503 A 006

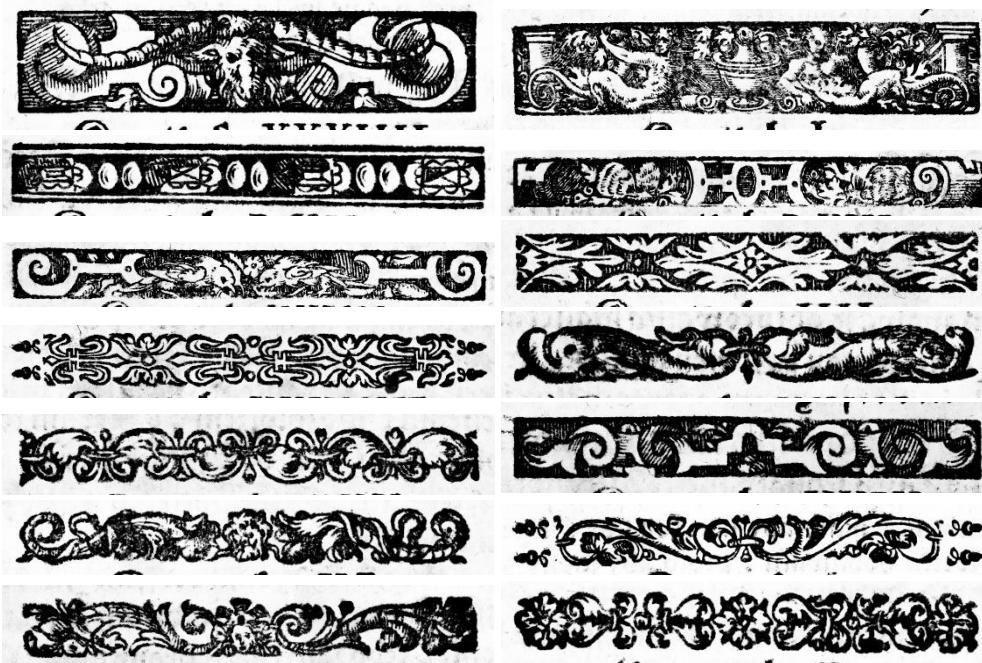
graf. 14 Strana verso titulního listu, *Historia Cýrkewnj Kassiodora...*, w Starém Městě Pražském: nákl'adem M. Danyele Adama z Weleslawjna, 1594. Západočeské muzeum v Plzni, sign. 503 A

006

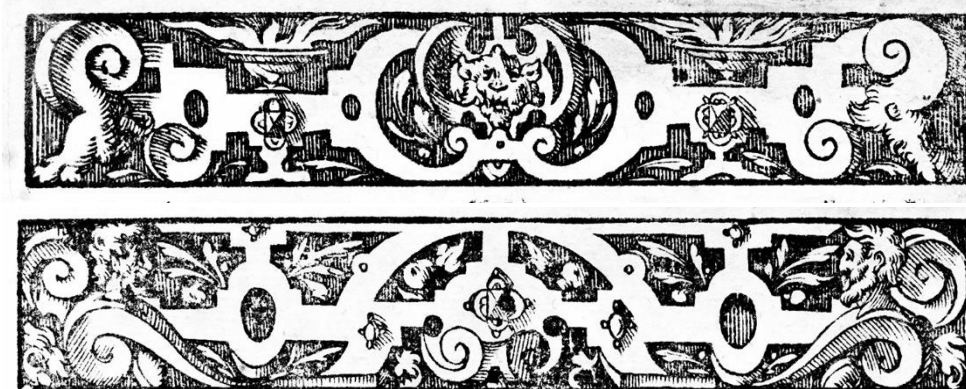
vlysy před
„knihami“

vlysy před
kapitolami

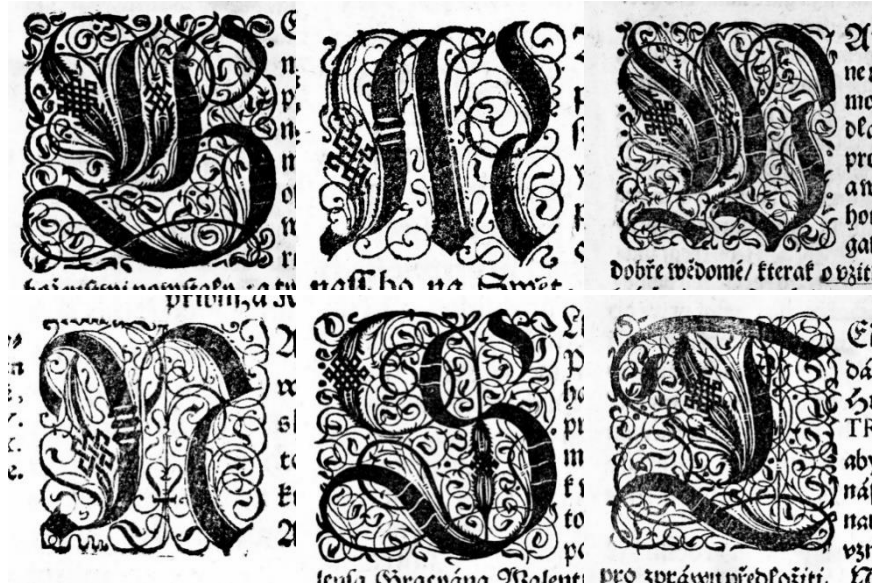

vlysy
signetů

graf. 16 Iniciály

tělo iniciál je
tvořeno
majuskulním
švabachem plné
barvy s
prodlouženými
tahy...

základem
iniciály je
antikva, tělo
litery není
vyplněné
barvou...

tělo verzálek
je tvořeno
majuskulním
švabachem
plné barvy s
prodlouženými
tahy...

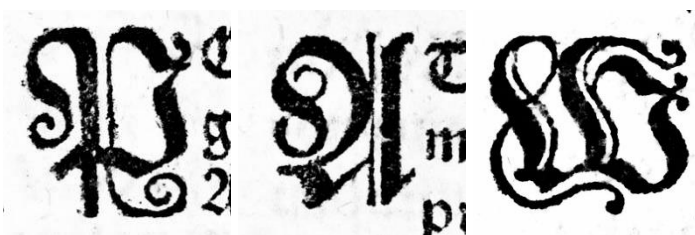
základem
verzálek je
antikva, tělo
litery není
vyplněné
barvou...

tělo litery je
tvořeno
páskou či
stonkem, který
není vyplněn
barvou...

verzálka je
tvořena
zdobným
typem litery
švabachu bez
rozvilin, či
orámování...

viněta z
ozdobných
tiskařských
znamének...

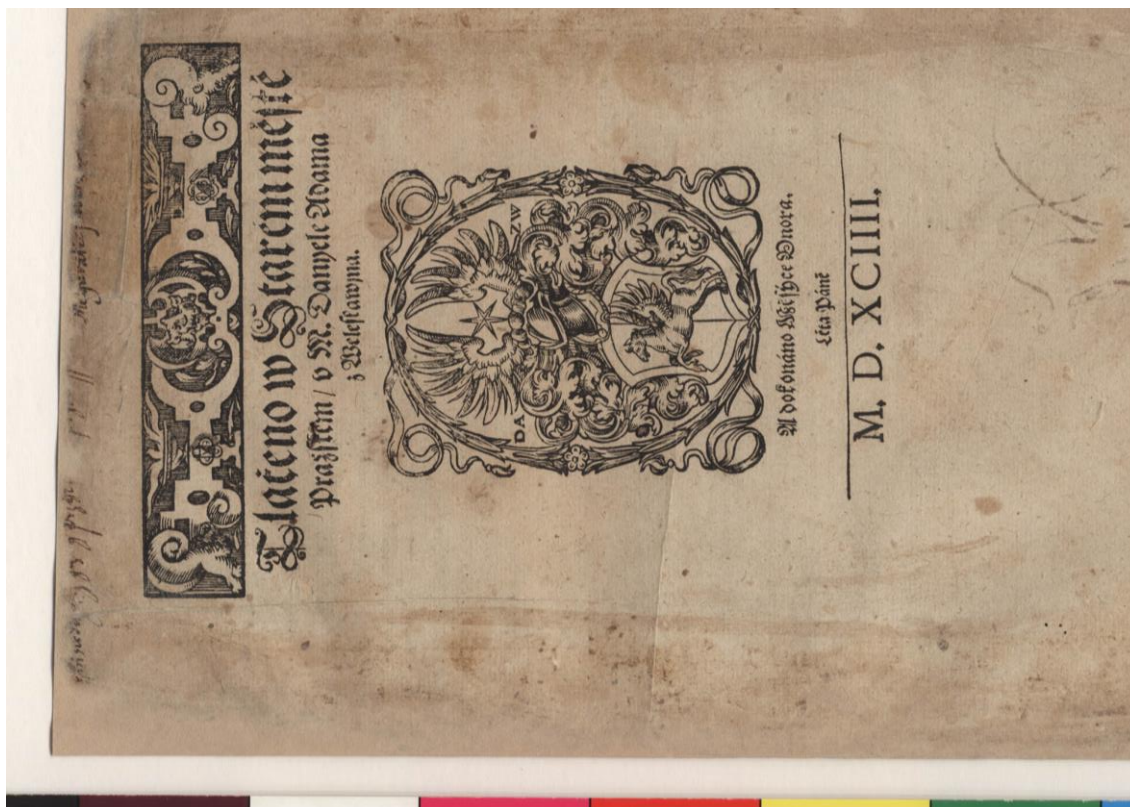

viněty tvořeny
skládáním
stejných štočků
jednoho motivu...
(vpravo ukázka
skládání štočků)

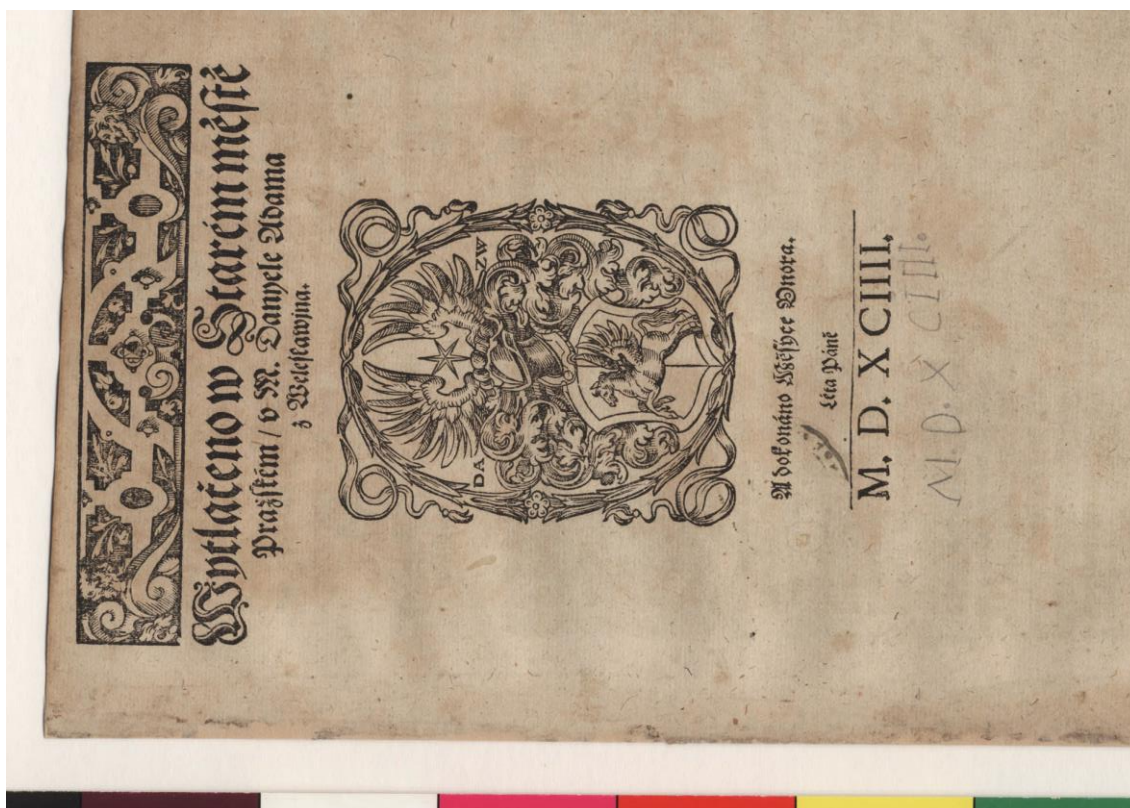

viněty
s komplikovaným
dekorem, s
kompozicí
obráceného
trojúhelníku...

graf. 19 Strana se signetem HCK

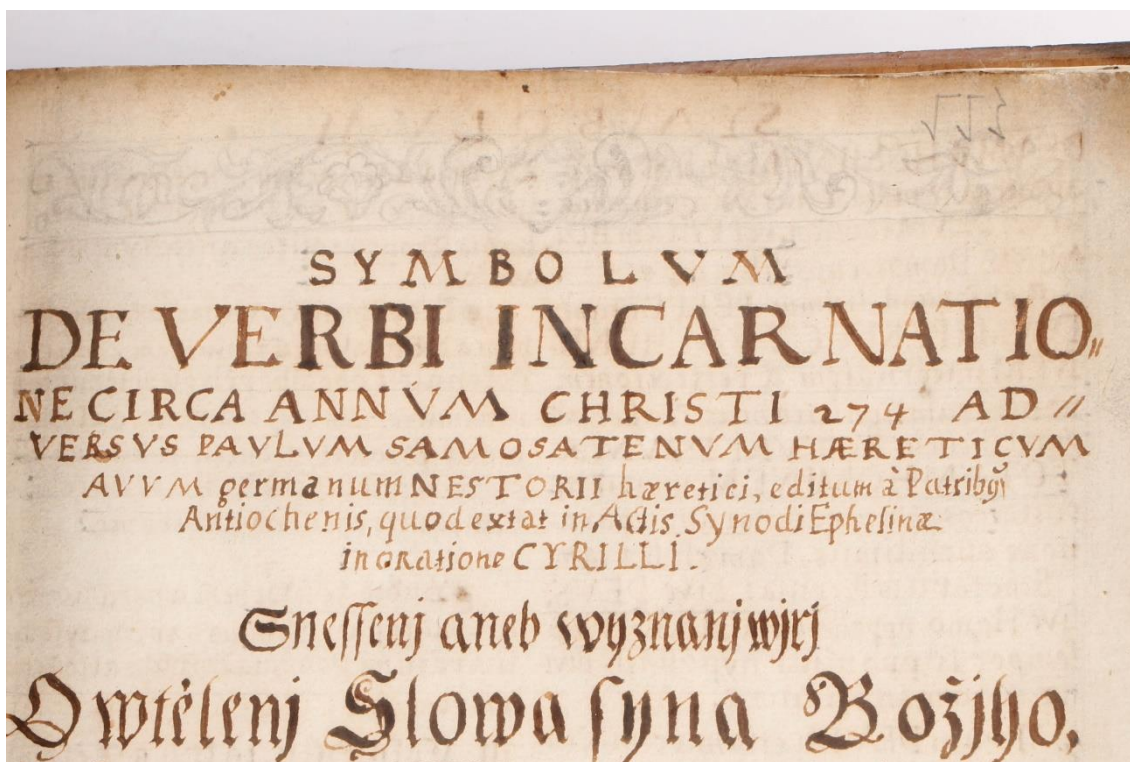
graf. 20 Strana se signetem HCE

graf. 21 Rukopisné poznámky pod vysprávkami

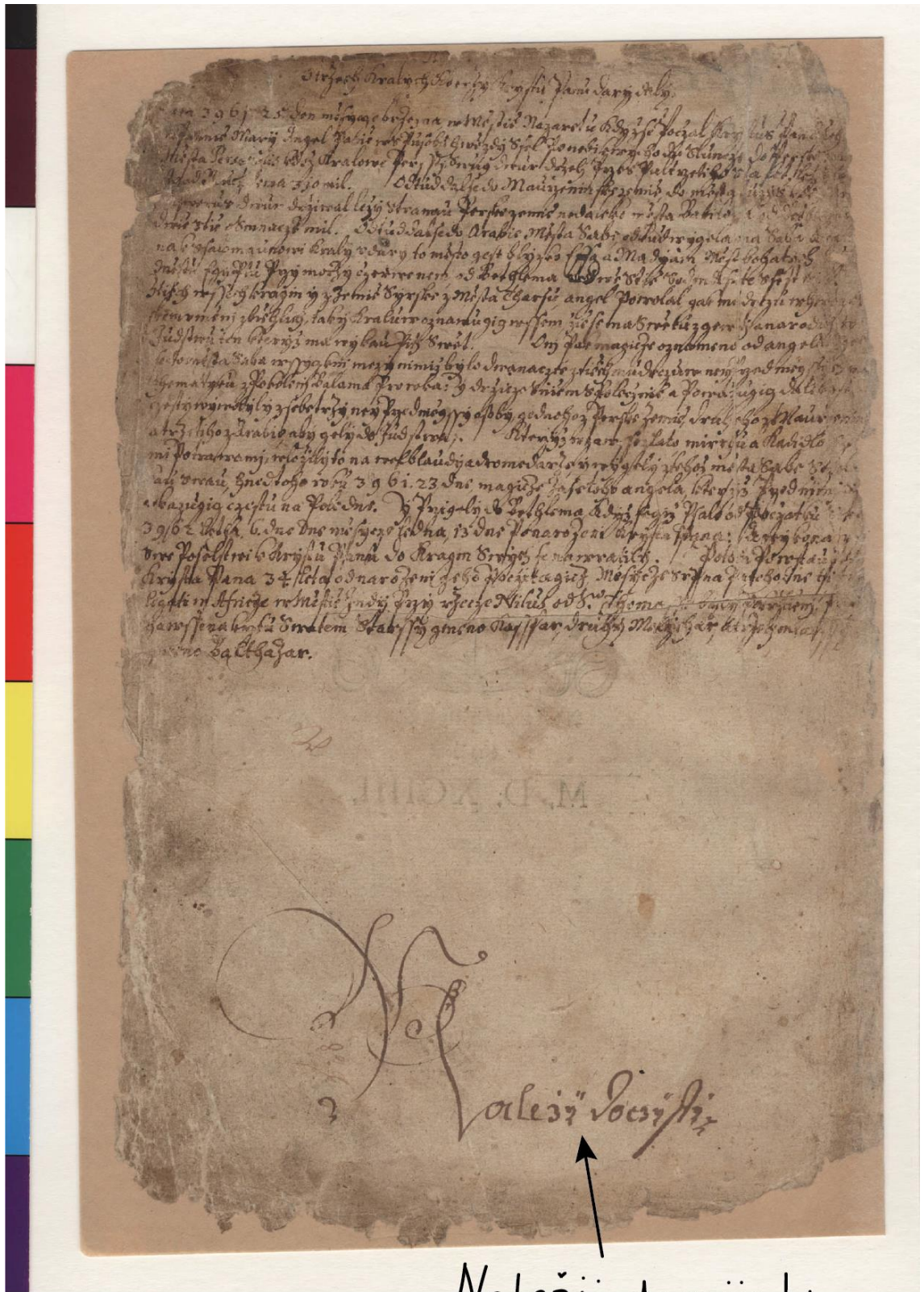
Umístění přípisu na straně	Fotografie přípisu
<p>p. IX</p> <p>A </p> <p>B </p> <p>C </p>	<p>A </p> <p>B </p> <p>C </p>
<p>p. XI</p> <p>A </p> <p>B </p>	<p>A </p> <p>B </p>
<p>p. XVI</p> <p></p>	<p></p>
<p>p. 1</p> <p>A </p> <p>B </p>	<p>A </p> <p>B </p>
<p>p. 6</p> <p>A </p> <p>B </p> <p>C </p>	<p>A </p> <p>B </p> <p>C </p>

graf. 22 Doplňek listu s rukopisně psaným textem napodobující tisk (p. 553)

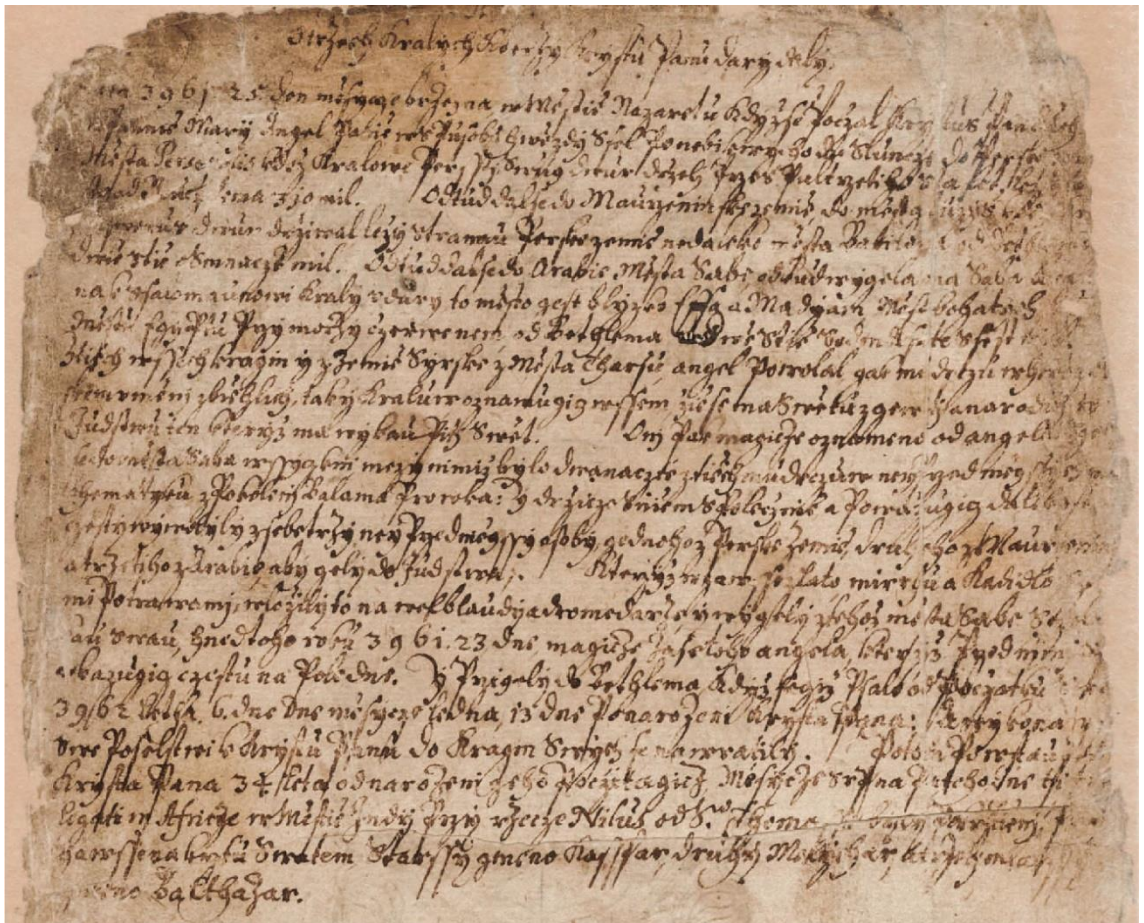

graf. 23 Detail dokresleného vlysu (p. 533 nahoře)

Nalezij doczijsti

graf. 24 Rozmluva o třech králích 1/2

O třech kráľích kterýj Kristu panu dary dali.

Roba 3961 25. den měsíce brzezna w Hestie Nazaretu Ediz se poczal Kristus pan Boh z pannie Marij Angel panie w spůsobu wězdy ssel po nebi **kráľi** do slůnce do **Pers** města Persepolis kdez kralowe Persstyswug dwur drzal; přes pultrzetihostá let **6** d **B. n.** ma 3jomil. Odtud dalje do Maurzoninske zemie do města **Tuzis** **ud** dwur drziwal lezi stranou Perske zemie nedaleko města Babilona **od Bth** dwie stie osmnacet mil. Odtud dalje do Arabie města Sa be odtud wigela **ona** Saba **a** a na k **ssa lomau lowi** kralj s dary to mesto gest blizko **Effa** a Madjan mest bohatich města Egyptu przy morzy czerwenem od Bet **A** lemu **dw** dvě stie **sedum** s te srest **mest** Ztech wsrech kragin j z zemie Sjrskcz města Tharsu angel powolal gal mudrcu wh **g** stem umenij **z be h** y takj kralum oznamugicz wssem ziese ma swetu zgewitj anaroditj **to** Judstwu ten kterýj ma wykau piti smrt. Oni pak magize oznameni od angela **g** města Saba wssy **ak** mezy nimiz bylo dwana cztetich mudrcow negpredneg **si** **g m** **tg** ie z pokolenj Balama Pro roka: j do zice s niem spolocznik a po wazugicz dale **ke se** cze sty wywolyly zse betrzy nej predniegs j osobyj gednohoz Perske zemie; dru hehoz Maur a trzetho z Arabie aby gely do Judstwa. Ktonijz wza wsse zlato mir **ru** a kadidlo mi potrawamij wlozily to na welblouidjadromedar **J** j roj **g** **g** **g** **g** z toho města Sa bi s au s wau; hned toho roku 3961. 23 dne; magize zase toho angela kterýj przed mimj uka zugicz cze sty na poledne. j Prizigely do Bet **A** lema kdiz se gic psalo od poczatku 3962 letech 6. dne Dne měsíce jedna 13 dne ponarozeni Krista Pana: A wylona w swe pose ltwi k Kristu Panu do kragin s wych se ha w rati lji. Potom powstau **p** Krista Pana 34. leta od narozeni geho pocita giez měsíce srpna pateho dne **tri** legati w Africe w městie **Indy** przy rzece Nilu s od **sw** **Thomasse** byli j **po** **kr** **ze** **ca** **nij** **p** **ga** w ssa **na** **ku** **sti** swatem starss y gmeno **Kasspar**; dru hij **Melichar**; a trzethj ma **z** gmeno **Balthazar**.

graf. 25 Rozmluva o třech kráľích 2/2 (červenou – špatně čitelné části)

graf. 26 Fragments listů založené v knize: A – „Malý Zlatý Nebe Kljč, 12...“, B – noviny, C – „Budejovský dopravník...“, D – „27455“, E – „Jungman...“ 1/2

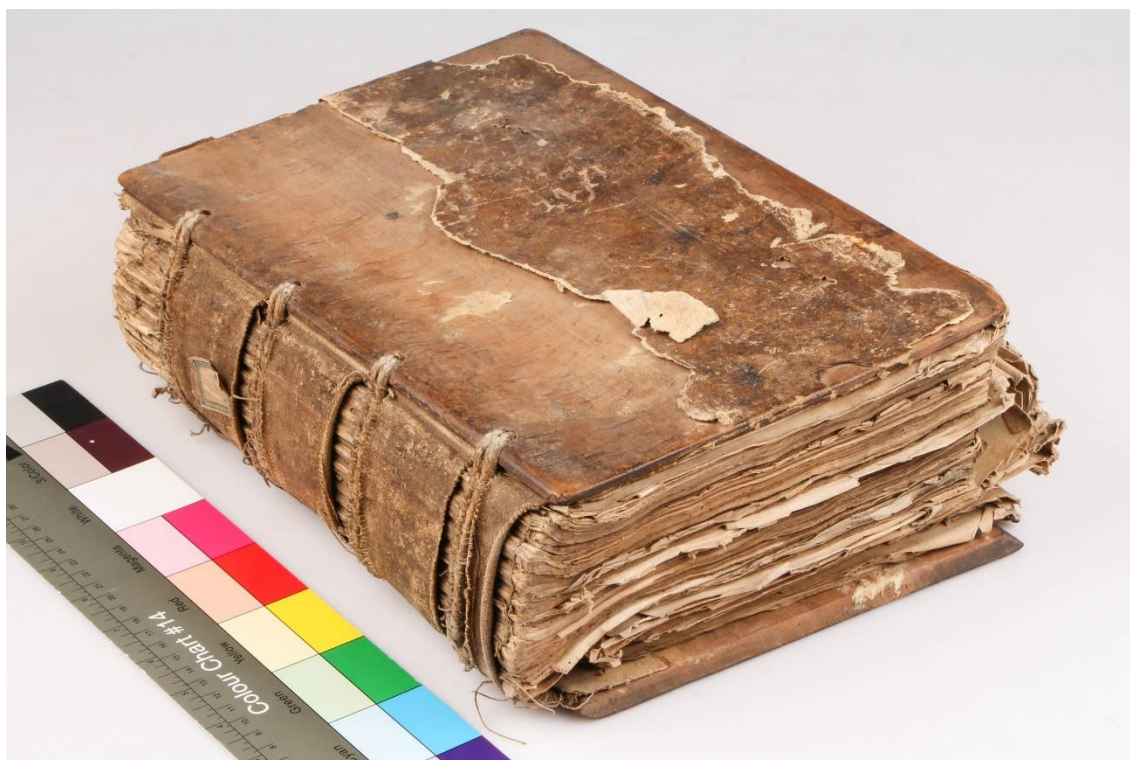
graf. 27 Fragments listů založené v knize: A – „Malý Zlatý Nebe Kljč, 12...“, B – noviny, C – „Budejovský dopravník...“, D – „27455“, E – „Jungman...“ 2/2

17 Fotodokumentace

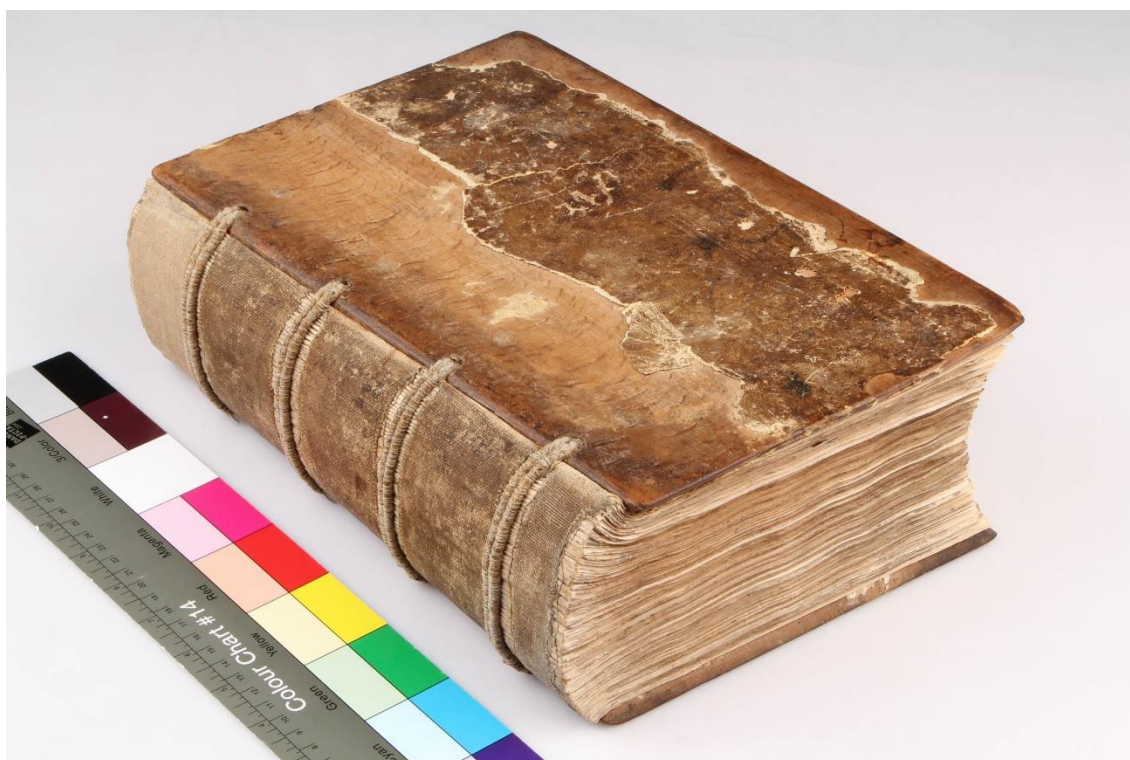
17.1 Seznam fotodokumentace objektu před a po restaurování

- obr. 1 Pohled na přední desku, hřbet a dolní ořízku – stav před restaurováním
- obr. 2 Pohled na přední desku, hřbet a dolní ořízku – stav po restaurování
- obr. 3 Pohled na přední desku, přední a horní ořízku – stav před restaurováním
- obr. 4 Pohled na přední desku, přední a horní ořízku – stav po restaurování
- obr. 5 Pohled na zadní desku, hřbet a horní ořízku – stav před restaurováním
- obr. 6 Pohled na zadní desku, hřbet a horní ořízku – stav po restaurování
- obr. 7 Pohled na zadní desku, přední a dolní ořízku – stav před restaurováním
- obr. 8 Pohled na zadní desku, přední a dolní ořízku – stav po restaurování
- obr. 9 Pohled na hřbet knihy – stav před restaurováním
- obr. 10 Pohled na hřbet knihy – stav po restaurování
- obr. 11 Pohled na dolní ořízku – stav před restaurováním
- obr. 12 Pohled na dolní ořízku – stav po restaurování
- obr. 13 Pohled na přední ořízku – stav před restaurováním
- obr. 14 Pohled na přední ořízku – stav po restaurování
- obr. 15 Pohled na horní ořízku – stav před restaurováním
- obr. 16 Pohled na horní ořízku – stav po restaurování
- obr. 17 Přímý pohled na přední desku – stav před restaurováním
- obr. 18 Přímý pohled na přední desku – stav po restaurování
- obr. 19 Přímý pohled na zadní desku – stav před restaurováním
- obr. 20 Přímý pohled na zadní desku – stav po restaurování
- obr. 21 Pohled na předešlé přední desky s předsádkou a titulní list – stav před restaurováním
- obr. 22 Pohled na přední předsádku a titulní list – stav po restaurování
- obr. 23 Pohled na p. 450 a 451 (HCK) – stav před restaurováním
- obr. 24 Pohled na p. 450 a 451 (HCK) – stav po restaurování
- obr. 25 Pohled na poslední stranu „*Registrum*“ a signet (HCK) – stav před restaurováním
- obr. 26 Pohled na poslední stranu „*Registrum*“ a signet (HCK) – stav po restaurování
- obr. 27 Detail hlavy knihy s mezivazními přeplepy – stav před restaurováním
- obr. 28 Detail hlavy knihy s mezivazními přeplepy – stav po restaurování
- obr. 29 Složka „A j“ – stav před vyspravením
- obr. 30 Složka „A j“ – stav po vyspravení

17.2 Fotodokumentace objektu před a po restaurování

obr. 1 Pohled na přední desku, hřbet a dolní ořízku – stav před restaurováním

obr. 2 Pohled na přední desku, hřbet a dolní ořízku – stav po restaurování

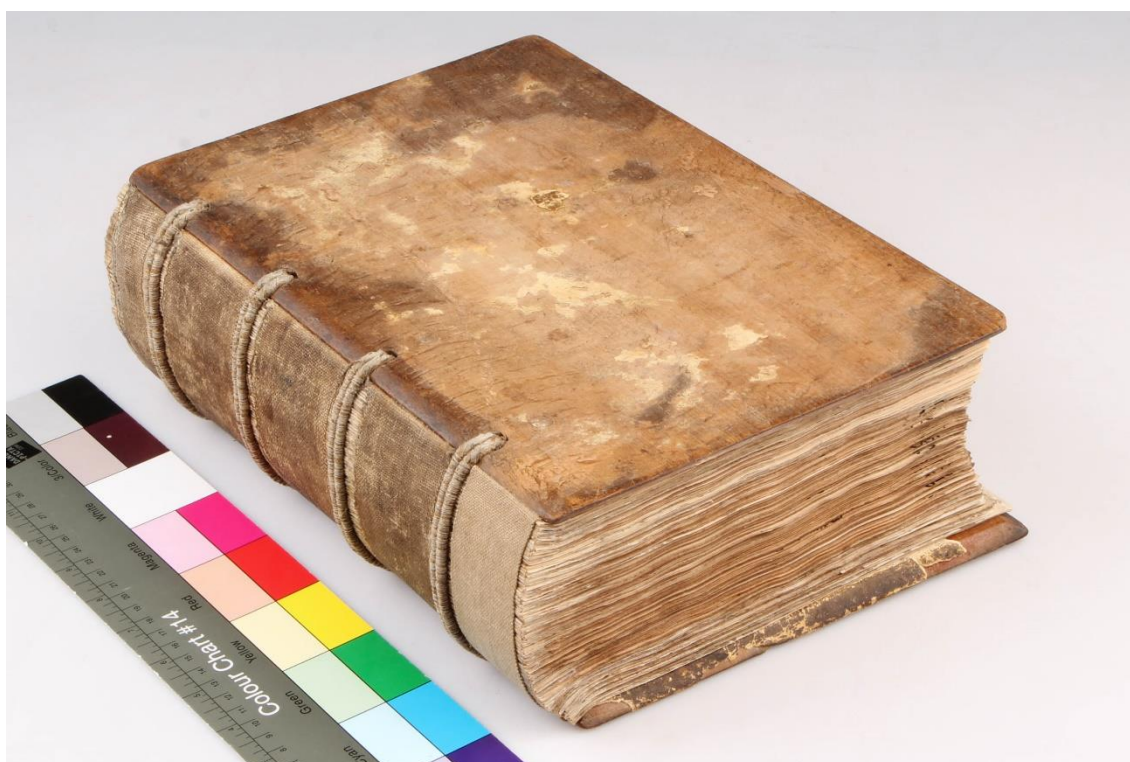
obr. 3 Pohled na přední desku, přední a horní ořízku – stav před restaurováním

obr. 4 Pohled na přední desku, přední a horní ořízku – stav po restaurování

obr. 5 Pohled na zadní desku, hřbet a horní ořízku – stav před restaurováním

obr. 6 Pohled na zadní desku, hřbet a horní ořízku – stav po restaurování

obr. 7 Pohled na zadní desku, přední a dolní ořízku – stav před restaurováním

obr. 8 Pohled na zadní desku, přední a dolní ořízku – stav po restaurování

obr. 9 Pohled na hřbet knihy – stav před restaurováním

obr. 10 Pohled na hřbet knihy – stav po restaurování

obr. 11 Pohled na dolní ořízku – stav před restaurováním

obr. 12 Pohled na dolní ořízku – stav po restaurování

obr. 13 Pohled na přední ořízku – stav před restaurováním

obr. 14 Pohled na přední ořízku – stav po restaurování

obr. 15 Pohled na horní ořízku – stav před restaurováním

obr. 16 Pohled na horní ořízku – stav po restaurování

obr. 17 Přímý pohled na přední desku – stav před restaurováním

obr. 18 Přímý pohled na přední desku – stav po restaurování

obr. 19 Přímý pohled na zadní desku – stav před restaurováním

obr. 20 Přímý pohled na zadní desku – stav po restaurování

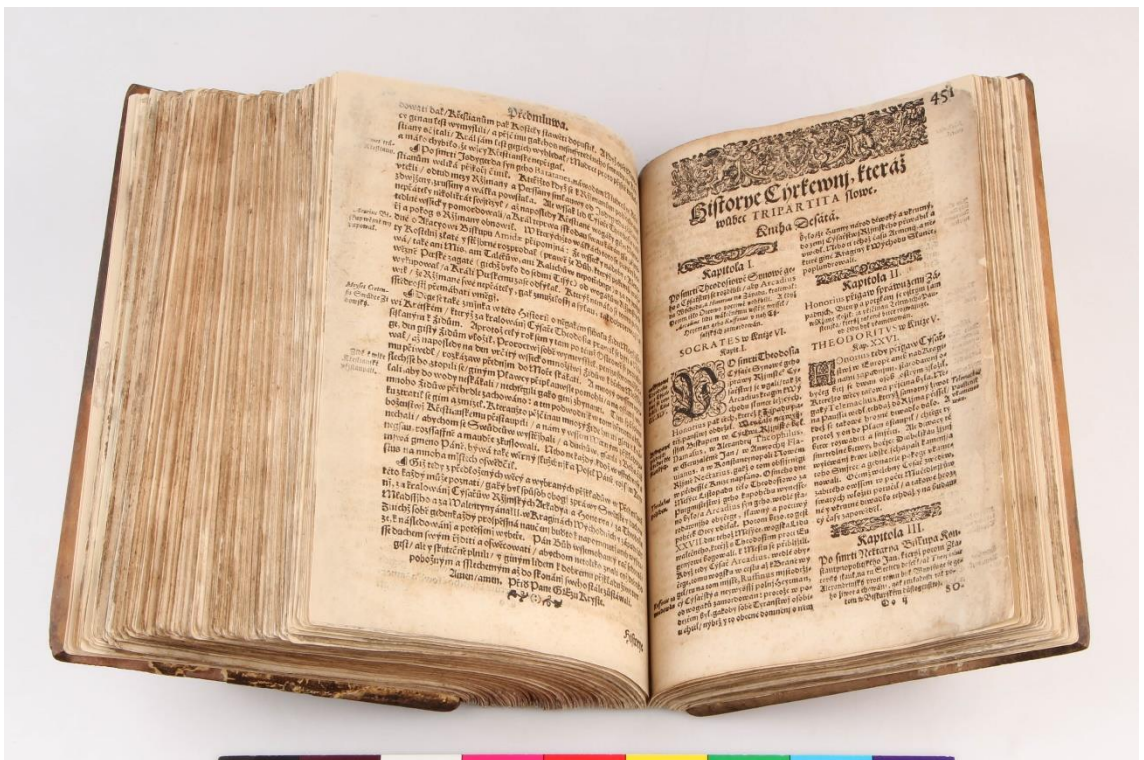
obr. 21 Pohled na předeštlí přední desky s předsádkou a titulní list – stav před restaurováním

obr. 22 Pohled na přední předsádku a titulní list – stav po restaurování

obr. 23 Pohled na p. 450 a 451 (HCK) – stav před restaurováním

obr. 24 Pohled na p. 450 a 451 (HCK) – stav po restaurování

obr. 25 Pohled na poslední stranu „Registrum“ a signet (HCK) – stav před restaurováním

obr. 26 Pohled na poslední stranu „Registrum“ a signet (HCK) – stav po restaurování

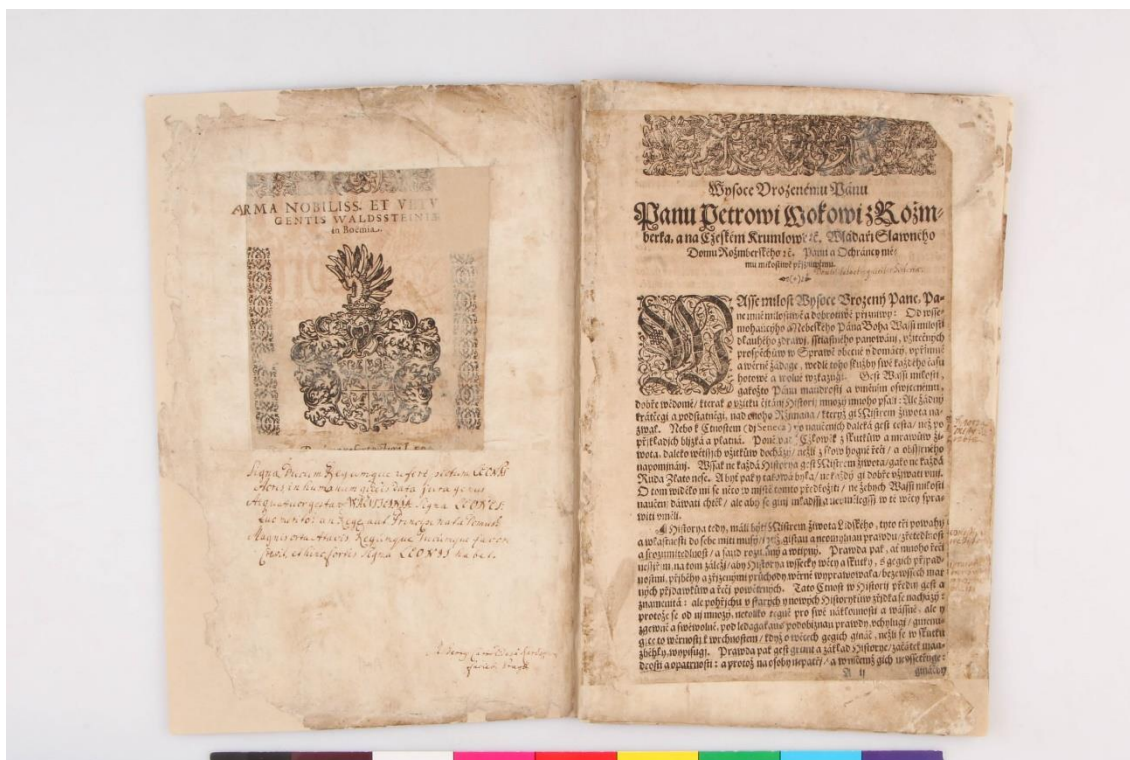
obr. 27 Detail hlavy knihy s mezivazními přeplepy – stav před restaurováním

obr. 28 Detail hlavy knihy s mezivazními přeplepy – stav po restaurování

obr. 29 Složka „A j“ – stav před vyspravením

obr. 30 Složka „A j“ – stav po vyspravení

17.3 Seznam fotodokumentace postupu restaurování

- obr. 31 Odběr vzorku pro mikrobiologickou analýzu
- obr. 32 Demontáž knižního bloku
- obr. 33 Demontovaný knižní blok
- obr. 34 Demontování zkrácených předsádkových listů z předešlé
- obr. 35 Suché čištění papírové podložky pomocí gumy Cleanmaster (Wallmaster)
- obr. 36 Čištění papírové podložky ve vodní lázni s přísadkou Spolapon AOS 146
- obr. 37 Jednostranné doklizení papírové podložky 0,5% vodným roztokem Tylosy MH 300
- obr. 38 Dolévání ztrát papírové podložky papírovou suspenzí
- obr. 39 Dolévání ztrát dvoulistů předsádek papírovou suspenzí
- obr. 40 Zvlhčování dvoulistů v klimakomoře
- obr. 41 Zpevnování středů vybraných dvoulistů japonským papírem
- obr. 42 Celoplošné podlepení vysprávkou „1“ složky „A j“ japonským papírem
- obr. 43 Lepení původních vysprávek se dopsaným textem železozalovým inkoustem
- obr. 44 Suché čištění dřevěných desek pomocí gumy Cleanmaster (Wallmaster)
- obr. 45 Tmelení výletových otvorů na zadní desce směsí kostního kliču a bukových pilin
- obr. 46 Trvalá fixace modré akvarelové tužky 1,5% ethanolovým roztokem Klucelu G
- obr. 47 Modrá akvarelová tužka před trvalou fixací Klucelem G
- obr. 48 Modrá akvarelová tužka po trvalé fixaci Klucelem G
- obr. 49 Suché čištění jirchového pokryvu pomocí gumy Cleanmaster (Wallmaster)
- obr. 50 Lepení pokryvu 5% ethanolovým roztokem Klucelu G
- obr. 51 Vyspravený a vyvzdušněný knižní blok
- obr. 52 Demontáž původních nití na ruličky z pH neutrálního papíru
- obr. 53 Šití na původní dvojité motouzové pravé vazy a dva zapošívací stehy přímým způsobem s nasazenými deskami
- obr. 54 Ušitý knižní blok s nasazenými deskami
- obr. 55 Zakulacení hřbetu knižního bloku gumovým kladivem
- obr. 56 Klížení hřbetu knižního bloku kožním kličem
- obr. 57 Zaklížení hřbet knižního bloku s nasazenými deskami
- obr. 58 Čištění textilních mezivazných přelepů pomocí vody a filtračního papíru
- obr. 59 Detail vyspravení původního textilního horního přelepu (vlevo) novým tónovaným plátnem (vpravo)
- obr. 60 Lepení textilních mezivazných přelepů na hřbet knižního bloku
- obr. 61 Lepení přesahů mezivazných přelepů a zkrácených předsádkových listů na předešlé
- obr. 62 Lepení záložek pokryvu na hrany desek a předešlé
- obr. 63 Adjustované fragmenty, fotografie před a po restaurování a výpis restaurátorské dokumentace
- obr. 64 Phase-box s adjustovanými fragmenty, fotografiemi před a po restaurování, výpisem restaurátorské dokumentace a zrestaurovanou knihou

17.4 Fotodokumentace postupu restaurování

obr. 31 Odběr vzorku pro mikrobiologickou analýzu

obr. 32 Demontáž knižního bloku

obr. 33 Demontovaný knižní blok

obr. 34 Demontování zkrácených předsádkových listů z příděstí

obr. 35 Suché čištění papírové podložky pomocí gemy Cleanmaster (Wallmaster)

obr. 36 Čištění papírové podložky ve vodní lázni s přídavkem tenzidu Spolapon AOS 146

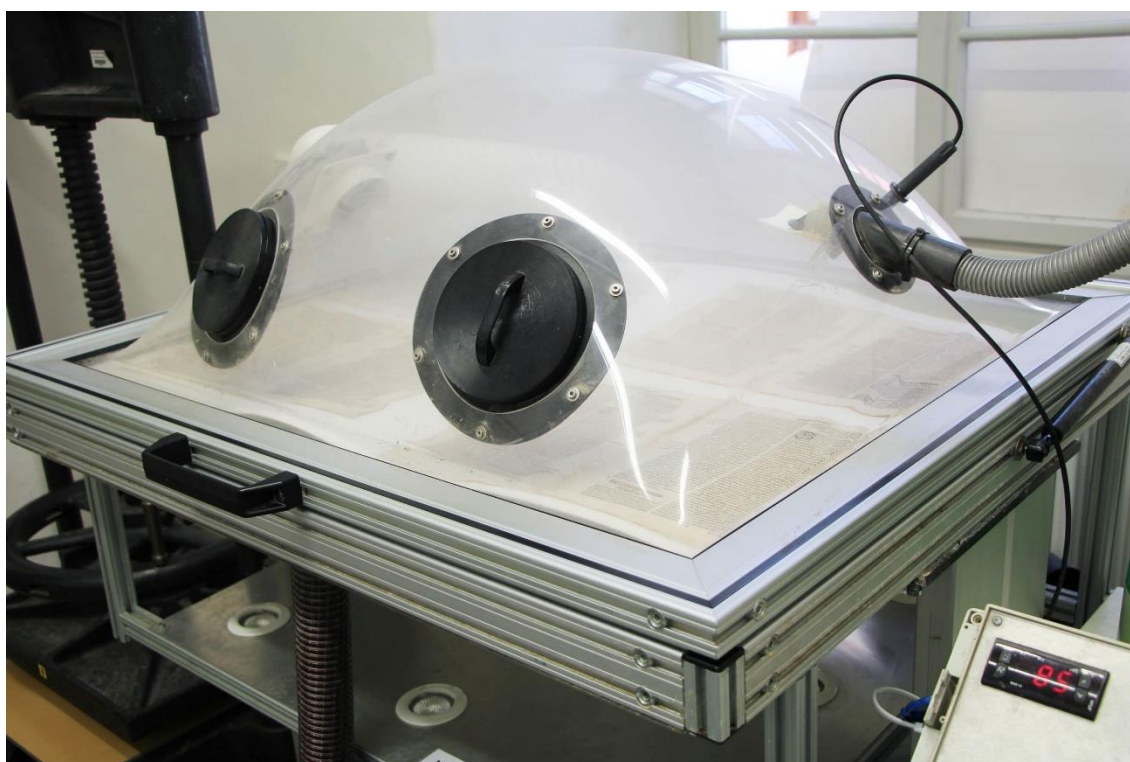
obr. 37 Jednostranné doklžení papírové podložky 0,5% vodným roztokem Tylosy MH 300

obr. 38 Dolévání ztrát papírové podložky papírovou suspenzí

obr. 39 Dolévání ztrát dvoulistů předsádek papírovou suspenzí

obr. 40 Zvlhčování dvoulistů v klimakomoře

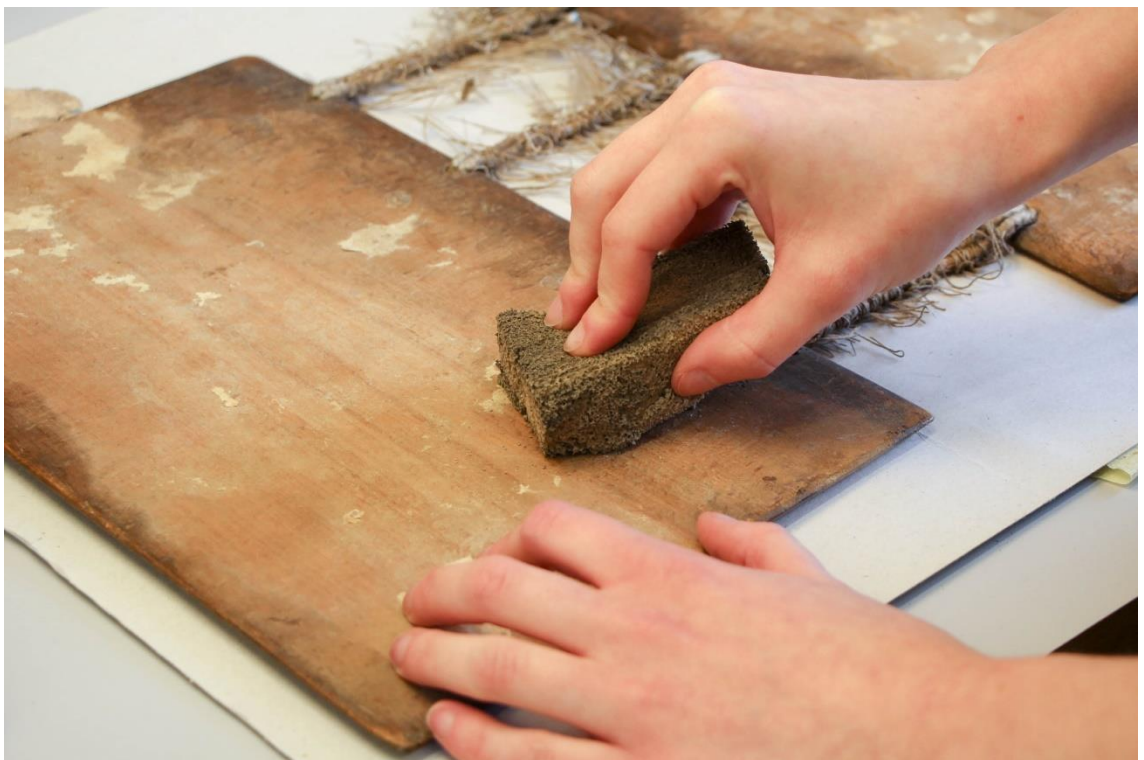
obr. 41 Zpevňování středů vybraných dvoulistů japonským papírem

obr. 42 Celoplošné podlepení vysprávky „l“ složky „A j“ japonským papírem

obr. 43 Lepení původních vysprávek se dopsaným textem železagalovým inkoustem

obr. 44 Suché čištění dřevěných desek pomocí gemy Cleanmaster (Wallmaster)

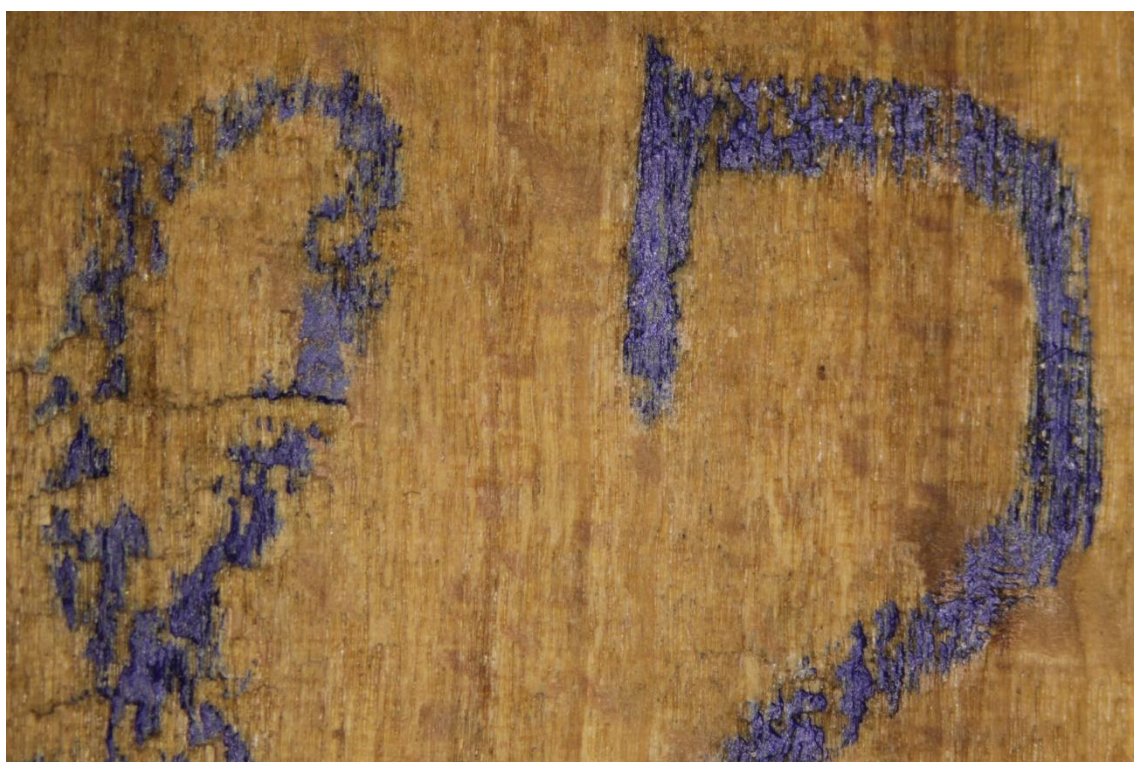
obr. 45 Tmelení výletových otvorů na zadní desce směsí kostního kliču a bukových pilin

obr. 46 Trvalá fixace modré akvarelové tužky 1,5% ethanolovým roztokem Klucelu G

obr. 47 Modrá akvarelová tužka před trvalou fixací Klucelem G

obr. 48 Modrá akvarelová tužka po trvalé fixaci Klucelem G

obr. 49 Suché čištění jirchového pokryvu pomocí gemy Cleanmaster (Wallmaster)

obr. 50 Lepení pokryvu 5% ethanolovým roztokem Klucelu G

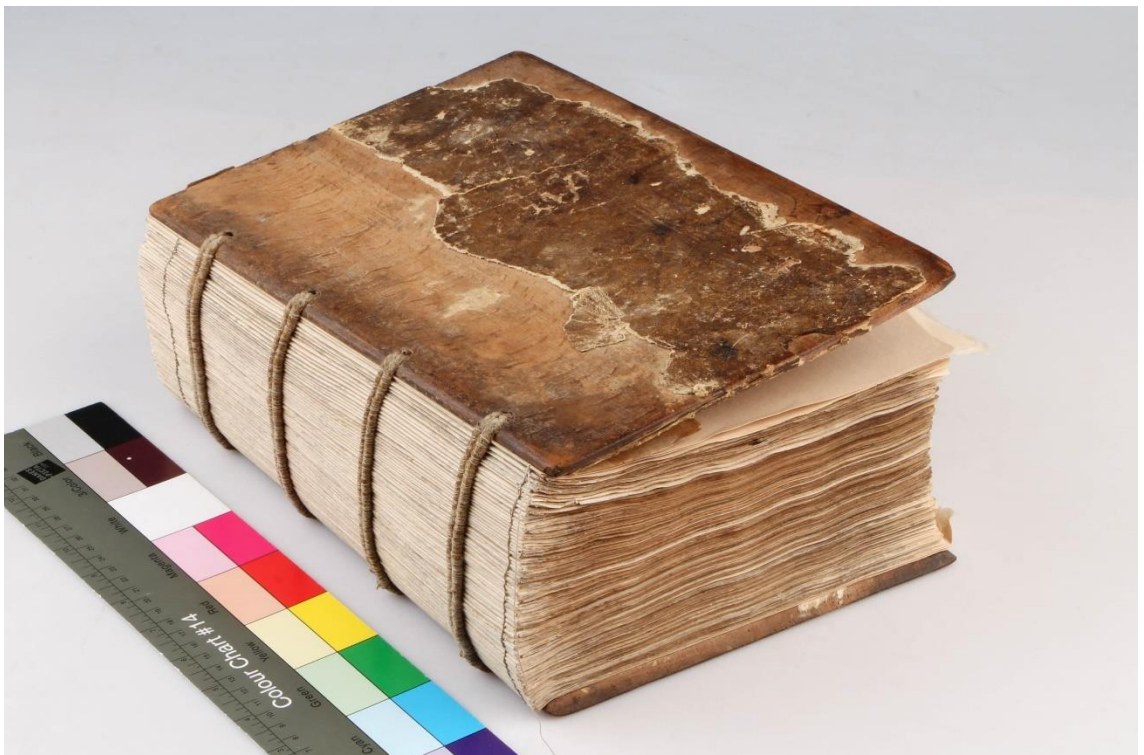
obr. 51 Vyspravený a vyzdušněný knižní blok

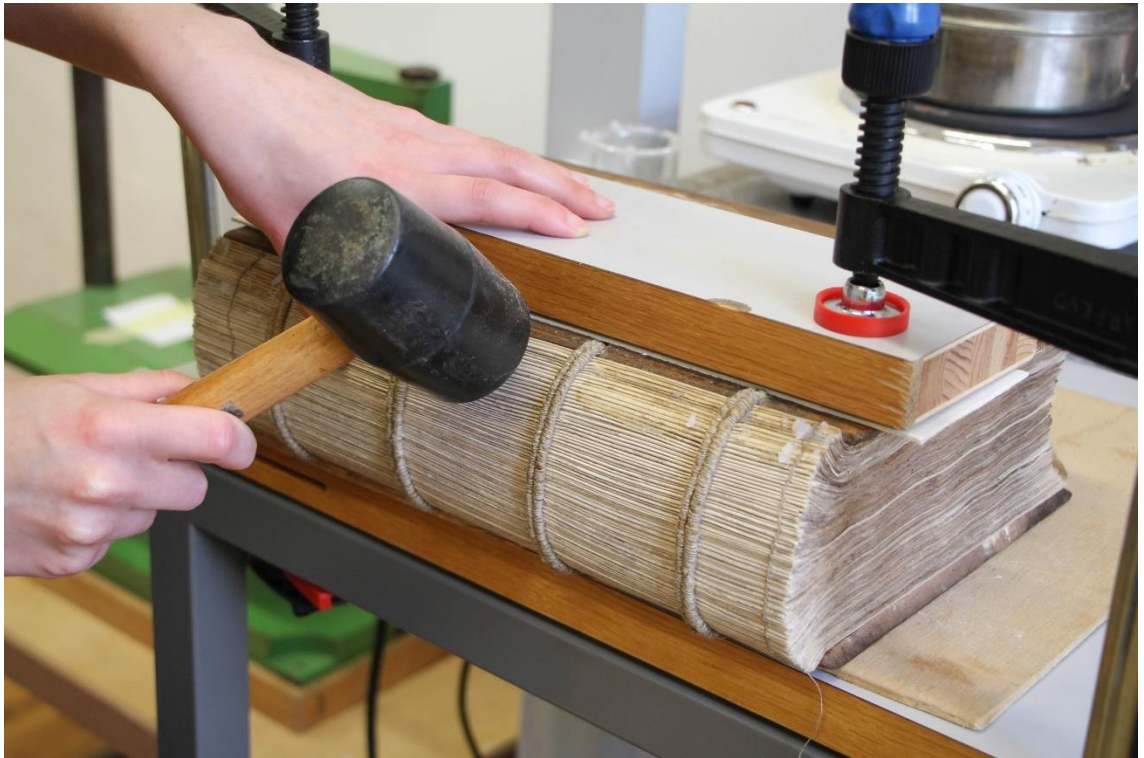
obr. 52 Demontáž původních nití na ruličky z pH neutrálního papíru

obr. 53 Šití na původní dvojité motouzové pravé vazy a dva zapořivací stehy přímým způsobem s nasazenými deskami

obr. 54 Ušitý knižní blok s nasazenými deskami

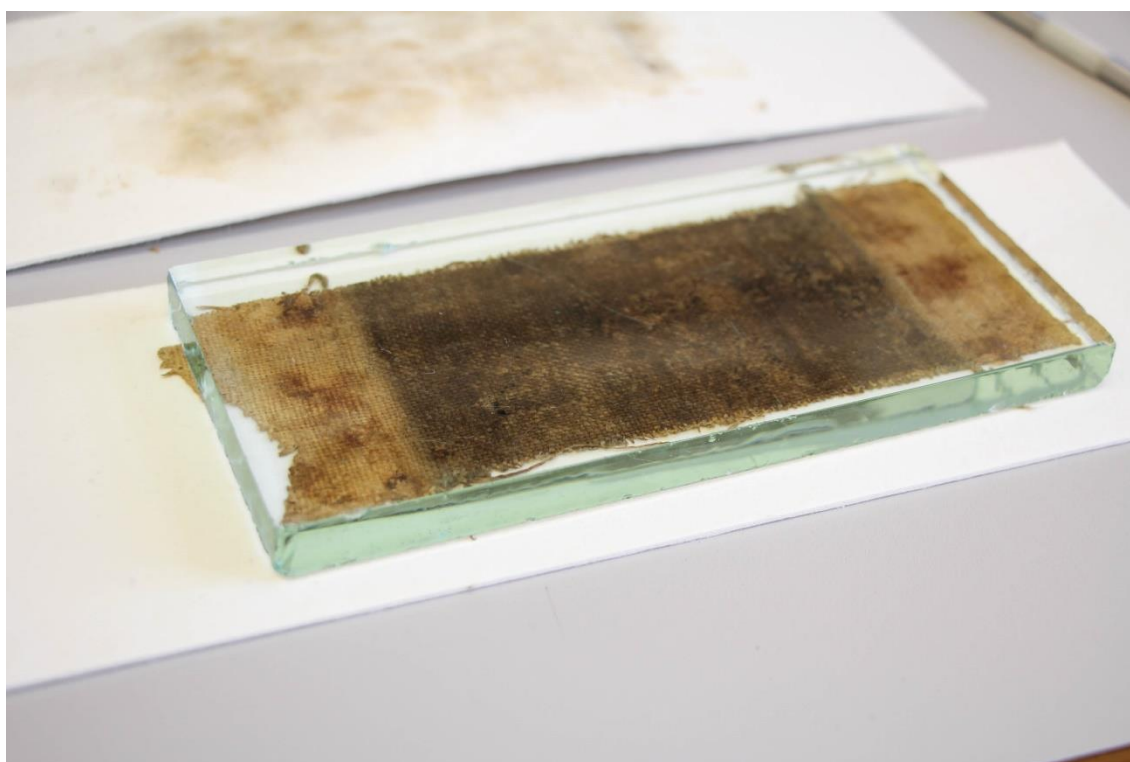
obr. 55 Zakulacení hřbetu knižního bloku gumovým kladivem

obr. 56 Klížení hřbetu knižního bloku kožním kličem

obr. 57 Zaklizení hřbet knižního bloku s nasazenými deskami

obr. 58 Čištění textilních mezivazných přelepů pomocí vody a filtračního papíru

obr. 59 Detail vyspravení původního textilního horního přelepu (vlevo) novým tónovaným plátnem (vpravo)

obr. 60 Lepení textilních mezivazných přelepů na hřbet knižního bloku

obr. 61 Lepení přesahů mezivazných přelepů a zkrácených předsádkových listů na přideščí

obr. 62 Lepení záložek pokryvu na hrany desek a přideščí

obr. 63 Adjustované fragmenty, fotografie před a po restaurování a výpis restaurátorské dokumentace

obr. 64 Phase-box s adjustovanými fragmenty, fotografiemi před a po restaurování, výpisem restaurátorské dokumentace a zrestaurovanou knihou